

MUUTTUVA MATKAILU

“NÄIN NAAPURISSA”

**Matkailun Venäjän-foorumin ja matkailualan
verkostoyliopiston kenttätutkimuksen tuloksia
Karjalan tasavallassa**

**- TIETOA MATKAILUSTA JA
MATKAILUELINKEINOSTA**

2-4/2004

Sisällysluettelo

JOHDATUKSEKSI	3
OIKEASTI ULKOMAILLA – IHAN VIERESSÄ	5
SUOMI VENÄJÄN-KARJALAN MATKANJÄRJESTÄJIEN MATKAKOHTENA	7
KARJALAN TASAVALLAN NUORTEN AIKUISTEN SUOMI-KUVA	11
KARJALAN TASAVALLA SUOMALAISTEN MATKAKOHTENA	26
PETROSKOI YMPÄRISTÖTIETOISEN MATKAILIJAN NÄKÖKULMASTA	35
KANSALLISPUISTOT JA SUOJELUALUEET MATKAILUN VETOVOIMATEKIJÄNÄ KARJALAN TASAVALLASSA	42
PETROSKOI HISTORIAFRIIKIN MATKAKOHTENA	53
KARJALAN PAIKALLISTEN ASUKKAIDEN SUHTAUTUMINEN SUOMALAIISIIN MATKAILIJOIHIN (SORTAVALA JA PETROSKOI)	60
KIELIPUOLENA VENÄJÄLLÄ - MATKAILIJAN SELVIYTYMINEN SUOMEN JA ENGLANNIN KIELELLÄ KARJALAN MATKALLA	70
KARJALAN TASAVALLAN INFOKESKUS – KONSEPTI JA SEN TOIMINTA KÄYTÄNNÖSSÄ	79
MATKAILUALAN KOULUTUS KARJALAN TASAVALLASSA	87
MATKAILU JA LOGISTIikka ITÄ-SUOMEN LÄHIALUEYHTEISTYÖSSÄ	100

JOHDATUKSEKSI

Muuttuvan Matkailun 2-4/2004 teemana on lähialueyhteistyö erityisesti matkailun alalla. Numeron artikkelit on koottu matkailun Venäjä-foorumi -hankkeen (MVF) ja matkailualan verkostoyliopiston kenttätutkimusretken aineistosta. Opintoretken kohteena oli Venäjän Karjala (Sortavala, Petroskoi). Matka tehtiin 9.-13.5.2004. Matkailun Venäjä-foorumin hankepäällikkö Matti Aira määritteli kenttätutkimuksen keskeiset tutkimukselliset tavoitteet MVF:n näkökulmasta ja matkailualan verkostoyliopisto opintomatkan tutkimuskoulutukselliset lähtökohdat. Suurin osa artikkeleista pohjaa siis oppilastöihin, mutta koulutuksellisista lähtökohdista huolimatta artikkelit osaltaan vahvistavat suomalaista Karjalan matkailuelinkeinon tuntemusta ja osaamisperustaa.

Karjalan korkeakoulujärjestelmä on tullut vahvasti mukaan matkailun kehittämiseen ja tässä mielessä opintomatka osaltaan rakentaa siltaa suomalaisten akateemisten matkailun koulutusyksiköiden ja Karjalan yliopistojen (valtionyliopiston ja pedagogisen yliopiston) ja niiden filiaalien sekä Karjalan muiden korkea-asteen oppilaitosten välillä. Savonlinnan horisontista on tärkeää vahvistaa yhteistyötä erityisesti Sortavalan filiaalien matkailuosajien sekä Joensuu yliopiston koordinoiman matkailualan verkostoyliopiston ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen välillä.

Savonlinnassa vuonna 2002 pidetyssä valtioneuvoston tulevaisuusfoorumissa matkailu nousi yhdeksi lähialueyhteistyön muodoksi. Matkailun uskotaan muuttavan asenneilmastoa ja tietämystä rajan molemmin puolin naapureiden välistä luonnollista yhteydenpitoa edistävään suuntaan.

Muuttuvan Matkailun Karjala-numero valottaa matkailusektorin ja matkailun informaatiopalvelun sekä matkailukoulutuksen tilaa Karjalan tasavallassa. Opintomatkan aikana pystyttiin myös perehtymään tarkemmin Karjalan luontoon ja kulttuuriin pohjaaviin vetovoimatekijöihin sekä tietysti Karjalan matkailuviranomaisten ja -tutkijoiden intresseihin kehittää suomalaisille tärkeitä lähi-aluematkailun muotoja, mm. kotiseutu- ja sotamatkailua.

Muuttuvassa Matkailussa MVF:n edustajat Riitta Eronen ja Sirpa Lintunen johdattelevat teemaan kysymyksiin, mitä on "oikeasti olla ulkomailla ja kuitenkin ihan vieressä". Artikkelit ryhmittyvät siten, että kahdessa ensimmäisessä artikkelissa tarkastellaan Karjalan matkanjärjestäjien "myymää" Suomi-kuvaa (Jasmine Reijonen) ja Suomeen matkailumaana kohdistuvia odotuksia (Katja Ristolainen). Seuraavat kolme artikkelia käsittelevät suomalaisten matkustamista Karjalaan mm. keskeisimpien kohteiden näkökulmasta (Jenni Kähkönen), ympäristötietoisen suomalaismatkailijan kohteena (Pirpa Haaja) sekä Karjalan kansallispuistojen roolia matkailussa (Ulla Laitinen). Mari Virtanen kartoittaa Karjalan matkailuantia "historiafriikille". Hän pohtii historian roolia Karjalan matkailun vetovoimatekijänä – ja ihmettelee sen puuttumista. "Vieraan ja isännän" kohtaamisen tematiikkaa Karjalan keskuksissa analysoi Riikka Ullakonja. Riikka Elo "simuloi" kielipuolen suomalaismatkailijan tuntoja Sortavalassa

ja Petroskoissa. Minna Karhu kartoittaa karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen toimintaperiaatteita ja Jaana Konsti Karjalan matkailun koulutusjärjestelmää. Lopuksi Arvo Peltonen pohtii yleisemmällä tasolla itäsuomalaisen lähialuepolitiikan historiaa sekä matkailun ja laajemminkin mobilititeetin roolia Luoteis-Venäjän lähialueyhteistyössä ja Pohjoisen ulottuvuuden "alueellistamisessa".

Lämmin kiitos tämän Muuttuvan Matkailun numeron aikaan saaneille kirjoittajille ja opintoretellä mukana olleille sekä projektipäällikkö Matti Airalle, joka välillisesti vaikutti tutkimusretken onnistumiseen. Erityinen kiitos kuuluu Iriina Lukkariselle, jonka kielitaito ja venäläis-karjalaisen kulttuurin tuntemus syvensi mukana olleiden tutkijoiden Karjalan tietämystä.

Arvo Peltonen
Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos (Matkailualan verkostoyliopisto)
Joensuun yliopisto, PL 78, 57101 Savonlinna
Puh. (015) 5117628, fax (015) 5117690
arvo.peltonen@joensuu.fi
www.tourismuninet.org

OIKEASTI ULKOMAILLA – IHAN VIERESSÄ

Matkailun Venäjä-foorumi on Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen Kaakkois-Suomen Interreg III A -hanke, jonka tavoite on edistää Suomen ja Venäjän välistä matkailua luomalla uusia yhteyksiä rajanylittävään matkailuun ja tuomalla uutta tietoa kehittäjien käyttöön. Tämä kertookin sen, miksi Matkailun Venäjä-foorumi osallistui Matkailualan verkostoyliopiston kenttäkurssin toteuttamiseen. Siinä tarjoutui erinomainen tilaisuus saada tietoa aiheista, jotka ovat foorumin mielenkiinnon kohteena. Nyt opiskelijoiden raportit on koottu yksiin kansiin luettavaksenne, olkaa hyvä! Luontomatkailu, kansallispuistot, matkailualan koulutus, ympäristövastuullisuus ja matkailuinformaation saatavuus Karjalassa ovat aiheita, jotka kiinnostanevat monia. Samoin kuin se, minkälainen matkakohde Karjala on suomalaiselle tai Suomi karjalaisille.

Yksi tutkimusmatkan suosituimmista aiheista oli Karjala suomalaisten matkakohdeena. Yhdessä työssä aihetta käsitellään yleisesti ja nuoren ihmisten näkökulmasta ja toinen painottuu historiaan. Vastauksia saadaan muun muassa kysymyksiin, minkä takia Karjalaan kannattaa matkustaa ja ovatko suomalaisten ja venäläisten näkemykset historian ja sotahistorian kiinnostavuudesta matkailussa yhteneväiset. Kolmannessa työssä tutkaillaan sitä, miten karjalaiset ottavat vastaan suomalaiset matkailijat. Samaan teemaan liittyvät myös ne kentätutkimukset, joissa tarkastellaan matkailijan selviytymistä Karjalassa osamatta venäjää. Miten pärjää suomella ja englannilla ja kenen kanssa ja missä? Kahdessa raportissa saamme tietoa myös siitä, minkälaiselta maalta Suomi näyttää karjalaisten silmissä ja minkälainen matkakohde se on karjalaisille.

Luontoa painotetaan Karjalan tasavallan matkailun vetovoimatekijänä, mutta miten luontoon mennään paikan päällä? Voiko matkailija ostaa matkailutuotteen, jossa luonto on pääosassa, vai muodostaako luonto vain taustan toiminnalle kuten metsästykselle ja kalastukselle? Kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden hyödyntämistä käsittelevässä raportissa ilmenee, että luontomatkailun kehittämiseen halutaan Karjalassa toden teolla panostaa. Meidän ryhmällemmekin heitettiin toivomus, että ”tulkaa tänne matkailua kehittämään”.

Karjalaa ja Petroskoita ympäristövastuullisen matkailijan näkökulmasta käsittelevän raportin perusteella ympäristövastuullisuudessa riittää Karjalassa työskarkaa vielä pitkäksi aikaa. Vaikka ilahduttavia edistysaskeleita onkin jo otettu muun muassa muutamien projektien avulla, niin kuitenkin opiskelijaa lainaten ”tunnetuin paikallinen kasvi näytti olevan muovipullo.”

Matkailualan koulutusta käsittelevä raportti valaisee vaikeaselkoista aihetta. Monen muun elämänalueen lailla myös matkailualan koulutus on Karjalassa ollut suurten muutosten kohteena Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Yrityselämän tarpeiden ja koulutuksen vuorovaikutus ja kansainvälisten yhteyksien välttämättömyys ovat uuden ajan tuomia muutoksia matkailun koulutukseen. Käytännössä ryhmämme joutui huomaamaan, että koulutusta todella tarvitaan – matkailijoiden palvelussa on paikoin silmiinpistäviä puutteita.

Karjalan tasavallan infokeskus-konsepti ja sen toiminta käytännössä – tutkielma tuo tietoa niille, jotka suunnittelevat ja kehittävät infopisteitä tai erilaisia sähköisiä tietopalveluja rajanylittävää matkailua edistämään. Kiinnostava on myös tavallisen matkailijan näkökulma; minkälaista apua hän saa keskukselta ja sen ylläpitäjiltä infosivuilta? Onko saatavilla esimerkiksi alueen karttoja ja löytyvätkö sivuilta tiedot paikallisista tapahtumista?

Matkailija etsii elämyksiä, jotain, mikä koskettaa ja jää jäljelle, vaikka koetua ei ikuistaisi filmille tai kirjoittaisi tutkimusraporttiin.

Kuva 1. Karjalan tutkija työssään. Kuva: Sirpa Lintunen.

Elämysten syntymiseen liittyy aina sattumaa, ja niinpä Karjalan matkallakin elämykset olivat monenlaisia; kiinni paikassa, hetkessä ja henkilössä. Elämyksiä koettiin hyvässä ja pahassa, mutta välinpitämättömäksi ei Karjala jättänyt ketään. Se näytti meille monessa kahdet kasvonsa: ystävälliset ihmiset, kärsivällisen ja asiantuntevan palvelun ja kohta vieressä uskomattoman töykeyden, voimakkaan kehittämishalun ja lamaannuttavan resurssipulan, harmaan verkkaisen maaseudun ja kiireisen kaupungin ja komean luonnon, jota ruumentavat jokamiehen oikeudekseen ottamat kaatopaikat. Loppuvaikutelmaksi jäi, että Karjala yllätti meistä monet hyvin myönteisesti. Karjalaan haluamme palata. Olimme olleet niin lähellä ja ihan varmasti ulkomailla.

Matkailun Venäjä-foorumin näkökulmasta tutkimusmatkamme oli oikein onnistunut. Lämpimät kiitoksemme annamme opiskelijoille, professori Arvo Peltoselle ja tulkillemme Irina Lukkariselle. Kansanne oli ilo matkustaa, ja sitä paitsi se oli hyödyllistä! Matkan merkitystä ei mitata matkan pituudella.

Riitta Eronen ja Sirpa Lintunen
 Matkailun Venäjä-foorumi
 Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus
 sirpa.lintunen@joensuu.fi
 www.joensuu.fi/skk/

SUOMI VENÄJÄN-KARJALAN MATKANJÄRJESTÄJIEN MATKAKOHTENA

Johdanto

Aiheenani Petroskoissa oli kartoittaa, miten Suomea myydään eri matkatoimistoissa, miten ja mihin päin Suomea Karjalasta matkustetaan, minäkälaisia kokemuksia Suomessa matkustaneilla on ja mitkä ovat matkailutrendit. Tietoa oli aluksi vaikea hankkia, sillä vain kolmesta matkatoimistosta järjestettiin matkoja Suomeen ja lisäksi Karjalan taloudellinen tilanne ei vaikuttanut olevan kovin otollinen matkailulle. Keskiluokkainkaan karjalainen ei voi enää laittaa rahojansa matkailuun samalla lailla kuin ennen ja toisaalta rikkaat karjalaiset matkustavat mieluummin etelän aurinkoon kuin rajan taakse. Matkoja Suomeen kuitenkin tehdään ja niistä saatuja tietoja käyn raportissani läpi.

Taustaa

Venäläiset ovat aina olleet Suomen matkailijoiden kärkipäässä. Venäläisten yöpymisten määrä on vuosittain ollut reilun miljoonan luokkaa. Viime vuonna (2003) venäläisten matkailu kuitenkin kääntyi laskuun ja he joutuivat luovuttamaan kärkisijansa ruotsalaisille ja saksalaisille. Pääsyyksi venäläismatkailun vähenemiseen on ajateltu dollarin alhaista kurssia. Rajahaastattelututkimuksen mukaan erityisesti työmatkalaisten määrä on vähentynyt ja vapaa-ajan matkailijoiden määrä hieman noussut, tosin heidän maahan jättämä rahasumma on oleellisesti edellistä vuotta pienempi. Suomi on dollaritaloudessa eläville venäläisille entistä kalliimpi matkakohde samalla kun venäläisen keskiluokan matkabudjetti on edellisiä vuosia pienempi. Silti nimenomaan korkeatasoisten räätälöityjen individuaalimatkojen osuus on nousussa.

Venäläisten matkoista puolet suuntautuu pääkaupunkiseudulle, reilu neljännes Uudellemaalle ja Kymenlaaksoon ja toinen neljännes Järvi-suomeen ja Kainuuseen. Suomesta on kiinnostuttu ensisijaisesti maantieteellisen läheisyyden vuoksi. Muita merkittäviä kiinnostuksen syitä ovat myös turvallisuustekijät, kulttuurimme suhteellinen läheisyys, luonnon samankaltaisuus, maidemme historialliset kulttuurivaihtoperinteet, Suomen korkeatasoiset matkailupalvelut sekä oheistuotteiden ja palveluiden hyvä saatavuus. (Martikainen & Turunen. 1998)

MEK:n Moskovan johtajan mukaan 90 % venäläisistä on antanut hyvää palautetta Suomen matkoistaan, mutta 10 %:n vähemmistö on valittanut huonosta ruuasta ja tarjoilusta, etukäteistiedon riittämättömyydestä, kielitaidottomuudesta, oppaiden ammattitaidottomuudesta, "kuivista" joulun ja uuden vuoden juhlista jne. Venäläiset ovat tottuneet korkeatasoiseen palveluun ja Suomessa palvelun taso ei aina vastaa odotuksia.

Karjalaisten Suomen matkoista ei ole saatavilla erikseen tietoja, mutta uskallan arvella matkailutottumusten olevan venäläisten kanssa melko samantlaisia, vaikka rahaa onkin paljon vähemmän käytössä.

Suomi karjalaisten matkakohteena – riittävän lähellä, riittävästi yhtäläisyyksiä ja riittävän hyvä palvelutaso

Lukomorie (haastateltavana Bagaeva, Elena)

Matkatoimisto Lukomorien edustaja Elena Bagaeva on hyvin suomea puhuva Vienan karjalainen ja kertoo mielellään mielipiteensä Suomen matkailusta oman kokemuksensa perusteella. Hän tuo ensimmäisenä esiin Karjalan köyhyyden, mikä vaikuttaa suuresti matkailuun. Suomeen lähdetään mieluiten omalla autolla ja maksavia kyytiläisiä etsitään lehti-ilmoituksilla, jotta bensamaksut saataisiin jaettua. 90-luvulla tultiin Suomeen ostamaan jopa autoja, mutta sitä ei enää tapahdu. Nyt ostoksille tullaan lähinnä alennusmyynteihin esimerkiksi juhannuksen jälkeen. Kesäsesonki on muutenkin suosittu matkustusaika joulun lisäksi. Suomessa houkuttavat korkeatasoiset lomakeskukset kuten kylpylät. Jouluna suunta on lappiin. Erilaiset risteilyt Helsingistä kiinnostavat myös Karjalan matkailijoita. Muita suosittuja matkakohteita ovat: Sotkamo, Kuopion Rauhalampi, Helsinki ja Serena.

Ainoa negatiivinen palaute tulee yleensä joulunajan ja muiden pyhien kaupojen aukioloajoista. Kun Karjalasta tullaan tänne viettämään joulua tai muuta juhlapyhää toivotaan että voisi samalla tehdä ostoksia ja kierrellä kaupoissa.

Oma matkustajaryhmänsä ovat lapset ja nuoret, jotka tulevat osana jotakin vaihto-ohjelmaa tai leirikoulua. He ovat tulevaisuudessakin potentiaalinen matkustajaryhmä Elenan mielestä.

Elena kertoo Pietarista olevan helpompi ja halvempi matkustaa Suomeen kuin Karjalasta. Myös viisumien saanti onnistuu helpommin Pietarista. Hän toteaa myös, että vaikka palveluun ollaan tyytyväisiä Suomessa ja siitä ollaan valmiita maksamaan, houkutus matkustaa Turkkiin tai Egyptiin on suuri matkan ollessa samanhintainen kuin Suomeen matkustettaessa. Hän muistaa jonkun sanoneenkin, että kun Turkissa olisi Suomen palvelutaso, mitään ei puuttuisi.

Aviaretro-Tour (Volkova, Olga)

Aviaretro-Tourin eteisessä on suuri maisemajuliste Suomesta ja sisällä niitä on vielä lisää. Olen oikeassa paikassa siis. Ennen kuin ehdin haastatella Olgaa, vaihdan pari sanaa Elenan kanssa, joka on suorittanut Kurun metsäoppilaitoksessa luonto-oppaan tutkinnon. Elena kehuu Suomen luontoa, vaikka se

ei juuri eroa Karjalan luonnosta. Hän mieltää yhtäläisyydet kuitenkin vetovoimatekijöiksi. Suomesta hän nimeää mieluisia paikkoja: Turun saaristot, Joensuu, Helsingin ja Lapin. Helsinkiä Elena kuvailee ”intelligent cityksi”. Lapissa hän oli päässyt safarille ja kehui sitä uudenlaiseksi elämykseksi. Porot myös olivat mieleen.

Seuraavaksi haastatteluvuorossa on matkailumarkkinoinnista vastaava Olga Volkova. Olga kertoo Helsingin matkoja myytävän ikään kuin samalla konseptillä kuin ostosmatkoja aikoinaan, mutta niitä ei nimetä enää ostosmatkoiksi. Ostosmatkojen tilalle ovat tulleet virkistysmatkat. Mennään korkeatasoisille mökeille, lomakeskuksiin, kylpylöihin jne. Olga luettelee samoja kohteita kuin Elenakin, mutta mainitsee vielä lisäksi Kolin, Pohjois-Karjalan kokonaisuudessaan, Savonlinnan ja Naantalin. Myös Olga mainitsee lasten leirit yhtenä merkittävänä matkustusmuotona Suomeen. Aviaretron omiin palveluihin kuuluu matkojen välityksen lisäksi viisumipalvelu, hotellien varauspalvelu ja tarvittaessa myös kuljetus Suomeen autolla.

Tulevaisuudessa Olga kuvittelee Suomen kiinnostuksen lisääntyvän. Hän uskoo mm. kalastusmatkojen lisääntyvän samoin kuin perhematkailun. Mökkilomat ovat myös tulleet suosituksi. Puhdasta luonto ja korkea palvelutaso ovat Olgan mielestä tulevaisuudessakin Suomen vetovoimatekijöitä. Lopuksi hän vielä mainitsee lepäämisen ja rentoutumisen helppouden Suomessa - suomalaiset kun ovat yksinkertaisempia ihmisiä kuin esimerkiksi ruotsalaiset.

Larus

Matkatoimistossa ei ole Suomen matkoja järjestävä henkilö paikalla, eikä paikalla oleva työntekijä tiedä Suomen matkoista mitään. Hän antaa kuitenkin esitteitä Pohjois-Karjalan mökkilomista, sekä Vesikon venäjänkielisen esitteen. Toimistosta löytyy myös Vuokatin ja Pääskynpesän esitteet. Hän myös mainitsee laivaristeilyt ja laskettelumatat, joita matkatoimisto myy. Itse löydän myöhemmin erään tavaratalon aulasta ison ja näyttävän Larus-matkatoimiston mainosvitriinin, jossa mainostetaan isoin kirjaimin Viking Linen risteilyjä, bussimatkoja Suomeen, mökki-, hotelli- ja asuntovälitystä sekä kolmen päivän Joensuun matkoja hintaan 97/137 euroa.

Lopuksi

Kiertely matkatoimistoissa oli mielenkiintoista vaikka aikaa ei ollut liiaksi. Kysellessäni Suomen vetovoimatekijöitä ym. muodostui mieleeni karjalaisten suomikuva, jossa Suomi nähtiin puhtaan luonnon maana, joka on itänaapuriaan roimasti kehittyneempi, kalliimpi ja tasokkaampi maa. Suomi saattoi ehkä jonkin mielestä olla tylsä ja monotoninen maa mutta rauhaa joka tapauksessa arvostetaan. Ei tosin joului- tai muina juhlapäyhinä jolloin kansakunta sulkeutuu neljän seinän sisään. Suomi varmasti tulee pysymään yhtenä karjalaisten ja venäläisten suosikkimatkakohteena läheisen sijaintinsa vuoksi. Oma dilemman-

sa on miksi jättää matkustamatta etelän aurinkoon, jos Suomeen matkustaminen maksaa saman verran. Tällöin korkeatasoisella palvelulla on suuri merkitys rikkaiden karjalaisten matkakohteen valintaan ja siihen varmasti kannattaa panostaa. Mutta, miten saadaan keskiluokkaiset karjalaiset uudelleen matkustamaan?

Itse olen tyytyväinen, että lähdin Karjalaan vastoin omia ennakkoluulojani. Puntaroin aina matkakohteita valitessani, kuinka kauas samalla hinnalla pääsee, enkä siksi ollut aikaisemmin ajatellut lähteväni itänaapuriin. Karjala oli kuitenkin elämys, joka oli verrattavissa jossain mielessä joihinkin kaukomaiden kokemuksiin. Innostuin sen verran itänaapuriin suuntautuvasta matkailusta, että suunnittelin lähteväni laivamatkalle Pietariin. Hinnan kuitenkin ollessa yhtä suuren kuin Turkin matkan jätin sen väliin. Näin varmasti keskiluokkainenkin karjalainen puntaroi ja päätyy melko varmasti samanlaiseen ratkaisuun, jollei alemmalle keskiluokalle järjestetä riittävän edullisia matkoja Suomeen. Suomen matkojen konsepti pitäisi siis olla halpamatkoja alemmalle keskiluokalle ja huippuluokkaista palveluja rikkaille.

Lähteet

Martikainen R. & Turunen M. 1998. Maaseutumatkailu. Toimialaraportti 1997. KTM työvoima- ja elinkeinokeskus. Helsinki.

Internetviitteet:

Matkailun edistämiskeskus. Ulkomaalaiset matkailijat Suomessa: talvi 2002-2003. www.mek.fi/

Jasmine Reijonen
Tampereen yliopisto, sosiaalityö
jr68430@uta.fi

KARJALAN TASAVALLAN NUORTEN AIKUISTEN SUOMI-KUVA

Johdanto

Nyky-yhteiskunnassa imagoilla ja mielikuvilla on suunnattoman tärkeä merkitys. Alueet ja maat sekä yritykset ovat huomanneet niiden tärkeyden. Positiivista imagoa ja positiivisia mielikuvia pidetään menestyksen avaintekijöinä (Karvonen 1999, 17 – 22.) Matkailualalla imagojen ja mielikuvien avulla yritetään houkutella alueelle matkailijoita ja yritysmaailmassa brändeillä ja imagoilla metsästetään asiakkaita.

Venäläiset ovat yksi suurimmista Suomeen matkustavista ulkomaalaisryhmistä. Venäläisten mielikuvia Suomesta on tutkittu aiemmin (esim. Aaltonen 2002), mutta tutkimukset ovat painottuneet Moskovan ja Pietarin väestöön. Kuitenkin heti rajan takana sijaitsee Karjalan tasavalta, jossa asuu hieman yli 700 000 asukasta (Suomi-Venäjä-seura 2004). Suuri osa heistä on köyhiä eikä heillä ole varaa matkustaa minnekään, mutta Karjalan tasavallastakin löytyy varmasti paljon sellaista väestöä, jolla on varaa matkustaa Suomeen. Suurin tulevaisuuden potentiaalinen matkustava kansanosia syntyy varmasti nykyisistä yliopisto-opiskelijoista. Tästä syystä on mielestäni tärkeää tutkia juuri tämän väestöryhmän mielikuvia Suomesta. Tutkimukseni tavoitteena onkin selvittää Karjalan nuorten aikuisten mielikuvia Suomesta sekä Suomen matkailullista imagoa heidän keskuudessaan. Tarkoituksena on myös selvittää eroaako Suomessa käyneiden nuorten mielikuvat niiden nuorten aikuisten mielikuvista, jotka eivät ole käyneet Suomessa.

Matkailukohteiden imagot ja matkailijoiden mielikuvien tutkiminen

Imagojen ja mielikuvien tutkimus on vielä melko uusi tutkimuksen ala. Imagon käsite otettiin käyttöön nykymuodossaan Yhdysvalloissa 1950-luvulla. Suomen kieleen käsite käännettiin 1970-luvulla (Karvonen 1999, 36 – 37.) Myös matkailututkimus kiinnostui paikkasidonnaisesta imago tutkimuksesta vasta 1970-luvulla. Viime vuosina tutkimus on painottunut varsinkin matkakohteiden imagojen ja matkailijoiden mielikuvien tutkimiseen. (Fakey & Crompton 1991; Tuohino 2001.)

Imago ja mielikuva voidaan nähdä erillisinä käsitteinä. Imago viittaa viestinnälliseen toimintaan sekä aktiiviseen merkkien ja symbolien tuottamiseen. Mielikuvalla sen sijaan viitataan viestien vastaanottajan tulkinnalliseen toimintaan eli siihen, kuinka saatujen viestien ja tietojen pohjalta viesteistä muokataan omaan elämään sopivia merkityksiä. (Karvonen 1997, 32.) Matkailukoh-

teella voi näin ollen olla joko markkinoinnin luoma eli rakennettu imago tai matkailijan mielessä eri tietolähteistä saatujen tietojen sekä oman elämäntilanteen, asenteiden, uskomusten ja kokemusten pohjalta muotoutunut mielikuva (Baloglu & McCleary 1999, 870; Tuohino 2001, 117).

Imagojen ja mielikuvien tutkiminen on matkailun kannalta erittäin tärkeää, sillä imagot ja mielikuvat ohjaavat ratkaisevasti ihmisten tekemiä valintoja ja päätöksiä (Karvonen 1999, 18). Matkakohteet rakentavat tietoisesti imagoaan, koska sillä pystytään parhaassa tapauksessa vaikuttamaan ihmisten ostokäyttäytymiseen. Imagolla on tärkeä rooli matkakohteen valinnassa, sillä kohteen valinnan tärkein vaihe on ennen matkaa tapahtuva mielikuvan muodostaminen ja eri matkakohteiden harkinta. Van Rielin (1995) mukaan matkakohteen näkökulmasta positiivisen imagon tuottaminen ja lähettäminen on paras tapa päästä mukaan kohderyhmän harkintajoukkoon (Saraniemi & Komppula 2003, 8 – 11.) Valittaessa kohdetta muutamista vaihtoehdoista, voiton vie mitä ilmeisimmin se kohde, joka on onnistunut muodostamaan positiivisimman kuvan itsestään matkailijalle.

Mielikuviin vaikuttavat mainonnan lisäksi kuitenkin useat muutkin tekijät, kuten asenteet, ennakkoluulot, uskomukset, kokemukset sekä muilta ihmisiltä saatu informaatio (Baloglu & McCleary 1999, 870). Gunnin (1975) mukaan jopa henkilöllä, joka ei ole koskaan käynyt kohteessa tai edes etsinyt tietoa siitä, on jonkinlainen kuva kohteesta tiedostamattomasti muistiin kerätyn informaation pohjalta. Tämä kuva voi olla epätäydellinen tai jopa vääristynyt. Orgaaninen imago (organic image) muodostuu juuri altistumisesta uutisille, artikkeleille, televisio-ohjelmille ja muille vastaaville tietolähteille, jotka eivät suoranaisesti liity turismiin. Orgaanisen imagon muuttaminen, oli se sitten positiivinen tai negatiivinen, on hyvin vaikeaa. Se voi olla hyvin pysyvä markkinoinnista huolimatta. (Fakey & Crompton 1999, 10 – 11.)

Mielenkiinnon herättyä kohdetta kohtaan, siitä etsitään tietoa niin esitteistä kuin ystäviltä ja tuttaviltakin, minkä seurauksena orgaaninen imago kehittyy aiheutetuksi imagoksi (induced image). Kohde valitaan sen mukaan, minkä kohteen orgaaninen tai aiheutettu imago lupaa parhaiten toteuttaa matkailijan toivomukset. Kohteessa käynti vähentää yleensä stereotyyppioita ja johtaa kohteen imagon muuttumiseen. Tutustuminen kohteeseen paikan päällä johtaa täydellisemmän ja monimutkaisemman imagon (complex image) muodostumiseen. (Fakey & Crompton 1999, 10 – 11.)

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää Karjalan tasavallan nuorten aikuisten mielikuvia Suomesta. Tutkimuksessa on mukana sekä nuoria, jotka eivät ole käyneet Suomessa, että Suomessa vierailleita nuoria. Tarkoitukseni on tutkia nimenomaan spontaaneja mielikuvia eli mielikuvia, jotka tulevat ensimmäisenä mieleen, kun ajattelee kohdetta. Tarkoitukseni on myös verrata eroavatko Suomessa käyneiden nuorten mielikuvat niiden nuorten mielikuvista, jotka eivät ole käyneet Suomessa. Gunnin mallin mukaisesti niillä, jotka eivät ole käyneet Suomessa olisi epätäydellisempi eri medioiden ja tietolähteiden välityksellä muodostunut orgaaninen imago, kun taas Suomessa käyneiden nuorten mieliin olisi muodostunut täydellisempi eli monimutkainen imago Suomesta.

Venäläisten matkailu Suomeen ja Suomi-kuva aiempien tutkimusten valossa

Venäläisten Suomen matkailun volyymi ja trendit

Suomi on venäläisten suosituin ulkomaanmatkakohde. Kaikista venäläisten ulkomaanmatkoista peräti 12 % oli Suomeen suuntautuneita vuonna 2001. Venäläisten matkailu Suomeen lähti kasvuun 1990-luvun puolivälissä (taulukko 1). Yöpymisten määrän kasvu oli nopeinta vuosien 1995 ja 1997 välillä, jonka aikana yöpymisten määrä nousi 392 344 yöstä 549 104 yöytyyn yöhön. Tämän jälkeen kasvu on ollut hitaampaa tai yöpymisten määrä on ollut jopa laskussa. Suurimmat notkahdukset yöpymisten määrissä ovat tapahtuneet vuoden 1998 ja 1999 välillä sekä vuosien 2002 ja 2003 välillä. (Matkailun edistämiskeskus 2004a; Matkailun edistämiskeskus 2004b.)

Syynä vuosien 1998 ja 1999 välillä tapahtuneeseen yöpymismäärien romahdukseen oli ruplan kurssin romahtaminen (esim. Etelä-Saimaa verkossa 19.11.1999). Vuoden 2003 edellisvuotta alhaisempiin yöpymislukuihin on sen sijaan arveltu syynä olevan heikko dollarin kurssi euroon nähden (Kauppalehti 14.4.2004). Venäjältä saaduissa matkailutuloissa ei yöpymismäärien romahduksesta huolimatta ole tapahtunut suuria muutoksia vaan kasvu on ollut melko tasaista (Matkailun edistämiskeskus 2004b). Tämä kertookin siitä, että venäjältä Suomeen matkustavat turistit ovat entistä maksukykyisempiä.

Venäläisten matkailu Suomeen tasoittaa Suomen matkailun sesonkiluonteisuutta. Jopa 30 % venäläisistä yöpymisistä ajoittuu talvikuukausille eli marras- ja huhtikuun väliseen aikaan. Venäläisten matkat suuntautuvat useimmiten pääkaupunkiseudulle tai Järvi-Suomeen. Vuonna 2001 suurin osa Suomeen matkustaneista venäläisistä oli vapaa-ajanmatkalla. (Matkailun edistämiskeskus 2004b.) Venäläisten keskuudessa ovat suosittuja perhelomat sekä kohteet, joissa on tekemistä koko perheelle. Varsinkin kylpylät, hui- ja teemapuistot ovat suosittuja, mutta venäläinen kaipaa lomaltaan myös luontoelementtiä. Suosittuja matkamuuotoja venäläisten keskuudessa ovat myös lyhytlomat Kaak-

	Venäläisten yöpymiset majoitusliikkeissä	Matkailutulot Venäjältä (milj. €)
1995	392 344	
1996	454 891	
1997	549 104	333,4
1998	540 337	348,8
1999	388 556	264,1
2000	450 984	351,0
2001	520 671	424,0
2002	531 556	427,8
2003*	461 459	428,2

* Ennakkotieto

Taulukko 1. Venäläisten yöpymiset Suomessa 1995 - 2003 ja matkailutulot Venäjältä 1997 - 2003. Lähde: Tilastokeskus, MEK

kois-Suomeen tai pääkaupunkiseudulle. Incentivematkailu ja yrityskokoukset kasvattavat suosiotaan Venäjällä koko ajan, joten se voi olla tulevaisuuden trendi. (Matkailun edistämiskeskus 2004c.)

Venäläisten Suomi-kuva

Matkailun edistämiskeskus teetti vuoden 2002 kesän ja syksyn aikana haastattelututkimuksen Suomen matkailullisesta imagosta seitsemällä päämarkkina-alueella Euroopassa. Tutkimuksessa olivat mukana Iso-Britannia, Saksa, Ranska, Alankomaat, Italia, Ruotsi ja Venäjä. Venäläisten mielikuvia Suomesta tutki Turun yliopiston jatko-opiskelija Stella Aaltonen. (Saraniemi & Komppula 2003, 2 – 6.)

Tutkimus suoritettiin katukyselynä Pietarissa ja Moskovassa heinä- ja elokuussa 2002. Kysely tehtiin 400 venäläiselle. Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien mielikuvia Suomesta sekä mielikuvia Suomesta matkailumaana. Lisäksi tiedusteltiin onko vastaaja käynyt Suomessa tai voisiko hän kuvitella matkustavansa Suomeen. (Saraniemi & Komppula 2003, 22 – 23.)

Venäläiset näkevät Suomen Aaltosen tutkimuksen mukaan kauniina luontomaana. He liittivät assosiaatioissaan Suomeen usein järvet, lumen sekä metsät. Suomeen liitettiin usein myös joulupukki ja porot, kylmyys sekä pohjoinen sijainti. Kymmenen yleisintä assosiaatioita Suomesta olivat maa, lumi, ihmisiä kuvailevat myönteiset luonnehdinnat, metsät, järvet, kylmä, joulupukki, vesi, vuoret/mäet sekä positiiviset adjektiivit. (Aaltonen 2002, 8 – 10; Saraniemi & Komppula 2003, 83.)

Kysyttäessä mielikuvia Suomesta matkailumaana, venäläiset mainitsivat jälleen useimmin luonnon metsineen ja järvineen. Venäläiset liittivät Suomeen matkailumaana usein myös Helsingin, vesipuistot ja kalastuksen. Kymmenen yleisintä assosiaatiota venäläisten keskuudessa Suomesta matkailumaana olivat vesipuistot, positiiviset adjektiivit, hiihto, ei mitään, luonto, Helsinki, järvet, metsät, museot/historialliset kohteet sekä kalastus. (Aaltonen 2002, 10 – 12; Saraniemi & Komppula 2003, 84.)

Yhteenvetona voidaan sanoa, että tutkimuksen mukaan venäläisten kuva Suomesta on useimmiten positiivinen. Ennen kaikkea Suomi nähdään luontopainotteisena talvilomakohteena. Tärkeimpinä ja tunnetuimpina Suomen vetovoimatekijöinä venäläiset pitävät Helsinkiä, vesipuistoja sekä joulupukkia (Aaltonen 2002, 13).

Karjalan tasavallan nuorten aikuisten Suomi-kuvan tutkiminen

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineisto kerättiin 9.5. – 13.5.2004 välisenä aikana matkailualan verkostoyliopiston ja matkailun Venäjä-foorumi -hankkeen järjestämällä kenttäkurssilla Sortavalassa ja Petroskoissa. Aineiston keruu toteutettiin lomakekyselynä yliopistoilla sekä paikallisessa tavaratalossa. Kyselyyn vastanneet nuoret valitsin satunnaisotannalla. Pysin kuitenkin siihen, että molemmat sukupuolet ovat suhteellisen tasapuolisesti edustettuina. Otoksen koko määräytyi ajan sallimissa puitteissa 19 henkilöön.

Kyselylomake on laadittu Matkailun edistämiskeskuksen Spontaanit mielikuvat Suomesta seitsemällä päämarkkina-alueella Euroopassa -tutkimuksen kysymyslomakkeen pohjalta. Kyselyyn osallistuneilta kysyttiin ensin asuvatko he tällä hetkellä Karjalassa, jotta saatiin varmistettua henkilön asuminen tutkimuksen kohdealueella. Mielikuvia Suomesta yleensä ja mielikuvia Suomesta matkailumaana kysyttiin avoimilla kysymyksillä. Ensinnäkin lomakkeessa kysyttiin millaisia mielikuvia vastaajalla on Suomesta eli kun hän ajattelee Suomea, mitä hänelle tulee mieleen. Toisena avoimena kysymyksenä oli millaisia mielikuvia vastaajalla on Suomesta matkailumaana tai kuinka hän kuvailisi Suomea matkakohteena. Lisäksi tiedustelin vastaajilta heidän taustatietojaan sekä sitä ovatko he käyneet Suomessa, ja jos ovat, niin koska ja missä tai voisivatko he kuvitella matkustavansa Suomeen (Liite 1).

Ongelmat lomakkeen luomisessa ja aineiston keruussa

Aivan ongelmatonta ei tutkimuksen tekeminen ollut. Lomakkeen tekemiseen kului aikaa useita päiviä. Vaikeinta lomakkeen luomisessa oli kysymysten kääntäminen sujuvalle venäjän kielelle. Olen itse opiskellut venäjää lukiossa, mutta tiedostin sen, että venäläiset eivät saata ymmärtää kysymyksiä erilaisen ajattelutavan vuoksi. Kysyin neuvoa ja korjausapua usealta taholta yliopistolta. Yhdessä saimme muokattua lomakkeen suhteellisen hyvään kuntoon.

Kentällä tuli kuitenkin vastaan ongelma, jota osasin kyllä hiukan odottaa. Karjalan paikalliset asukkaat eivät ymmärtäneet kaikkia kysymyksiäni juuri kulttuurisista ajattelutavan eroista johtuen. Jos suomalaiselta kysyy, että voisitko kuvitella matkustavanne Suomeen hän ymmärtää kysymyksen ja osaa vastata siihen. Venäläiset eivät kuitenkaan ymmärtäneet kysymystä vaan heiltä olisi pitänyt kysyä suoraan haluaisivatko he matkustaa Suomeen. Tämä ei kuitenkaan välttämättä paljasta sitä olisiko vastaajalla loppujen lopuksi esimerkiksi varaa siihen. Tällaisissa kulttuurisissa eroissa pystyin kenttäkurssin aikana

onneksi kääntymään tulkkimme Irina Lukkarisen puoleen ja sainkin häneltä hyviä neuvoja siihen, kuinka kysymykset voisi esittää toisin. Myös oma kielitaitoni nousi hiukan ongelmaksi. Kielitaitoni ei riittänyt siihen, että olisin voinut tarkentaa lomakkeen kysymyksiä, jos jollakin oli kysyttävää niistä. Suunnattomaksi avuksi tässä asiassa olikin matkalla mukana ollut venäjän pääaineopiskelija Jenni Kähkönen.

Aineiston analysointi

En hyödyntänyt suoranaisesti mitään analyysimenetelmiä aineiston käsitellessä. Mitä tulee mieleen Suomesta ja mitä tulee mieleen Suomesta matkailumaana? -kysymyksiä analysoinnissa yritin kuitenkin hyödyntää jossain määrin sisällön analyysin menetelmiä. Laskin vastauksissa esiintyvien sanojen toistuvuutta ja luokittelin vastaukset yhdeksään luokkaan. Luokat olivat ympäristö; kulttuuri ja tavat; rakennetut kohteet, nähtävyydet ja paikkakunnat; aluetta yleisesti kuvaava luonnehdinta; ihmiset; ilmapiiri ja elämäntavat; yhteiskunta, kehitys & teknologia; haluaisi käydä sekä ei mitään, ei ole käynyt, ei tiedä. Luokittelussa käytin osittain apuna Matkailun edistämiskeskuksen Spontaanit mielikuvat Suomesta seitsemällä päämarkkina-alueella Euroopassa -tutkimuksen analyysirunkoa.

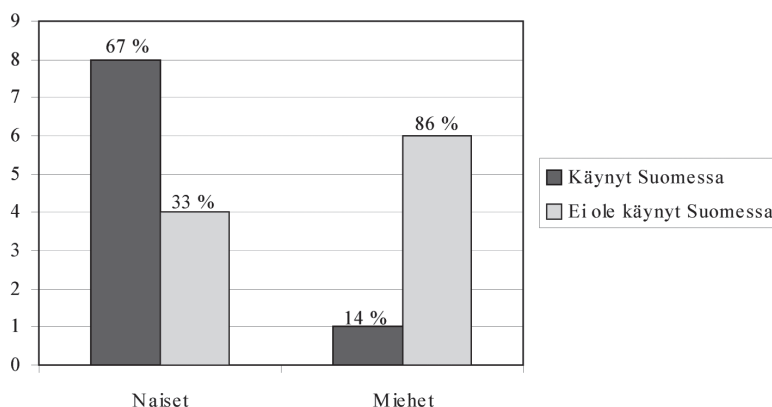
Tulokset

Vastaajien taustatiedot ja aiemmat vierailut Suomeen

Kyselyyn vastasi 12 naista (63 % kaikista vastaajista) ja seitsemän miestä (37 %) (kuvio 1). Naisista 10 oli alle 24 -vuotiaita ja kaksi 25 – 34 -vuotiaita. Miehet olivat kaikki alle 24 -vuotiaita. Kaikki kyselyyn osallistuneet nuoret aikuiset olivat korkeasti koulutettuja. Kaikki kyselyyn vastanneet alle 24 -vuotiaat nuoret olivat yliopisto-opiskelijoita. Myös 25 – 34 -vuotiaat kyselyyn osallistuneet naiset olivat käyneet yliopiston.

Kyselyyn vastanneista yhdeksän oli käynyt Suomessa joko kerran tai useammin (kuvio 2). Kymmenen kyselyyn vastanneista ei sen sijaan ollut koskaan käynyt Suomessa. Suomessa käyneistä nuorista aikuisista naisia oli kahdeksan ja yksi mies. Niistä nuorista, jotka eivät ole käyneet Suomessa neljä oli naisia ja kuusi oli miehiä. Kaikista vastanneista siis lähes puolet oli käynyt Suomessa. Suomessa käyneiden osuus on normaalisti alhaisempi Venäjällä. Syynä näin korkeaan Suomessa käyneiden osuuteen voi olla muun muassa se, että kaikki kyselyyn vastanneet ovat korkeasti koulutettuja eli useat heistä ovat rikkaammista perheistä. Toinen syy voi olla se, että normaalisti tutkimukset on tehty Pietarin ja Moskovan alueella. Sortavala ja Petroskoi ovat huomattavasti Suomea lähempänä ja tästä syystä useat karjalan nuorista aikuisista ovat olleet

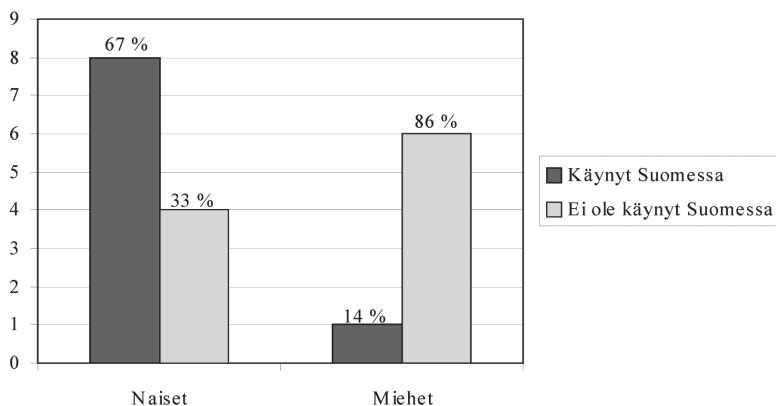

Kuvio 1 . Vastajien sukupuoli

muun muassa kesätöissä suomalaisilla mansikkapelloilla. Kolmantena syynä voi olla se, että kyselyyn vastasi muutamia suomen kielen opiskelijoita.

Yleisimpiä matkakohteita Karjalan nuorten aikuisten keskuudessa ovat olleet Helsinki, Savonlinna sekä Joensuu. Useimmiten nuoret olivatkin matkustaneet juuri Itä-Suomen alueelle, mikä oli helposti arvattavissa rajan läheisyyden vuoksi. Savonlinnan ja Joensuun lisäksi nuoret olivat matkustelleet muun muassa Kiteellä ja Lappeenrannassa.

Kuvio 2. Vastajien aiemmat vierailut Suomeen.

Mielikuvat Suomesta

Karjalan nuoret aikuiset mainitsivat keskimäärin kolme asiaa, kun heiltä kysyttiin millaisia mielikuvia heillä on Suomesta. Yhdeksästätoista vastaajasta vain yksi ei pystynyt kuvailemaan Suomea ollenkaan. Useimmiten vastaajat kuvailivat Suomea hyvin yleisellä tasolla (Liite 2). Aluetta kuvaavat yleiset luonnehdinnat (esim. kaunis maa, naapurimaa) sekä luontoon ja ympäristöön liittyvät maininnat olivat suurimpia esiintyvyydeltään. Myös ihmisiin liittyviä kuvauksia esiintyi usein. Kymmenen useimmiten mainittua yksittäistä assosiaatiota olivat naapurimaa, hyvä maa, puhtaus, kaunis maa, pohjoinen maa, kylmyys, mansikat, seuralliset ihmiset, kehittyneisyys sekä ystävälliset/kohteliaat ihmiset.

Ympäristöön liittyviä assosiaatioita mainittiin 12 kertaa. Ympäristöön liittyvinä assosiaatioina mainittiin muun muassa luonto, mansikat, metsät, järvet ja joet sekä puhtaus. Kulttuuriin ja tapoihin liittyviä assosiaatioita mainittiin kuusi kertaa. Näitä olivat muun muassa suomalaiset juhlat, suomalaiset perinteet, kulttuuri yleensä sekä joulupukki. Rakennettuihin kohteisiin, nähtävyyksiin tai paikkakuntiin liittyen mainittiin vain kaksi assosiaatiota. Toinen oli leirintäalueet ja toisessa mainittiin, että Suomessa on paljon nähtävyyksiä. Aluetta yleisesti kuvaaviin luonnehdintoihin tuli eniten mainintoja. Tähän luokkaan kuuluvia assosiaatioita olivat muun muassa hyvä maa, kaunis maa, pohjoinen maa ja kylmyys. Ihmisiä kuvattiin hyvin positiivisilla adjektiiveilla (11 mainintaa). Yleisimpiä tähän luokkaan kuuluneita mainintoja olivat seuralliset/puheliaat ihmiset, ystävälliset/kohteliaat ihmiset, hyväntahtoiset ihmiset sekä sisu. Ilmapiiiriin tai elämäntapaan liittyviä assosiaatioita mainittiin kolme kertaa. Nämä maininnat olivat rentoutuminen, sauna järven rannalla sekä rauhallisuus. Yhteiskunnan, teknologian ja kehityksen luokkaan tuli yhteensä kahdeksan mainintaa. Näihin liittyviä assosiaatioita olivat muun muassa yhteistyö, tiedonvaihto, kehittyneisyys sekä rahan ansaitseminen. Vastaajista yksi ei osannut luonnehtia Suomea sanallakaan.

Yleisesti Karjalan nuoret aikuiset kuvailivat Suomea hyvin positiivisesti. Yksikään ei kuvannut Suomea negatiivisilla adjektiiveilla. Ainoa negatiivinen asia Suomeen liitettyissä assosiaatioissa oli kylmyys, joka mainittiin kaksi kertaa. Karjalan nuorten aikuisten Suomi-kuva vaikuttaakin olevan hyvin positiivinen ja luontopainotteinen.

Mielikuvat Suomesta matkailumaana

Kun kyselyyn osallistuneilta kysyttiin heidän mielikuviaan Suomesta matkailumaana ja heitä pyydettiin kuvailemaan Suomea matkakohteena, vastaajat mainitsivat keskimäärin 1,5 assosiaatiota. Suomea oli mielikuvien määrän perusteella vaikeampi kuvailla matkakohteena kuin paikkana yleensä. Myös assosiaatioiden määrä henkeä kohden vaihteli enemmän kysyttäessä mielikuvia Suomesta matkailumaana kuin kysyttäessä mielikuvia Suomesta. Osa saattoi

mainita tähän kysymykseen jopa kuusi eri assosiaatiota kun taas seitsemän vastaajaa ei osannut mainita yhtään. Aluetta kuvaavat yleiset luonnehdinnat sekä ympäristö olivat jälleen esiintyvyydeltään suurimmat ryhmät (Liite 3).

Ympäristö mainittiin Suomen matkailumaakuvan assosiaatioissa kuusi kertaa. Mainintoina oli muun muassa puhdas ja kaunis luonto, kauniit metsät ja joet sekä vuoret ja mäet. Kulttuuriin ja tapoihin liittyviä assosiaatioita mainittiin kaksi: rikas kulttuuriperintö sekä useat talvijuhlat. Rakennetut kohteet, nähtävyydet tai paikkakunnat mainittiin mielikuvissa neljä kertaa. Suomen kaupungeista mainittiin Helsinki ja Tampere. Lisäksi nuoret mainitsivat, että Suomessa on paljon nähtävyyksiä ja pääkaupungissa sekä Tampereella kaunis arkkitehtuuri. Myös mielikuvat Suomesta matkailumaana liikkuvat hyvin yleisellä tasolla.

Aluetta yleisesti kuvaavia luonnehdintoja mainittiin kahdeksan kertaa. Assosiaatioissa esille tulivat, että Suomi on kaunis ja pohjoinen maa, talvikohde ja hyvä matkakohde. Ihmisiin kohdistuvia assosiaatioita tuli tähän kysymykseen vain yksi. Suomalaiset olivat tässä assosiaatiossa perinteinen kansa, mikä houkuttelee vastaajan mielestä turisteja Suomeen. Ilmapiiriin ja elämäntapaan liittyen mainittiin kaksi mielikuvaa. Toinen mielikuva oli, että Suomessa on mahdollisuus nauttia luonnosta. Toisessa mielikuvassa taasen mainittiin, että eurooppalaiset tulevat kesällä lepäämään Suomeen. Yhteiskuntaan, teknologiaan tai kehitykseen liittyen luokittelussa tuli esille neljä mainintaa. Nuoret olivat sitä mieltä, että Suomessa on ääretön matkailupotentiaali sekä kaikki puitteet siihen, että turistit voivat nauttia olostaan Suomessa. Yhtenä assosiaationa mainittiin myös, että Suomessa on korkea palvelutaso turisteille. Yksi nuorista mainitsi assosiaationaan, että haluaisi matkustaa Suomeen. Yllättävän useat eivät osanneet mainita yhtään mielikuvaa Suomesta matkailumaana. Näitä oli yhteensä viisi ja lisäksi kaksi mainitsi, että ei ole käynyt Suomessa, joten ei voi tietää siitä mitään.

Suomea kuvailtiin matkailumaanakin hyvin yleisellä tasolla. Kaikkein selvimmin nuoret aikuiset mielsivät Suomen kauniina luontopainotteisena matkailumaana, jossa on korkea palvelutaso turisteille sekä paljon nähtävyyksiä. Kuva Suomesta matkailumaana oli siis hyvin myönteinen.

Vaikuttaako vierailu Suomessa mielikuviin?

Suomessa käynnillä ei ollut juurikaan merkitystä mainittujen assosiaatioiden määrään. Kysyttäessä mielikuvia Suomesta, Suomessa käyneet mainitsivat keskimäärin 3,4 assosiaatiota. Ne, jotka eivät olleet käyneet Suomessa mainitsivat sen sijaan keskimäärin 2,7 assosiaatiota tähän kysymykseen. Suomessa käyneistä yksi jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen, kun taas niistä, jotka eivät olleet käyneet Suomessa yksikään ei jättänyt vastaamatta. Merkittävää eroa ei ollut myöskään kysyttäessä mielikuvia Suomesta matkailumaana. Suomessa käyneet mainitsivat keskimäärin 1,9 assosiaatiota, kun taas ne, jotka eivät olleet käyneet Suomessa, mainitsivat keskimäärin 1,1 assosiaatiota. Suo-

messa käyneistä kolme ei pystynyt mainitsemaan yhtään mielikuvaa Suomesta matkailumaana. Niistä, jotka eivät olleet käyneet Suomessa, vastaamatta jätti neljä henkeä. Osittain synnä tähän voi olla se, että matkailumaan piirteitä oli osittain mainittu jo kuvailtaessa Suomea.

Myöskään laadullisesti Suomessa käyneiden vastaukset eivät eronneet juuri niiden nuorten aikuisten vastauksista, jotka eivät olleet käyneet Suomessa. Molempien mielikuvat Suomesta liikkuvat hyvin yleisellä tasolla (esim. kaunis, pohjoinen maa, kaunis luonto ja ystävälliset ihmiset). Kummassakaan ryhmässä ei myös tullut esille mitään hirvittävän virheellisiä mielikuvia. Muutamissa Suomessa käyneiden nuorten aikuisten vastauksissa oli havaittavissa myös tarkempaa Suomi-tuntemusta. Tämä puuttui Suomessa käymättömien nuorten vastauksista kokonaan. Suomessa käyneiden vastauksissa mainittiin muun muassa Suomen kaupunkeja nimeltä sekä yhteistyö ja tiedonvaihto Venäjän ja Suomen välillä. Suurimmaksi osaksi Suomessa käyneidenkin nuorten aikuisten vastaukset olivat kuitenkin hyvin yleisluonteisia.

Haastateltujen halu matkustaa Suomeen

Kyselyyn osallistuneista 18 voisi kuvitella matkustavansa Suomeen. Tämän kysymyksen ymmärtämisen kanssa oli kentällä ongelmia ja kysymystä pitikin usein tarkentaa kysymällä haluaisivatko he matkustaa Suomeen, jolloin vastaukset eivät välttämättä ole täysin realistisia. Yksi vastaajista ei kuitenkaan olisi missään nimessä halunnut matkustaa Suomeen. Tähän hän mainitsi syyksi sen, että suomalaiset eivät pidä venäläisistä. Hänellä oli ilmeisesti asiasta kokemusta, sillä hän oli käynyt Suomessa vuonna 1995. Syiksi haluan matkustaa Suomeen mainittiin useimmiten halu tutustua maahan ja sen ihmisiin. Suomeen haluttiin matkustaa myös silkasta mielenkiinnosta sekä sen tähden, että Suomi on kaunis, rauhallinen ja turvallinen maa.

Johtopäätökset

Tutkimuksen tulosten mukaan Karjalan nuorten aikuisten Suomi-kuva on hyvin positiivinen. Myös Suomen matkailullinen imago näyttäisi olevan hyvin positiivinen Karjalan nuorten aikuisten keskuudessa. Mielikuvat sekä Suomesta yleensä että Suomesta matkailumaana liikkuvat hyvin yleisellä tasolla, mutta silti niistä nousi esiin käsitys Suomesta kauniina luontokohteena, jossa on korkea elintaso. Hiukan yllättävää oli se, ettei yksikään nuorista aikuisista ei maininnut Suomeen liittyvissä mielikuvissaan ostosten tekoa, vaikka ”shoppailu” on ollut yksi suosituimmista aktiviteeteista Suomessa lomailevien venäläisten keskuudessa. Yllättävää oli myös se, että kylpylöitä tai vesipuistoja ei mainittu kertaakaan, vaikka ne ovat olleet jo pitkään venäläisten suosimia matkakohteita Suomessa.

Tutkimuksessa ei löytynyt eroa Suomessa käyneiden ja niiden nuorten, jotka eivät ole käyneet Suomessa, mielikuvien välille. Tässä mielessä voidaankin sanoa, että Suomessa käyneiden nuorten orgaaninen imago ei ole muuttunut monimutkaisemmaksi imagoksi Gunnin ehdottaman teorian mukaisesti. Uskon, että orgaaninen imago on voinut muuttua monimutkaisemmaksi imagoksi, mutta se ei välttämättä tule esille lomakehaastattelussa. Jos haluaisi perehtyä syvemmin orgaanisen ja monimutkaisen imagon teoriaan, täytyisi tutkimusmenetelmäksi valita jokin muu haastattelumenetelmä esimerkiksi teema-haastattelu tai syvähaastattelu. Niiden avulla löytyisi varmasti spontaaneja mielikuvia tarkempia ja todellisempia mielikuvia Suomesta. Tämän tutkimuksen ensisijainen tarkoitus olikin tutkia Karjalan nuorten aikuisten spontaaneja mielikuvia.

Karjalan nuoret aikuiset olisivat tutkimuksen tulosten mukaan halukkaita matkustamaan Suomeen. Tämä yhdistettynä positiiviseen Suomi-kuvaan antaa hyvän pohjan markkinoida Suomea Karjalan tasavaltaan tulevaisuudessa. Karjalan potentiaalista matkustavan väestön määrää ei ilmeisesti kuitenkaan tiedetä, joten sen tutkimiseen kannattaisi mielestäni panostaa lähiaikoina. Hyvä imago ja halu matkustaa Suomeen ovat kuitenkin jo erittäin hyvä pohja jatko-tutkimuksille sekä Suomen mainostamiselle lähinaapurissa. Karjalassa asuu varmasti useita tulevaisuuden Suomen matkajia.

Lähteet

- Aaltonen, Stella (2002). *Venäläisten Suomi-imago*. Julkaisematon tutkielma. Joensuun yliopisto.
- Baloglu, Seyhmus & Ken W. McCleary (1999). A Model of Destination Image Formation. *Annals of Tourism Research* vol. 26 no. 4, 868 – 897.
- Etelä-Saimaa verkossa 19.11.1999. Venäläisten ostosmatkat Suomeen eivät romahtaneet. [Http://www.esaimaa.fi/arkisto/vanhat/1999/11/19/alueuutiset/juttu1/sivu.html](http://www.esaimaa.fi/arkisto/vanhat/1999/11/19/alueuutiset/juttu1/sivu.html). Kesäkuu 2004.
- Fakey, Paul C. & John L. Crompton (1991). Image Differences between Prospective, First-time, and Repeat Visitors to the Lower Rio Grande Valley. *Journal of Travel Research* vol. 38 no. 2, 10 – 16.
- Karvonen, Erkki (1997). *Imagologia*. Acta Universitatis Tamperensis 544. Tampereen yliopisto, Vammala.
- Karvonen, Erkki (1999). *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Gaudeamus, Tampere.
- Kauppalehti 14.4.2004. Venäläisturistien virta ehtymässä.
- Matkailun edistämiskeskus (2004a). Majoituksliikkeiden yöpymiset asuinmaittain ja vuosittain 1993 – 2003*. [Http://www.mek.fi/web/stats/publish.nsf/\(PublishedSheets2\)/3C20AAE7A45B57CFC2256E5800409C9C?openDocument&sheetList=Majoitustilastot](http://www.mek.fi/web/stats/publish.nsf/(PublishedSheets2)/3C20AAE7A45B57CFC2256E5800409C9C?openDocument&sheetList=Majoitustilastot). Kesäkuu 2004.

* * * * *

- Matkailun edistämiskeskus (2004b). Markkinatietoa MEKin päämarkkina-alueista. Matkailufaktat 2004. [Http://www.mek.fi/web/stats/Publish.nsf/\(pages\)/Maakatsaukset?OpenDocument](http://www.mek.fi/web/stats/Publish.nsf/(pages)/Maakatsaukset?OpenDocument). Kesäkuu 2004.
- Matkailun edistämiskeskus (2004c). Venäjä – Russia: Matkustus ulkomaille – Outbound travel. [Http://www.mek.fi/web/stats/Publish.nsf/\(Published-Sheets2\)/0E22FA6456717FF4C2_256EB3007BC273?openDocument&sheetList=Maakatsaukset](http://www.mek.fi/web/stats/Publish.nsf/(Published-Sheets2)/0E22FA6456717FF4C2_256EB3007BC273?openDocument&sheetList=Maakatsaukset). Kesäkuu 2004.
- Saraniemi, Saira & Raija Komppula (2003). *Spontaanit mielikuvat Suomesta seitsemällä päämarkkina-alueella Euroopassa*. Matkailun edistämiskeskuksen julkaisu A:132. Edita Prima, Helsinki.
- Suomi-Venäjä-seura (2004). Venäjän Federaatioon kuuluvat tasavallat. [Http://www.venajaseura.com/venaja_info/alaotsikko3.htm](http://www.venajaseura.com/venaja_info/alaotsikko3.htm). Kesäkuu 2004.
- Tuohino, Anja (2001). Suomiko tuhansien järvien maa? – matkailun ammattilaisten mielikuvia tuhansien järvien maasta. Teoksessa Lassila, Hilikka & Seppo Aho (toim.). *Matka maaseudulle – Näkökulmia maaseutumatkailun tutkimukseen*, 115 – 130. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu, Kuopio.

Katja Ristolainen
Joensuun yliopisto, maantiede
karistol@cc.joensuu.fi

LIITE 1. Kyselylomakkeen kysymykset

1. Sukupuoli
  - Mies
  - Nainen
2. Ikä
3. Koulutus
4. Asutteko Karjalan tasavallassa tällä hetkellä?
5. Millaisia mielikuvia teillä on Suomesta? (Kun ajattelette Suomea, millaisia teille tulee mieleen?)
6. Millaisia mielikuvia teillä on Suomesta matkailumaana? (Kuinka kuvailisitte Suomea matkailumaana?)
7. Oletteko joskus matkustaneet Suomeen?
  - Ei, en koskaan.
  - Kyllä, Milloin?
8. Voisitteko ajatella matkustavanne Suomeen? (Haluaisitteko matkustaa Suomeen?)
  - Kyllä, miksi?
  - Ei, miksi?

LIITE 2. Vastajien mielikuvat Suomesta sekä vastauksien frekvenssit.

MILLAISIA MIELIKUVIA SUOMESTA? MITÄ TULEE MIELEEN SUOMESTA?

YMPÄRISTÖ	KULTTUURI JA TAVAT	RAKENNETUT KOHTEET, NÄHTÄVYYDET & PAIKKAKUNNAT
Luonto samanlainen kuin Karjalassa 1 Iloita rannoista ja luonnosta 1 Puhtaat kadut 1 Raikas ilma 1 Metsä 1 Luonto 1 Järvet 1 Puhtaus 3 Mansikat 2	Halu ymmärtää kulttuuria 1 Suomalaiset perinteet miellyttävät 1 Suomalaiset juhlat 1 Kansalliset juhlat 1 Kulttuuri 1 Joulupukki 1	Leirintäalueet 1 Paljon nähtävyyksiä 1
12	6	2

ALUETTA YLEISESTI KUVAAVA LUONNEHDINTA	IHMISET	ILMAPIIRI, ELÄMÄNTAPA
Naapurimaa 3 Hyvä maa 3 Kaunis maa 2 Iloinen maa 1 Kylmyys 2 Pohjoinen maa 2 Pieni maa 1	Ystävälliset ihmiset 1 Seuralliset ihmiset 2 Sukulaiset 1 Halu ymmärtää suomalaisten identiteettiä 1 Kohteliaat ihmiset 1 Hyvät ihmiset 1 Hyväntahtoiset ihmiset 1 Iloiset ihmiset 1 Puheliaat ihmiset 1 Sisu 1	Rentoutuminen 1 Sauna järven rannalla 1 Rauhallisuus 1
14	11	3

YHTEISKUNTA, KEHITYS & TEKNOLOGIA	HALUAISI KÄYDÄ	EI MITÄÄN & EI KÄYNYT, EI TIEDÄ
Kehittää matkailua 1 Tiedonvaihto 1 Yhteistyö 1 Tehty kaikki elämälle valmiiksi 1 Rahan ansaitseminen 1 Opiskelupaikka 1 Kehittynyt 2		Ei mitään 1
8	0	1

LIITE 3. Vastaajien mielikuvat Suomesta matkailumaana sekä vastausten frekvenssit.

MILLAISIA MIELIKUVIA SUOMESTA MATKAILUMAANA?

YMPÄRISTÖ	KULTTUURI JA TAVAT	RAKENNETUT KOHTEET, NÄHTÄVYYDET & PAIKKAKUNNAT
Kaunis luonto 1 Puhdas luonto 1 Hyvä luonto 1 Kauniit metsät 1 Kauniit joet 1 Vuoret, mäet 1 6	Rikas kulttuuriperintö 1 Paljon juhlia talvella 1 2	Kaunis arkkitehtuuri 1 Helsinki 1 Tampere 1 Paljon nähtävyyksiä 1 4

ALUETTA YLEISESTI KUVAAVA LUONNEHDINTA	IHMISET	ILMAPIIRI, ELÄMÄNTAPA
Suuri maa 1 Pohjoinen maa 2 Kaunis maa 3 Talvikohde 1 Hyvä matkakohde 1 8	Perinteinen kansa 1 1	Mahdollisuus nauttia luonnosta 1 Eurooppalaiset tulee lepäämään Suomeen 1 2

YHTEISKUNTA, KEHITYS & TEKNOLOGIA	HALUAISI KÄYDÄ	EI MITÄÄN & EN OLE KÄYNYT, EN TIEDÄ
Ääretön matkailupotentiaali 1 Pitäisi kehittää ekoturismia 1 Kaikki puitteet siihen, että turistit voivat nauttia Korkea palvelutaso turisteille 1 4	Haluaisin käydä 1 1	Ei mitään 5 En ole käynyt, en tiedä 2 7

KARJALAN TASAVALTA SUOMALAISTEN MATKAKOHTENA

Johdanto

Kenttäraporttini aiheena on tarkastella Karjalan tasavaltaa suomalaisten turistien matkakohtena ja tarkoitukseni on kiinnittää erityistä huomiota nuorten matkailijoiden kiinnostukseen matkustaa kyseiselle alueelle. Haluan tuoda esille myös palveluntarjoajien näkemyksen siitä, mitä juuri suomalaiset matkailijat Karjalasta etsivät ja mitkä ammattilaisten mielestä ovat tärkeimpiä motiiveja suomalaisten matkustusinnostukseen Karjalan tasavaltaa kohtaan. Olen etukäteistehtävänä haastatellut lähinnä sellaisia suomalaisia nuoria (n. 20-25v.), jotka eivät ikinä ole käyneet Venäjällä ja tiedustellut heidän mielikuviaan Karjalasta erityisesti nuorten matkakohtena. Lisäksi olen haastatellut matkailualan verkostoyliopiston kenttäharjoitteluryhmän jäseniä matkan loppupuolella kysyen heidän mielipiteitä siitä, onko Karjala heidän mielestä nuorille sopiva matkakohde.

Mitä kohteita Karjalassa on?

Karjalan Tasavallan laajalle alueelle mahtuu runsas määrä monipuolisia nähtävyyksiä. Jo maisemallisesti alue tarjoaa vaihtelua laidasta laitaan, aina rehevistä lehdoista ja vaaroista, aavoille peltoaukeille ja Laatokan rannan henkeäsalpaaviin rantamaisemiin asti. Mutkittlevien ja ajoittain kuoppaisten teiden varsilta voi löytää historiallisesti merkittäviä muistomerkkejä ja sankarivainajien tekokukin koristeltuja hautoja. Merkittävimminä kaupunkikohteina voisi pitää muun muassa Sortavalaa, Aunusta, Käkisalmea, Viipuria ja Petroskoita, mutta alueelta löytyy myös lukuisia muita näkemisen arvoisia kohteita.

Sortavala on vetänyt paikalle lukuisia suomalaisturisteja sitten Niiralan rajanylityspaikan avaamisen vuonna 1989. Nykyään matkailuelinkeinoja on kehitetty ja kaupungista löytyy jo useita ravintoloita, noin 600 majoituspaikkaa ja palvelun taso on parantunut huomattavasti sitten Neuvosto-aikojen (Guttyjev) Sortavalasta on myös lyhyt matka Valamon luostariin, joka onkin yksi suosituimmista kohteista Karjalan alueella. Mielenkiintoinen kohde Sortavalassa on Gogoljevin puutaideateljee, jossa käsittämättömällä taidolla tehtyjä puusta veistettyjä tauluja käy ihastelemassa päivittäin lukuisia turisteja.

Kuva 2. Gogoljevin puutaidegalleriassa taiteilija Gogoljev ja Irina Lukkarinen. Kuva: Sirpa Lintunen.

Sortavalan tärkeimpänä nähtävyytenä ateljee on samalla Karjalan tasaval-
lan (toistaiseksi) ainoa elävä taidegalleria (Lehtipuu, 2000, 198). Kuljettaessa
Sortavalasta Aunukseen on maisemien vaihtuvuus silmiinpistävää. Rehevät
koivulehdot muuttuvat kum-
puileviksi vaaroiksi ja Laato-
kan järvimaisemaa näkyy sil-
mänsäntämättömiin. Kasvil-
lisuus muuttuu kuivemmaksi
mäntymetsiköksi. Kun lähes-
tyään Aunusta, matkailija
huomaa pian olevansa kes-
kellä laajaa peltoaukeaa.
Aunusta kutsutaan myös
"hanhien pääkaupungiksi"
siitä syystä, että hanhien
muuttoreitti kulkee juuri noi-
den kyseisten peltoaukeiden
kautta, ja tietynä aikana
vuodesta siellä on mahdolli-
suus nähdä tuhansittain

Kuva 3. Laatokan pohjoisranta Vitelen tienoilta. Kuva: Arvo Peltonen.

muuttohanhia pitämässä taukoa.

Laatokan länsirannalla sijaitseva Käkisalmi oli tärkeä suomalainen kaupunki. Se on säilyttänyt vanhan ilmeensä ydinkeskustan alueella. Käkisalmi on myös yksi Karjalan vanhimmista kaupungeista, jolla on todennäköinen kunnia olla koko Karjala-sanana syntypaikka. Kaupunki oli alun perin nimeltään Korela, jonka nimestä uskotaan sanan Karjala kehittyneen (Lehtipuu, 2000, 172).

Petroskoi on Karjalan tasavallan pääkaupunkina ainoa pääkaupunki ulkomailla, missä suomi on virallinen kieli. Tosin Neuvostokaudella suomea pidettiin huomattavasti enemmän esillä kuin nykyään (Lehtipuu, 2000, 265). Petroskoin tärkein nähtävyys ensikertalaiselle on kaupunki itse ja sen kuriositeetit –

Kuva 4. Lenin on säilyttänyt asemansa Petroskoin maamerkinä. Kuva: Arvo Peltonen

Leninin patsas, suomenkieliset tekstit kauppojen näyteikkunoiden yläpuolella ja Äänisen ranta (Lehtipuu, 2000, 274). Lisäksi kaupungista löytyy mielenkiintoisia muistomerkkejä, kuten patsaita sekä muun muassa Aleksanteri Nevskin tuomiokirkko. Museokaupunkina Petroskoi ei ole merkittävä, vaikka sieltä muutama kohde löytyykin (Lehtipuu, 2000, 276). Muuta ajanvietettä Petroskoista löytyy siinä missä muistakin suurkaupungeista. Osalla korkeakult-

tuurin tarjonnasta on suomalainen leima (Lehtipuu, 2000 277), joten perinteisiä venäläisiä kokemuksia hakevan kannattaa etsiä niitä jostakin muualta. Tunnetuin kohde Karjalan tasavallassa on Kizhin erikoinen museosaari Äänisen saariryhmän keskellä (Lehtipuu, 2000, 279), jonne järjestetään retkiä Petroskoista.

Karjalan tärkeimmiksi nähtävyyksiksi luotellaan edellä mainittujen lisäksi myös muun muassa 50 kilometrin päässä Petroskoista sijaitseva ”Martsialjnyje vody”-parantola ja Kivatshun vesiputous, joka sijaitsee Karjalan keskiosassa Suunujoella ja on Euroopan alankomaastossa virtaavissa joissa olevista putouksista toiseksi suurin. Myös Paanajärven ja Vodlajärven kansallispuistot sopivat erinomaisesti luontomatkailusta kiinnostuneille (Inet. 1). Lisäksi Solovetskin luostarisaaressa on tarjota eräs erikoisuus, sillä siellä on mahdollisuus päästä tarkkailemaan Vienan meren maitovalaita hyvinkin läheltä.

Suomalaisella nuoremmalla ikäpolvella on melko suppea käsitys siitä, minäkalaisia nähtävyyksiä Karjalan alue pitää sisällään. Kysyttäessä Karjalan synnyttämistä mielikuvista sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät koskaan ole käyneet

Venäjällä ajatukset Karjalasta olivat melko samankaltaisia. Monikaan ei osannut nimetä mitään konkreettista kohdetta, ainoastaan Viipuri tuli esiin muutamissa vastauksissa lähinnä liitettyinä ostosmatkailuun. Karjalan oloja pidettiin alkeellisina, eivätkä monet ajatelleet siellä olevan edes mitään erityisiä korkeakulttuurisia tapahtumia. Sotahistoria ja puolustuslinjat tosin mainittiin ja joitakin vastaajista tuntui myös kiinnostavan se, että osa Karjalasta on joskus kuulunut Suomelle. Kukaan vastaajista ei sanonut, etteikö voisi joskus matkustaa Karjalaan, (ja useat pitivät jopa yleissivistykseen kuuluvana edes kerran käydä alueella), mutta kuitenkin kenelläkään Karjala ei ollut ensisijaisena matkakohteena.

Mikä on palveluntarjoajien (asiantuntijoiden) käsitys siitä, miksi suomalaiset matkustavat Karjalaan?

Karjalan matkustajaluvut ovat viime vuosina olleet kasvussa, kun alueen matkailusta on alettu kiinnostua, ja sen myötä myös alettu kehittämään erilaisia palveluja matkailijoille. Edelleenkin suurin ryhmä Karjalaan matkustavista muodostuu venäläisistä, lähinnä Pietarissa ja Moskovassa asuvista, mutta myös ulkomaalaisia turisteja on matkailijoista jo 45 %. Näistä valtaosa saapuu Pohjoismaista, ja erityisesti Suomesta. Paikallisilla palveluntarjoajilla ja matkailun asiantuntijoilla on melko yhtenevä käsitys siitä, mitä suomalaiset etsivät Karjalasta ja miksi he matkustavat sinne. Matkailun infokeskuksen johtaja Vladimir Lesonen nimesi kolme syytä suomalaisiin matkustajavirtoihin. Perhesiteet vaikuttavat siihen, että lähdetään katsomaan sukulaisia, jotka ovat jääneet Karjalaan. Myös historia luo kiinnostuksen tähän niin sanottuun nostalgiaturismiin. Karjalaan on helppo tulla sen puolesta, että se on niin lähellä. Se on siis erittäin varteenotettava kohde, mikäli haluaa tutustua venäläisyyteen. Esimerkiksi Pietarissa aitoon venäläisyyteen tutustuminen on siinä mielessä vaikeaa, koska valtavat turistivirrat ovat jo jättäneet sinne jälkensä ja muokanneet katukuvaa länsimaisempaan suuntaan. Karjalassa vielä usean kohteen voi sanoa olevan melko koskematon.

Karjalassa on lukuisia näkemisenarvoisia muistomerkkejä, yli 4000 historiallista ja kulttuurikohdetta, vaikkakin vain 150 niistä on aktiivisesti matkailijoiden käytössä. Suomalaisia saattavat houkuttaa myös alueen halvat hinnat, etenkin bensinimatkailu on ollut yleistä kuin myös alkoholin hakeminen itärajan takaa. Kansallispuistoja matkailukohteina Lesonen ei pidä kovinkaan merkittävässä asemassa, koska infrastruktuuri ei mahdollista suurien matkailijaryhmien vastaanottoa. Tällä hetkellä kyse onkin vain pienten ryhmien suosiossa olevasta matkailumuodosta, vaikka kiinnostusta kyllä löytyisi. Ongelmana on se, etteivät puistot osaa markkinoida itseään. Tulevaisuuden trendinä Lesonen pitää ekomatkailua, sillä kiinnostus siihen on nettikyselyjen mukaan ollut suuressa kasvussa. Lesosen mielestä Karjalassa ei juuri ole historiallisia kärkikohteita, eikä Petroskoitakaan voi pitää historiallisesti kovin merkittävänä. Petroskoin

ympärillä tosin on erinäisiä kohteita, joiden arvo perustuu arkeologisiin löytöihin. Valamon saarella kylläkin järjestetään symbolista ”Rauha” – nimistä retkeä, jonka ideana on aseiden laskeminen. Erilaiset extreme – aktiviteetit ovat myös kysytyjä kiinnostuksen kohteita.

Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshehonin nimeää Karjalan vetonauloiksi muun muassa Paanajärven kansallispuiston, jota hän pitää parhaana lajissaan Venäjällä. Hän mainitsee myös suomalaisten ostosmatkailun Sortavalaan ja Valamoon. Historiallisista kohteista hän uskoo Petroskoin kiehtovan lähinnä venäläisiä, koska se 300-vuotisenä kaupunkina on yhtä vanha kuin Pietari. Petroskoin alueella suomalaiset harrastavat lähinnä metsästystä ja kalastusta. Muita näkemisen arvoisia kohteita ovat Tshehonin mukaan terveyskylpylä, Kivatshun vesiputous ja Aleksanderin tehtaot. Myös Pohjoisen Karjalan Kalevala – eepos voisi hänen mielestään kiinnostaa etenkin suomalaisia. Tätä onkin jo hyödynnetty matkailullisesti, sillä esimerkiksi matkatoimisto Aviaretro-tur järjestää matkailijoille Matka Kalevalaan – nimisen ohjelmapaketin, jossa jokainen osallistuja saa oman roolihahmonsaa Kalevalan henkilöistä. Myös Vadim Lesosen mukaan Kalevala voisi olla varteenotettava kohde suomalaisia ja venäläisiä yhdistävänä siltana. Varsinaista sotaturismia ei Tshehonin mukaan enää oikeastaan ole, vaan sen kukoistuskauti oli lähinnä vain 1990-luvun alkupuolella. Monet saattavat kuitenkin vielä tulla katsomaan eri nähtävyyksiä ja sotamuistomerkkejä, mutta se ei välttämättä enää ole matkan perimmäisenä tarkoituksena. Petroskoissa tosin järjestetään yhä paljon sotahistoriaan liittyviä matkoja, joista retket Kizhin luostari-saarelle ovat yksiä suosituimmista.

Matkatoimisto Lukomoriesta kerrotaan, että suomalaisten keskuudessa suosittuja matkoja ovat retket Kizhiin ja Valamoon. Solovetskin ortodoksi-luostarilla on erityisen mielenkiintoinen historia. Suomalaisille veteraaneille järjestetään kiertomatkoja historiallisiin kohteisiin, kuten Karhumäkeen ja Rukajärven kylään. Myös Lukomorien edustajan, Elena Bagaevan puheenvuorossa esiin nousivat Kalevalan paikat ja erikoistuminen luontomatkoihin. Kiinnostavana erikoisuutena on mahdollisuus päästä tutustumaan Solovetskin saarella valaiden elämään lähempää kuin missään muualla. Suomalaisille ryhmille on myyty jo useita paikkoja, mutta venäläisten

Kuva 5. Murheen risti Impilahdella. Kuva: Arvo Peltonen.

kiinnostukselle ajan ei vielä uskota olevan kypsä. Solovetskin saari on kokonaisuudessaan historiallinen muistomerkki, ja sen arkkitehtuuri ja luonto yhdessä muodostavat kokemuksen arvoisen nähtävyyden. Syy suomalaisten matkailun alkuun Bagaevan mukaan selittyy sillä, että kun rajat avautuivat, haluttiin lähteä katsomaan omia kotipaikkoja. Nykyään suuren ryhmän muodostavat jo edellä mainitut bensanhakijat. Kaikista matkailijoista eniten on edelleen vanhoja ihmisiä, joista sotaveteraanit ovat osansa. Myös tuttavien takia matkustetaan Karjalaan. Matkareitit laajenevat, kun halutaan yhdistää yhdellä matkalla Valamo, Kizhi ja Solovetski. Tälle reitille onkin jo olemassa useita järjestettyjä kiertomatkoja (www.lukomorie.ru).

Aviaretro–matkatoimisto ei varsinaisesti ota vastaan suomalaisia turisteja, ja vain noin 2-3 ryhmää saapuu tämän toimiston kautta Karjalaan. Toimisto on ollut mukana muun muassa Helsingin matkamessuilla ja Karjalamessuilla Joensuussa. Toimiston henkilökunnalla on kuitenkin käsitys siitä, miksi suomalaiset haluavat vuodesta toiseen matkustaa Karjalaan. Vanhat ihmiset haluavat tulla katsomaan kotiseutuaan ja tuttuja ihmisiä. Tämä ryhmä ostaakin joka toinen – kolmas vuosi toistuvasti matkoja. Kysyntä ekomatkailulle on lisääntymässä ja erityisesti suomalaiset ovat olleet kiinnostuneita pyörämatkoista, joilla ei ainoastaan katsella Karjalan nähtävyyksiä vaan päästään nauttimaan myös hyvin läheisesti luonnon kauneudesta. Positiivisia kokemuksia on myös saatu sellaisista matkoista, joilla on mahdollisuus yöpyä ja asua hetki aidossa vepsäläisessä karjalaiskylässä. Ruokailu ja saunominen kuuluvat ohjelmaan, ja ihmisillä on mahdollisuus päästä hetkeksi ikään kuin ajassa taaksepäin. Kokemukset ovat osoittaneet sen, että tällaisten matkojen kysyntä on lisääntynyt ja ne ovat kokonaisuudessaan olleet erittäin onnistuneita. Myös mökkimajoitus jollakin maatilalla on ollut suosittua. Erikoista ohjelmaa ei ole järjestetty, vaan ihmiset voivat esimerkiksi kalastaa ja tehdä mitä haluavat.

Myös Aviaretro–matkatoimistossa kerrotaan kiinnostuksesta luostareihin, kuten Valamoon ja Solovetskiin. Yleinen mielipide on se, että Karjalan kohteet ovat enemmän suunnattuja vanhemmille ihmisille, eikä alle 30–vuotiailla tunnu olevan kiinnostusta. Nuoria matkailijoita toki haluttaisiin enemmän. Yhtenä houkuttimena voisi toimiston henkilökunnan mielestä olla esimerkiksi ekomatkailu ja retket kantosiipialuksella yli Äänisen. Maastoautoilu, kalastus ja muut aktiiviset loman viettotavat voisivat ehkä vedota toimintaa kaipaaviin nuoriin. Alueella järjestetään ensi vuonna muun muassa leiri, joka ei siis ole suunnattu lapsille, vaan nimenomaan nuorille. Samasta toimistosta luonnon ja historiallisten muistomerkkien lisäksi kerrottiin, että ihmiset haluavat yksinkertaisesti vain matkustaa ja nähdä uusia paikkoja. Tässä mielessä kiinnostus kansallisuistoihin voi siitäkkin syystä kasvaa, että halutaan nähdä villiä luontoa, jossa monikaan ihminen ei ole vielä käynyt. Matkatoimistossa kerrottiin, että myös suurempi määrä suomalaisia turisteja olisi tervetullut, koska alueelta löytyy niin runsaasti mielenkiintoista nähtävää. Aktiivisia retkiä järjestetään paljon. Eräs mielipide oli se, että ihmisten haluttaisiin enemmän kiinnostavan huomiota historialliseen perintöön (www.aviaretro.ru).

Miten kohde soveltuu nuorille (suomalaisille), ja kannattaako Karjalaan matkustaa?

Karjalan matkailun pääkohderyhmä muotoutuu, kuten edellä on jo mainittu, lähinnä hieman vanhemmista ihmisistä kuten eläkeläisistä ja sotaveteraaneista, jotka haluavat verestää vanhoja muistoja ja nähdä vanhan kotiseutunsa uudestaan. Kysymykseen, olisiko Karjala vartenotettava matkakohde myös nuorille ihmisille, löytyy useitakin näkökulmia. Matkailun verkostoyliopiston kenttäharjoitteluryhmän mielipiteet jakoutuivat niin puolesta kuin vastaan. Ne, jotka suosittelivat kohdetta nuorille, mainitsivat kohteen positiivisiksi puoliksi muun muassa halvan hintatason, kauniin luonnon, runsaan määrän nähtävyyksiä, sekä myös mahdollisuuden halutessaan nauttia yöelämästä. Kuitenkin Karjalaan matkustavalla tulee olla ennakkoluuloton asenne ja kyky sopeutua joskus vaikeisiin olosuhteisiin ja siihen, ettei kaikki välttämättä toimi niin kuin haluaisi.

Kohdetta ei siis suositeltu mukavuudenhaluisille rentoutujille vaan niille, jotka haluavat seikkailla ja kokea jotakin erilaista, tavallisesta massaturismista poikkeavaa. Karjalaa ei kohteena suositeltu sellaisille, jotka eivät ole kiinnostuneita esimerkiksi venäläisyydestä, historiasta tai vanhasta elämäntavasta. Venäläisyydestä kiinnostuneille puolestaan Karjalaa pidettiin erityisen hyvänä kohteena juuri sen vuoksi, että siellä on mahdollisuus nähdä vielä jossain määrin sellaista aitoa venäläisyyttä, joka monessa turistien ”runtelemassa” suurkaupungissa on saattanut jäädä enemmän taka-alalle. Joissakin tapauksissa Karjalaa ei pidetty mitenkään erikoisena kohteena, sillä maailmassa on niin paljon muitakin näkemisen arvoisia kolkkia. Erittäin paljon korostettiin venäjän kielen taidon merkitystä. Kieltä osaamattomille kohde ei ehkä ole paras valinta, sillä joissakin tapauksissa ei oltu vakuuttuneita siitä, että englannilla olisi pärjännyt kaikissa tilanteissa. Vähintään kyrillisten kirjainten tuntemista suositeltiin, jotta pystyisi muun muassa suunnistamaan kaupungissa kartan avulla. Myös siinä mielessä matkaa Karjalaan pidettiin suositeltavana, jotta osaisi arvostaa omia olojaan kotimaassa ja maailmankuva avartuisi.

Karjalan parhaina puolina pidettiin esimerkiksi kaunista luontoa, Laatokan rantoja ja koivumetsiä. Myös ihmisten ystävällisyys tuotiin esiin muutamassa vastauksessa sekä siisteys ja halvat hinnat ravintoloissa. Positiivinen asia joidenkin mielestä oli se, että Karjalassa todella tiesi olevansa Venäjällä, eikä vain jossakin ulkomailla ja eroavaisuus Suomeen oli silmiinpistävää johtuen voimakkaista kulttuurieroista. Esimerkiksi Tallinnaan matkatessa ero ei ole niin voimakkaasti esillä myös siitä syystä, että suomen kielellä pärjää siellä lähes missä tahansa. Huonoiksi puoliksi lueteltiin se, ettei oikein mikään toiminut, moni paikka oli rempallaan, ilman venäjän kielen taitoa ei tullut oikein kunnolla toimeen, eikä ilman kyrillisten aakkosten tuntemusta pystynyt edes aavistamaan liikkeiden kylteistä, mitä alaa ne edustivat. Huonona pidettiin myös kylmää vettä ja palvelun tasoa.

Kysyttäessä sellaisilta ihmisiltä, jotka eivät ole koskaan käyneet Karjalassa tai yleensäkkään Venäjällä, mielipiteet Karjalaan matkustamisen motiiveihin olivat melko yhteneviä. Sieltä ei uskottu löytyvän mitään erityistä nähtävää nuorille ja paikkaa pidettiin muutenkin melko köyhänä. Kohdetta pidettiin enemmän juuri vanhojen ihmisten suosimana. Hintojen halpuus ja maantieteellisesti läheinen sijainti nousivat edullisiksi seikoiksi mietittäessä matkustusmotiiveja, mutta yleinen mielipide Karjalan vetovoimaisuudesta oli se, ettei se jaksakaan kiinnostaa nuoria mitenkään merkittävästi.

Miten Karjalaan pääsee?

Tiedustelllessani eri matkatoimistoissa Karjalaan suuntautuvista matkoista ei monessakaan toimistossa kyseisiä matkoja ollut tarjolla ollenkaan. Oikeastaan vain Pohjolan Matkatoimistolla oli tarjota bussimatkoja esimerkiksi Käki-salmen ja Suojärven kesäjuhille, jatkosodan taistelupaikoille Aunuksen Karjalaan ja Karjalan Kannakselle. Tarjolla oli matkoja myös Sortavalan laulujuhille. (Inet. 2.) Suomen Matkatoimistosta kerrottiin, ettei heille esimerkiksi tule juuri ollenkaan tiedusteluita Karjalan matkoista, vaan kohderyhmällä, joka niitä matkoja etsii, on omat kanavansa saada tietoa järjestettävistä valmismatkoista. Usein matkoja järjestävätkin erilaiset pienemmät matkanjärjestäjät ja erilaisia vaihtoehtoja voi löytää lukuisista osoitteista, muun muassa Futuristin sivuilta (<http://www.futurist.fi/fin/karvalmis.htm>), Lomalinjalta (<http://www.lomalinja.fi/>) sekä Matka-Salonen Oy:ltä (<http://www.matka-salonen.com/>). Myös lehdissä näkee usein ilmoitettavan Karjalaan suuntautuvista bussimatkoista. Usein helpoin tapa tutustua Karjalan alueeseen onkin jokin valmiiksi räätälöity matka, sillä omatoimimatkailijalle kohde ei kulkuyhteyksiensäkkään puolesta ole kaikesta mutkattomin. Omalla autolla matkaajan tulee varata riittävästi aikaa kiertäessään Karjalan alueella teiden huonokuntoisuuden vuoksi.

Petroskoihin kulkeva lentoyhteys Helsingistä jatkoi toimintaansa alkukesällä 2000. Lentokenttä sijaitsee 20 kilometrin päässä keskustasta ja vuonna 2000 lentoja on ollut kolmesti viikossa. Junalla Petroskoihin pääsee kätevimmin Pietarin kautta ja joitakin bussivuoroja kaupunkiin kulkee esimerkiksi Sortavalasta, Aunukselta ja Suojärveltä (Lehtipuu, 2000, 267).

Lähteet

Aviaretro-tur (www.aviaretro.ru)

Bagaeva Elena, Matkatoimisto Lukomorie (esittely Petroskoissa 11.5.2004)

Cuttyjev, Ivan (esittely Sortavalassa Petroskoin yliopiston filiaalissa 10.5.2004)

Futurist (<http://www.futurist.fi/fin/karvalmis.htm>)

Inet. 1 = http://www.gov.karelia.ru/gov/Info/tourism_f.html

Inet. 2 = <http://www.iloisetseuramatkat.com/matkat/bussimatkat/venaja>

Lehtipuu, Markus, 2000: Karjala: matkaopas

Lesonen, Vadim, Matkailun infokeskuksen johtaja (esittely Petroskoissa 11.5.2004)

Lomalinja (<http://www.lomalinja.fi/>)

Matka-Salonen Oy (<http://www.matka-salonen.com/>)

Pohjolan Matkatoimisto (www.pohjolanmatkatoimisto.fi)

Suomen Matkatoimisto (www.suomenmatkatoimisto.fi)

Tshehon, Vladimir, Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja (esittely Petroskoissa 11.5.2004)

Jenni Kähkönen

Jyväskylän yliopisto, venäjän kieli ja kirjallisuus

jejokahk@cc.jyu.fi

PETROSKOI YMPÄRISTÖTIETOISEN MATKAILIJAN NÄKÖKULMASTA

Johdanto

Petroskoi on Karjalan tasavallan pääkaupunki, jossa on asukkaita noin 300 000. Kaupunki on perustettu vuonna 1703 ja se on Karjalan talouden ja kulttuurin keskus. (Lehtipuu 2002, 494 - 495). Alueen matkailu on vielä lapsenkengissään, turistit eivät vielä ole suuressa mittakaavassa löytäneet tätä Karjalan keskusta. Matkailun suurimpana houkuttimia alueella on luonto: erämaisuus, luonnontilaiset metsät ja Ääninen ovat alueen vetovoiman kannalta tärkeässä asemassa. Alueelta löytyy myös kulttuuria, mutta ei samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi Petroskoin ikätoverista Pietarista. Petroskoihin suuntautuneen matkailualan verkostoyliopiston kenttäkurssin aikana tarkoitukseni oli havainnoimalla ja paikallisia tahoja kuuntelemalla ja haastatteleamalla selvittää, millainen matkakohde Petroskoi on ympäristövastuullisen matkailijan kannalta.

Ympäristövastuullinen matkailu

Millaista sitten on ympäristövastuullinen matkailu? Ympäristövastuullinen matkailu toimii yhdistävänä tekijänä matkailun ja ympäristönsuojelun välillä. Ympäristövastuullisen matkailun avulla matkailun aiheuttamat ympäristöhaitat ja luonnon, kulttuurien ja ihmisten riisto vähenevät (Borg & Condit 1997, 62). Ympäristövastuullinen matkailu pyrkii myös edesauttamaan kestäväää kehitystä alueella. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan paitsi luonnon säilymiseen liittyvää ekologista kestävyyttä, myös sosiaalista, taloudellista ja kulttuurista kestävyyttä. Kestävyyttä voidaan vahvistaa vähentämällä kuljetuksia, käyttämällä rakentamisessa paikallisia materiaaleja ja paikallista työvoimaa, valitsemalla energiatehokkaita käytäntöjä, vähentämällä jätteitä ja lisäämällä kierrätystä, käyttämällä ympäristömerkintöjä ja avustamalla paikalliskulttuurin ja luonnon suojelua (Borg & Condit 1997, 48).

Yksittäinen matkailija voi toimia ympäristövastuullisesti lähinnä tekemällä valintoja, jotka ovat luonnon, paikallisväestön ja -kulttuurin kannalta edullisia. Maailman luonnonsäätiö WWF on antanut joitakin ekomatkailua koskevia ohjeita, joita ympäristövastuullisenkin matkailijan tulisi noudattaa. Matkailijan tulisi jättää kohdealueeseen mahdollisimman vähän jälkiä, eli alueen ei tulisi muuttua matkailun myötä. Jotta matkailun haitalliset vaikutukset jäisivät mahdollisimman pieniksi, tulisi ryhmäkoot pitää pieninä. Pääsääntöisesti ryhmien tulisi olla pienempiä kuin 25 henkilöä. Paikallistaloutta tukemalla yritys tai yksittäinen matkailija voi myös pienentää ympäristöhaittoja. Paikallisten palvelujen ja

tuotteiden käyttö jättää tuloja paikkakunnalle ja toisaalta vähentää kuljetusten haitallisia vaikutuksia pienempien kuljetuskustannusten myötä. Matkamuuistoiksi kannattaa ostaa paikallisia tuotteita. Matkailijoiden tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, mitä aikoo ostaa. Uhanalaisista eläimistä tai kasveista tehtyjä matkamuuistoja ei tule ostaa. Matkailijoiden tulee myös kunnioittaa paikallisväestöä. Matkailijan ei pitäisi vieraila siellä, missä häntä ei kaivata.

Paikallisväestön yksityisyyttä tulee kunnioittaa. Matkaoppaiden tulee ylläpitää matkailijoiden tietoisuutta paikalliskulttuurista ja tavoista. Paikalliset käytäytymissäännöt tulee tuntea, jotta konflikteilta vältyttäisiin. Matkailijan ei tule herättää huomiota käyttäytymisellään, sanonta ”maassa maan tavalla” on hyvä ohjesääntö. Matkailijoiden tulee olla huomaavaisia alueen taloudellisista, ekologisista ja sosiaalisista tilaa kohtaan. Matkailijoille tulisi antaa mahdollisuus toimia ympäristövastuullisesti esimerkiksi tiedottamalla yritysten ympäristöohjelmista, ympäristömerkeistä, paikallisista tavoista ja niin edelleen. Ekoturismi tukee taloudellisesti joko suorasti tai epäsuoraan paikallista luontoa, ympäristöä ja kehitystä (Friman & Högmander 2001, 13 -14). Matkailijan sopeutuminen ympäristöön tarkoittaa luonnollisesti sopeutumista hyviin toimintatapoihin, eli esimerkiksi vaikka paikallisväestö heittäisi jätteensä suoraan ikkunasta ulos, ei matkailijan tule toimia näin.

Matkailijan ympäristövastuullisuus ei yksin riitä, vaan matkailualan yritystenkin tulee kantaa vastuunsa ympäristöstä. Yritysten tulisi omata ympäristöohjelma ja kouluttaa työvoimaansa ympäristövastuullisiksi. Liiketoiminnan kaikkien osa-alueiden tulee olla ympäristövastuullisia. Ympäristövastuu tulee ulottaa myös alihankkijoihin. Paikallisia agentteja valittaessa tulee kiinnittää huomiota potentiaalisten vaihtoehtojen ympäristötietoisuuteen. Myös oppaiden valintaan tulee kiinnittää huomiota. Paikallinen opas, joka tuntee alueen ja sen ympäristön, on usein paras valinta alueen kannalta. Hotelleja rakennettaessa ja valittaessa tulee huomioida sijainti ja rakennuksen aiheuttamat vaikutukset alueelle. Hotellien rakennusalueet tulisi valita siten, että haitalliset vaikutukset (energiankulutukseen, meluun, kompostointiin, kierrätykseen tai vedenkulutukseen liittyvät haitat) alueella olisivat mahdollisimman pienet. Rakennusten tulisi syntyä paikallisväestön voimin paikallisista rakennusaineista. (Friman & Högmander 2001, 13 -14.) Yritysten toiminnalla on suuri merkitys alueen kestävä kehityksen kannalta. Jos yritykset omaksuvat kestävä kehityksen periaatteet, ovat matkailijankin mahdollisuudet ympäristövastuullisiin valintoihin huomattavasti paremmat.

Ympäristövastuullinen matkailu Petroskoissa

Luonto ja sen säilyminen on ympäristövastuulliselle matkailijalle tärkeä asia. Matkailijalla on yleensä mahdollisuus tehdä valintoja, jotka ovat luonnon kannalta hyviä. Matkailija voi toimia ympäristövastuullisesti muun muassa valitsemalla majoituspaikan, joka toimii ympäristövastuullisesti eli esimerkiksi kierrät-

tää jätteet. Petroskoissa – kuten Karjalan tasavallan alueella laajemminkin - jätteiden käsittely on kuitenkin suuri ongelma. Alueella ei ole jätteiden käsitteilylaitoksia, mikä tarkoittaa sitä, että usein vaarallisetkin jätteet viedään kaatopaikoille. Myös vesistöihin lasketaan paljon jätteitä, mikä ei luonnollisestikaan ole luonnon tai matkailun kannalta positiivinen asia. Karjalan tasavallan alueella on 206 kaatopaikkaa, joista suuri osa on luvattomia. Yritysten ja erilaisten hankkeiden puitteissa on kuitenkin jo toteutettu joitakin ympäristöhaittojen vähentämiseen tähtääviä toimia. Esimerkiksi Petroskoin lämpövoimala on laukannut pumppaamasta jätevesiä luontoon.

(www.gov.karelia.ru/gov/Info/2003/eco_resource03c_f.html)

Kysyin myös Petroskoin yliopiston matkailualan opiskelijoilta alueen kierrätyksestä ja siitä miten se on hoidettu. Kuten jo havainnoimallakin oli selvinnyt, alueella ei kierrätyssesteimejä ollut. Opiskelijat lisäksi epäilivät, ettei kierrätys onnistuisi, koska paikalliset ihmiset eivät toimisi ohjeiden mukaisesti. Kierrätystä ei siis alueella vielä harjoiteta, eli hotellien mahdollisuudet kierrättää onnistuneesti ovat pienet. Vaikka hotellit pyrkisivät kierrättämään, ei siitä olisi suoraa hyötyä, sillä kaikki jätteet päätyvät silti samaan paikkaan. Matkailija voikin omalta osalta vaikuttaa ainoastaan aiheuttamaansa jätemäärää pienentämällä. Tarkastelemalla esimerkiksi käyttämämme hotellin aamiaistarjoilua täytyy todeta, ettei turhaa pakkausjätettä kovinkaan paljon ollut. Kahviin tarkoitettu maito/kerma tosin tuotiin pöytään pienissä ”muovikupeissa”. Ruokaa kuitenkin heitetään hukkaan: asiakkaalta ei tiedustella haluaako hän kaikkia tarjolla olevia ruokia. Myös energian tuhlausta oli havaittavissa. Käyttämässämme hotellissa esimerkiksi huoneiden lämpötila tuntui hotelliin saapuessa liiankin korkealta ja ainoa tehokas lämpötilan säätökeino oli ikkunan avaaminen. Alhaisempikin lämpötila olisi varmaan monelle ollut sopivampi ja energiaa olisi myös säästynyt. Pyyhkeet vaihdettiin huoneissa joka päivä, mikä oli turhaa. Huoneessa ei ollut kylttiä tai muuta vastaavaa keinoa, jonka avulla henkilökunnalle olisi voinut ilmoittaa pyyhkeiden vaihdon olevan tarpeetonta. Ottaen huomioon, että kyseinen hotelli oli alueen taso huomioiden korkeatasoinen, voisi olettaa, ettei muissakaan hotelleissa vielä ole ryhdytty esimerkiksi pyyhkeiden vaihtoväliä harventamalla säästämään esimerkiksi vettä. Erityisen luontoystävällistä hotelleja alueelta tuskin löytyy, eli siinä suhteessa pyrkimys ympäristöystävällisyyteen voi olla hieman hankalaa.

Tarkastelin myös sitä, millainen vaikutus matkailijoilla on ollut roskaamisen suhteen alueen ympäristölle ja miltä luonto Petroskoin ympäristössä näyttää. Ympäristöä katsomalla Petroskoin keskustan voi todeta olevan siisti, jätteitä näkyy kadulla melko vähän. Keskustan ulkopuolella tilanne ei kuitenkaan ole niin hyvä, tunnetuin paikallinen kasvi näytti olevan muovipullo. Ympäristövastuullinen matkailija on kiinnostunut luonnon puhtaudesta, joten roskaaminen ei tämän tyyppin matkailijaa houkuttele. Toisaalta ei edes ”ympäristövastuuton” matkailija halua matkustaa kohteeseen, joka on roskaainen ja likainen. Kuten aiemminkin jo todettiin, puhdas luonto on matkailun kannalta erittäin tärkeä asia. Valitettavan usein matkailijoillakin on oma osuutensa luonnon roskaamisessa.

Kuva 6. Karjalan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshehonin luennoi matkailualan verkostoyliopiston opiskelijoille Karjalan tasavallan matkailun veto-voimatekijöistä. Kuva: Arvo Peltonen.

Ympäristön kannalta suurin ongelma Petroskoissa ei ole kuitenkaan matkailu tai turistit. Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtajan Vladimir Tshehoninin mukaan matkailu jopa edistää luonnonsuojelua ja infrastruktuurin kehitystä alueella.

Toisaalta matkailu kuitenkin joillakin alueilla aiheuttaa ongelmia. Esimerkiksi Kizhin saarella matkailijamäärät ovat alueen kantokyvyn kannalta liian suuria. Näillä alueilla matkailua tulee rajoittaa ja toimenpiteinä ollaan muun muassa päätetty rakentaa lomakylät kauemmaksi Kizhin saaren nähtävyyksistä. Myös vanhassa Valamossa on samankaltaisia ongelmia, vaikka siellä kantokyky ei ole vielä ylittynyt (Vladimir Tshehonin 11.5.2004). Ympäristövastuullisen matkailijan kannalta tilanne on hieman ongelmallinen. Toisaalta ympäristön kannalta olisi parasta, jos matkailijoita ei kävisi edellä mainituissa kohteissa nykyistä enempää, toisaalta taas kyseessä ovat alueen matkailun suurimmat nähtävyydet. Matkailija voi vaikuttaa paitsi olemalla vierailematta kohteessa, myös omalla käyttäytymisellään, eli kulkemalla merkityillä reiteillä, kulluttamalla roskat asianmukaisesti paikkoihin ja niin edelleen.

Valtion urheilu- ja matkailukomitean matkailuosaston osastopäällikön Vladimir Gromovin mukaan matkailijoista ongelmia ympäristölle aiheuttavat lä-

hinnä itsenäisesti matkustavat matkailijat, joihin kuuluu niin venäläisiä kuin ulkomaisiakin matkailijoita. Tähän ryhmään kuuluvat matkailijat leiriytyvät esimerkiksi kansallis- tai luonnonpuistoissa luvattomiin paikkoihin, roskaavat, salametsästävät tai jopa saavat aikaan tulipaloja puistoissa. Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtajan Vadim Lesosen mielestä kansallispuistojen suhteen on olemassa eräänlainen paradigma: matkailu tuhoaa luontoa, jos valmiita reittejä ei kehitetä puistoihin, mutta matkailijat eivät halua reittejä, vaan haluavat kulkea alueella vapaasti. Puistoissa ei laajassa mittakaavassa ole vielä matkailuun soveltuvaa infrastruktuuria tai koulutettuja oppaita. Matkailijoiden puutteeseen on syynä lisäksi puistojen heikko markkinointi: matkailijat eivät ole puistojen olemassaolosta tietoisia tai tietoja ei ole saatavilla (Vadim Lesonen 11.5.2004). Ympäristövastuullisella matkailijalla on kuitenkin jo mahdollisuus vierailta puistoissa, jossa on merkityt reitit ja koulutetut oppaat.

Jos matkailu ei ole alueen ympäristölle ongelma, niin mistä ongelmat sitten johtuvat? Petroskoin kohdalla puhtaan luonnon säilymisen kannalta ongelmana näyttäisi olevan esimerkiksi Tacis-puistohankkeessa mukana olleiden venäläistahojen ja paikallisten matkailualan yliopisto-opiskelijoiden mukaan lähinnä paikallinen väestö. Paikallisväestön keskuudessa ei vielä laajassa mittakaavassa ole ymmärretty jätteiden luontoon heittäminen aiheuttamia vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Matkailualan yliopisto-opiskelijat Petroskoissa olivat kuitenkin tämän seikan suhteen toiveikkaita: uusi sukupolvi on jo melko ympäristötietoisia. Toisaalta voidaan kuitenkin miettiä, kuinka suuri vaikutus on aiempien sukupolvien antamalla esimerkillä. Tulevien yrittäjien osalta luonnon tulevaisuus näyttää kuitenkin hyvältä. Matkailualaa voi Petroskoissa opiskella muun muassa yliopistossa ja keskiasteen koulutusta tarjoavassa Petrovsky Collegessa. Opiskelijoiden opetusohjelmiin kuuluu kaikilla asteilla ympäristökasvatus, joten tulevien matkailuyrittäjien, alan johtajien ja työntekijöiden voi olettaa olevan tietoisia ympäristöasioista. Kysyin toisen vuosikurssin matkailualan yliopisto-opiskelijoilta miten ympäristöön kohdistuvat haitalliset vaikutukset voitaisiin minimoida Petroskoin alueella. Vastaukseksi opiskelijat esittivät muun muassa ryhmien pitämisen pienikokoisina (10-20 henkilöä) ja matkailualan työntekijöiden tietoisuuden lisäämisen.

Vladimir Gromovin mukaan matkailun ongelmana on myös alueella vallitseva harmaa talous, jonka seurauksena ryhmiä viedään luonnonsuojelualueille ilman asianmukaisia lupia. Matkailijat eivät välttämättä edes tiedä käyttävänsä luvatonta palvelua. Ympäristövastuullisen matkailijan tulisikin huolehtia siitä, että hänen käyttämänsä palvelut omaavat tarvittavat lisenssit. Tietoja lisenssin omaavista yrityksistä saa esimerkiksi Internetistä Karjalan portaalista, jonka sivuilla on kaikki ne yritykset, joilta lisenssi löytyy. Matkailija voi henkilökohtaisesti ottaa myös yhteyttä TICiin ja tehdä tiedusteluja niistä yrityksistä, joiden palveluja aikoo käyttää. Gromovin mukaan matkailijat ovat tässä suhteessa hyvin valistuneita.

Yhteenveto

Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että rehelliseltä pohjalta toimivat paikalliset yrittäjät ja yritykset saavat asiakkaita ja mahdollisuuden kannattavaan toimintaan. Kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyyskannalta matkailulla on myös sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia Karjalan alueella. Toisaalta matkailu antaa syyn ylläpitää ja huoltaa vanhoja rakennuksia ja esimerkiksi kalevalaista ja suomalaista kulttuuriperinnettä alueella venäläisen kulttuurin ohella. Toisaalta taas esimerkiksi lapsiin kohdistunut hyväksikäyttö matkailijoiden taholta on alueen ongelma. Kulttuurin ja perinteiden ylläpito, paikallisen väestön aseman parantaminen sekä matkailun tuomien väärinkäytösten vähentäminen ovat myös olleet muun muassa Interreg III A Karjala –ohjelman tavoitteita. Käyttäytymiseensä voi jokainen matkailija vaikuttaa, eli siinä mielessä ympäristövastuullisuutta voi noudattaa missä päin tahansa. Suomalaisten vodkaturismi on usein esimerkki sosiaalisen kestävyyskannalta heikosta valinnasta. Paikallisväestöä tuskin miellyttävät kaupungilla humaltuneena liikkuvat kovaääniset suomalaisturistit, jotka usein harrastavat alkoholin ohella myös muita kyseenalaisia viihdepalveluja.

Paikallisväestö pitäisi aina ottaa huomioon, ja käyttäytyä alueella häiriötä aiheuttamatta ja negatiivista huomiota herättämättä. Havaintojen pohjalta ja saadun palvelun perusteella voisi olettaa, että suomalainen matkailija toivotaan ainakin vielä alueelle tervetulleeksi. Paikallisväestön elinolosuhteisiin voi yrittää vaikuttaa positiivisesti myös valitsemalla esimerkiksi matkamuuksiksi paikallisia tuotteita. Tämä ei Petroskoissa tuntunut helpolta, sillä paikallista käsityötä ei ainakaan kovin näkyvästi ollut myytävänä. Paikallisväestöä voi tukea myös käyttämällä palveluja. Petroskoissa en myöskään törmännyt matkan aikana Aunuksen tapaan lapsikaupustelijoihin, eli lapsiin, jotka pyrkivät myymään turisteille erilaisia tuotteita luodista peileihin. Lapsikaupustelijoita alueella kuitenkin on etenkin matkailusesonkina. Tällaisilta lapsilta ostaminen on ympäristövastuullisen matkailun kannalta hieman kaksijakoista: toisaalta lapsille antaisi mielellään rahaa, toisaalta taas siitä, kenelle tai mihin käyttötarkoitukseen rahat päätyvät, ei ole varmuutta.

Petroskoissa matkailija voi toimia ympäristövastuullisesti, jos vain haluaa. Omilla valinnoillaan voi vaikuttaa positiivisesti niin ekologisen, sosiaalisen, taloudellisen kuin kulttuurisenkin kestävyyskannalta. Alueen suurin haaste matkailun ja ympäristönkin kannalta lienee se, miten alueen luonto saataisiin pysymään kauniina ja puhtaana tuleville sukupolville. Ympäristöstään ja luonnosta kiinnostunut matkailija ei ole kiinnostunut matkustamaan kaatopaikkaa muistuttavaan matkakohteeseen. Vastuu ei ole ainoastaan matkailijoilla.

Lähteet

- Borg, P. & Condit, S. (toim.) 1997. Kestävä matkailu. Savonlinna: Matkailun osaamiskeskus ja Matkailualan verkostoyliopisto, Joensuun yliopisto.
- Borg, P., Kivi, E. & Partti, M., 2002 Elämyksestä elinkeinoksi: matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. Juva: WSOY
- Friman, A. & Högmander, J. 2001. Tourism strategy for the Karelian green belt. Tacis project envrus 9704. Petroskoi.
- Lehtipuu, Markus. 2002. Karjala: matkaopas. Helsinki: Suomalainen matkaopas.
- Lesonen, Vadim. 11.5.2004. Esitys Karjalan matkailun infokeskuksesta.
- Gromov, Vladimir. 11.5.2004. Esitys luonto- ja vesistömatkailusta sekä haastattelu.
- Tshehonin, Vladimir. 11.5.2004. Esitys matkailun merkityksestä Karjalan tasavallalle ja haastattelu.
- Keskustelut Petroskoin yliopiston matkailualan opiskelijoiden kanssa 12.5.2004. www.gov.karelia.ru/gov/Info/2003/eco_resource03c_f.html

Pirpa Haaja
Joensuun yliopisto, yrityksen taloustiede
kirppu@cc.joensuu.fi

KANSALLISPUISTOT JA SUOJELUALUEET MATKAILUN VETOVOIMATEKIJÄNÄ KARJALAN TASAVALLASSA

Johdanto

Matkailun vetovoimatekijöistä puhuttaessa tarkoitetaan niitä tekijöitä, jotka saavat matkailijan lähtemään kohteeseen. Millainen merkitys kansallispuistoilla ja luonnonsuojelualueilla on matkustettaessa Karjalan tasavaltaan? Kuvitellaanko niiden merkitys suuremmaksi kuin se on, tai toimivatko nämä alueet matkailun vetovoimatekijänä lähinnä mielikuvien tasolla siten, että esitteissä korostetaan alueita ja näytetään kuvia, mutta paikanpäällä alueet jäävät kaukaisuuteen? Miten puistoihin pääsee ja mitä siellä voi tehdä? Kenttätutkimuksen aikana pyrin saamaan vastauksia kysymyksiin miten Karjalan alueen matkailussa hyödynnetään kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita. Kenttäkurssin aikana Sortavalassa, Aunuksessa ja Petroskoissa ovat matkailun parissa työskentelevät ammattilaiset kertoneet oman kantansa luonnon hyödyntämisestä matkailussa.

Suomen ja Venäjän luonnonsuojelu- ja lähialueyhteistyö

Suomen ja Venäjän välisissä yhteistyöprojekteissa yhtenä merkittävänä osa-alueena on luonnonvarojen suojeleminen ja käyttäminen. Suomessa Metsähallituksen kansainvälisenä luonnonsuojelun päätehtävänä on osallistua pohjoisen havumetsäluonnon suojeluun. Huomion kohteena ovat erityisesti Suomeen rajoittuvat luonnontilaisina säilyneet alueet. Suojelutyötä tehdään sekä luonnonsuojeluviranomaisten että -alueiden kanssa. Yhtenä tavoitteena luonnonsuojelussa on muodostaa puistopareja Suomen ja Venäjän välille Suomenlahdelta Ylä-Lappiin asti vihreän vyöhykkeen alueella. Tällä hetkellä puistoparit ovat Ystävyyden puisto Suomessa ja Kostamuksen luonnonpuisto Venäjällä, Oulangan kansallispuisto (Suomi) ja Paanajärven kansallispuisto (Venäjä) sekä Urho Kekkosen kansallispuisto (Suomi) ja Lapin luonnonpuisto (Venäjä). Yhteistyö puistojen välillä on käsittänyt muun muassa:

- palveluvarustuksen rakentamista luonnonsuojelualueiden kävijöitä ja luontomatkailua varten: luontopolkuja, pitkospuita, tulipaikkoja sekä majoitustupia Kostamuksen luonnonpuistossa ja Paanajärven kansallispuistossa
- luontokeskusten rakentamista tarjoamaan monipuolisia palveluita suojele-alueilla kävijöille

- luontomatkailuhankkeita
- yhteistyötä suojelalueiden hoidon ja käytön suunnittelussa (Suomen ja Venäjän luonnonsuojeluyhteistyö, YM 2003, 23)

Tämän lisäksi on toteutettu erilaisia kenttäprojekteja ja -tutkimuksia, suunnittelutyötä suojelalueiden perustamiseksi, luonto-opetuksen järjestämistä kouluissa ja henkilökunnan kouluttamista. (YM 2003, 22-23.) Uusia luonnonsuojelualueita on suunniteltu perustettavaksi vuosina 2001-2010. Listalla on yhdeksän luonnonpuistoa (zapovednik) ja 12 kansallispuistoa (natsionalnyj park). Suunnitelmissa on mukana kolme suomalais-venäläisessä yhteistyössä suojeltavaksi ehdotettua aluetta, muun muassa Karjalan tasavallassa oleva Kalevalan kansallispuisto. Suomen puolella yhteistyökohteeksi on suunniteltu Kalevalapuiston suojelualuetta, johon kuuluisi Hossan retkeilyalueen lisäksi useita pienempiä suojelualueita. Kalevalan kansallispuiston koskemattomat metsät ja metsänvarainen kulttuuri yhdistettynä Suomen puolen alueiden matkailua palveleviin toimintoihin voisi luoda hyvät edellytykset luonto- ja kulttuurimatkailulle itärajalla. (YM 2003, 30 -32.)

Suomen ja Venäjän pitkä raja luo edellytykset lähialueyhteistyölle rajan molemmilla puolilla. Lähialueyhteistyö käsittää myös yhteistyökokonaisuuden, johon kuuluu Euroopan unionin naapuruspoliittika, pohjoisen ulottuvuuden politiikka sekä unionin Venäjä-politiikka. Lähialueyhteistyöhön ovat 1990-luvulta lähtien osallistuneet ministeriöt ja useat keskusvirastot ja laitokset. Kansalaisjärjestöillä, yrityksillä ja oppilaitoksilla on ollut keskeinen asema lähialueyhteistyön alue- ja paikallistason yhteistyössä. Lähialueyhteistyön tavoitteena on kehittyä tasavertaiseksi kanssakäymiseksi ja yhteistyöksi eri viranomaisten, järjestöjen ja alueellisten toimijoiden välillä. (UM 2004, 2-4.) Kahdenvälisen lähialueyhteistyön ensisijainen kohde on Luoteis-Venäjän federaatiopiiri ja siellä erityisesti Karjalan tasavalta, Leningradin alue, Murmanskin alue ja Pietari. Lähialueyhteistyön tavoitteita ovat muun muassa rakentaa hyvää naapuruutta, tukea lähialueiden tasapainoista taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä, edistää ympäristönsuojelua, tukea yhteiskunnallisia ja taloudellisia muutosprosesseja. (UM 2004, 3-4.) Lähialueyhteistyössä pyritään hyödyntämään EU:n rahoitusohjelmia, kuten Tacis-ohjelmaa. Naapurisuusohjelmien, joita ovat itärajalla mm. Kolarctic, Karjala, Kaakkois-Suomi – Venäjä, avulla toteutetaan yhteistyötä maakuntien tasolla. Naapurisuusohjelmat täydentävät lähialueyhteistyötä. (UM 2004, 7-8.)

Matkailua kansallispuistoissa

Kansallispuistojen perustamiseen ja käyttämiseen liittyvistä intresseistä luonnonsuojelulliset, paikalliset ja matkailulliset toiveet saattavat poiketa paljon toisistaan. Suomessa Urho Kekkosen kansallispuiston perustamisvaiheessa esitettiin puistoon perustettavaksi muun muassa kelkkasafareja houkuttelemaan tu-

risteja, kun taas toisaalta vaadittiin alueen rauhoittamista kaupalliselta käytöltä. Näiden näkemysten lisäksi oli otettava huomioon paikallisten asukkaiden oikeus luonnon hyödyntämiseen. Etusijalle matkailussa luonnonsuojelualueelle on kuitenkin asetettava luonto. Ihannetapaukseksi puistojen matkailullisesta käytöstä mainitaan tilanne, jossa kansallispuiston viereen perustettaisiin matkailuyrityksiä, jotka voisivat hyödyntää puiston mahdollisuuksia toiminnassaan.

Esimerkkinä Urho Kekkosen kansallispuiston matkailukäytöstä ovat luontopolut ja opaskeskkukset, joita yrittäjät voivat vapaasti hyödyntää toimintansa tukena. Asiakkaat pysyvät lähellä maksullisia palveluita ja saavat luontoelämyksiä tavalla, jonka kuormittavuus luonnolle on vähäistä. Matkailuyrittäjän kannalta vaeltaja merkitsee huonoa asiakasta, sillä hän jättää vain vähän rahaa paikallisiin yrityksiin tuodessaan mukanaan omat eväät ja yöpyessään autiotuvissa metsässä. (Vasama 1995, 73-75.) Myös Paanajärven kansallispuiston alueella käytiin kiivasta keskustelua alueen käytöstä ennen puiston perustamista. Alueelta olisi muun muassa haluttu vuokrata rinteitä hiihtokeskus-toimintaan ja siten hyödyntää nopeasti luonnonvaroja. (Takis 2001, 33.)

Matkailua, jonka päämääränä on tutustua luontoon tai luontokohteisiin voidaan kutsua luontoturismiksi. Usein luontoturismista puhuttaessa käytetään myös käsitettä ekoturismi, joka kuitenkin sisältää ajatuksen ekologisesti kestävästä matkailusta. Luontomatkailemista otetaan usein huomioon myös ekologiset seikat, mutta ne eivät ole matkan kannalta kuitenkaan oleellisia. Luontomatkailejia on useita eri tyyppisiä, esimerkiksi vaeltajat, veneilijät, hiihtäjät, extreme-urheilijat, kulttuurimatkaileijat, uskonnolliset vaeltajat, opiskelijat, tutkijat, marjojen tms. keräilijät. Näiden ryhmien kiinnostuksen aiheet matkailussa vaihtelevat huomattavasti samoin heidän tarpeensa kohteessa. Taloudellisessa mielessä eniten kohdetta hyödyntävät matkailijat, jotka käyttävät paljon palveluja alueella, kuten esimerkiksi extreme-, kulttuuri ja kalastusmatkaileijat. (Takis 2001, 22-25).

Karjalan alueen luontomatkailemisen kehittämisessä yksi ongelmista on luontomatkailemisen erikoistuneiden matkanjärjestäjien puute (Takis 2001, 10). Toinen merkittävä ongelma on puistoihin pääsyn vaikeus. Rajamuodollisuuksien vuoksi kansainvälisen turistin on lennettävä Pietariin, josta matkaa muun muassa Paanajärven kansallispuistoon on tuhat kilometriä. Lähin kenttä olisi Suomessa Kuusamossa, mutta raja Venäjän ja Suomen välillä ei ole auki kansainvälisesti. (Takis 2001, 34.)

Karjalan alueen tärkeimmät luonnonsuojelualueet ja kansallispuistot

Luonnonsuojelualueita käytetään tieteellisiin tutkimuksiin ja niissä luontoa suojellaan tarkkaan. Ekomatkailemista sallitaan rajoitetusti. Kansallis- ja luontopuistot on perustettu sekä suojelemaan luontoa että myös palvelemaan matkailijoita. Zakaznikit ja luontomuistomerkit puolestaan ovat alueita, joilla luon-

toa suojellaan tietyn ominaisuuden vuoksi esimerkiksi kasvitieteellisin perustein, luontomuistomerkkejä ovat esimerkiksi yksittäiset puustutukset tai vesilähteet. Karjalan luonnonsuojelualueista merkittävimmät ovat Kivatsh ja Kostomukshski, sekä kansallispuistoista Vodlajärven ja Paanajärven puistot sekä Valamon Saaristo -luontopuisto.

Kivatshin luonnonsuojelualue on vanhin Karjan luonnonsuojelualueista ja se on perustettu vuonna 1931. Kivatshin luonnonsuojelualue sijaitsee 70 kilometrin päässä Petroskoista. Nykyisin alueen koko on 10,6 ha. Alueelle on tyypillistä vanhat mäntymetsät, mutta sekä kasvit että eläimet ovat tyypillisiä taigametsän eliöitä ja alue onkin suojeltu taigametsätyypinsä takia. Kasvistoon kuuluu yli 600 lajia. Eläimistö on runsaanlaista - 48 nisäkäslajia, 202 lintulajia, 3 - matelijalajia, 20 kalalajia ja tuhansia selkärangattomia. Kivatshussa on myös kuuluisa Kivatshun vesiputous, jonka historialliset juuret ulottuvat jo XVI vuosisadalle. Vesiputouksen lähellä sijaitsee luonnonsuojelualueen konttori sekä pieni luontomuseo ja kasvitieteellinen kokoelma.

Kostomukshin luonnonsuojelualue on perustettu vuonna 1983 ja sen koko on 47,5 ha. Luonnonsuojelualue sijaitsee 25 km Kostamuksesta länteen ja rajoittuu Suomen rajaan. Alueelle on tyypillistä murtomaamaisema eli kalliot, moreenikankaat, järvet, jokilaaksot vaihtelevat alueella vuorotellen. Alueen luonto on tyypillistä taigametsää, josta männiköt muodostavat noin 70 % ja kuusikot 20 %. Luonnonsuojelualueella on noin 350 kasvilajia, yli 100 sammal- ja naavalajia. Alueella on runsaasti järviä, saaria, niemiä ja lahtia. Myös eläimistö on runsasta, on kaloja, nisäkkäitä, lintuja ja matelijoita. Luonnonsuojelualueen nähtävyyksiin voi tutustua kulkemalla rakennettuja polkuja pitkin. Kesäisin alueella voi liikkua kävellen ja kanooteilla, talvisin voi liikkua suksilla mm. jään peittämiä vesistöjä myötäillen. Reittien ja polkujen varrella on yöpymismajoja ja saunoja. Kostamuksen puisto ja Suomen viisi luonnonsuojelualueutta muodostivat vuonna 1989 kansainvälisen "Druzhba"-zapovednikin. Sen perustaminen oli todiste omalta osaltaan siitä, että luonto ei tunne valtioiden rajoja. (http://www.gov.karelia.ru/gov/Info/tourism/terr_f.html)

Vodlajärven puisto sijaitsee Äänisen itäpuolella. Puisto on perustettu vuonna 1991 ja sen pinta-ala on 500 000 ha. Vodlajärven puistolle on tyypillistä monipuolisuus sekä luonnon, kulttuurihistorian ja tieteellisyyden osalta. Historiallisen ja kulttuuriperinnön vaalimisen ohessa edistetään luonnonsuojelua ja ekologiaa. Puiston tehtävä on säilyttää Vodlajärven luonnonhistoriallinen yhtenäisyys ja ohjata taloustoimintaa, joka perustuu kestävään käyttöön, tieteen saavutuksiin, nykYTEknologiaan ja paikallisen väestön kokemukseen luonnon kanssa ja sen ehdoilla elämisestä. Puistossa järjestetään tieteellisiä seminaareja, konferensseja sekä ekologialeirejä. Turisteille tarjotaan valmiita reittejä ja opastusta.

Paanajärven puisto sijaitsee Karjalan luoteisosassa. Puisto on perustettu vuonna 1992 ja sen pinta-ala on 104 000 ha. Puiston luonto on vaihtelevaa korkeista vuorista jokilaaksoihin ja koskiin. Puistolle on tyypillistä koskemattomat metsät sekä laaja kasvisto ja eläimistö vanhoine reliikkejään. Puiston keskellä oleva Paanajärvi on vuorten ympäröimä ja sen kalliorannat ovat jyrkkiä. Jär-

veä voikin kutsua puiston helmeksi. Puiston vesistöissä on paljon kalaa. Useita kaloja, kuten kumzhaa, harjusta, paliaa, siikaa, saa pyydystää lisenssillä. Puiston alueella on polkuja, moottorikelkka- ja vesireittejä sekä mökkimajoitusta ja telttailupaikkoja.

Valamon saaristoluontopuisto sijaitsee Laatokassa noin 40 kilometriä Sortavalasta. Alue koostuu eri saarista, koko puiston pinta-ala on 3600 ha. Suurimman osan puistosta muodostaa Valamon saari, jolla toimii munkkiluostari. Luostari perustettiin 1500-luvulla. Valamon luonnossa kalliorantamien ja hiekkarantojen lisäksi on erikoisia puita, kuten tammea, lehtikuusta, sembramäntyä, jotka munkit ovat tuoneet matkoiltaan ja istuttaneet saarille. Myös munkkien hoitamat puutarhat tarjoavat luontoa ihasteltavaksi. Luontopuiston tehtävänä on säilyttää saariston ainutlaatuista luontoa ja tutustuttaa matkailijoita ekoreitien avulla saariston kulttuurilliseen jäämistöön, historiaan ja uniikkeihin luontokohteisiin (http://www.gov.karelia.ru/gov/Info/tourism/terr_f.html).

Kansallispuistojen ja luonnonsuojelunalueiden näkyminen matkailussa

Haastatteluissa ja puheenvuoroissa tuotiin esille luonnon merkitys matkailussa. Luontoa korostetaan puheenvuoroissa yleisesti, Karjalan alueen luontoa kehutaan kauniiksi ja vetovoimaiseksi, mutta kansallispuistoja tai luonnonsuojelunalueita ei nosteta erikseen esille vetovoimatekijänä. Ivan Guttyjev, joka toimii Sortavalan alueen matkailun parissa, toteaa puheenvuorossaan, että Sortavalan alueella on yli 200 luontokohdetta, joita suojellaan, mutta hän ei mainitse niiden matkailullista hyödyntämistä sen tarkemmin. Samansuuntaisen lausunnon antaa puheenvuorossaan Valentina Tsekeva, joka on paikallisen matkatoimisto Ekskursionnaja bjuron toimitusjohtaja. Hän korostaa Karjalan vetovoimatekijänä mielenkiintoista luontoa, kasvistoa ja eläimistöä sekä järviä, varsinkin Laatokkaa, mutta toisaalta hän ei mainitse Karjalan kansallispuistoja tai luonnonsuojelunalueita lainkaan. Luonnon hyödyntäminen konkreettisesti nousee esiin lomakyläiden yhteydessä, joissa palveluina tarjotaan kalastusta, metsästystä ja moottorikelkkailua. Myös Tatjana Grigorjeva, joka on Hotelli Sofian hallintopäällikkö, toteaa Sortavalan ja Karjalan alueen luonnon merkityksen matkailulle, mutta korostaa samalla, että turisteille ei järjestetä valmismatkoja luontoon. Nuoret yliopistolaiset, kuten Tatjana heitä nimittää, tekevät usein keskenään koskenlasku- ja leiriretkiä lähialueella. Samoin retkiä tekevät lähialueiden ihmiset keskenään rajan molemmin puolin. Kysyttäessä kansallispuistoihin pääsystä vastauksena oli, että Valamon luostariin järjestetään matkoja. Ehkä luostarin aluetta pidetään sinänsä luontomatkailukohteena, vaikka varsinaisesti se onkin enemmän kulttuurihistoriallinen kohde.

Sortavalassa korostuu lähialueyhteistyön merkitys niin paikallisten asukkaiden kesken kuin yliopistojen ja laitosten välillä. Usein matkat luontokohteisiin tapahtuvat joko tuttavien tai omien suhteiden kautta, jolloin maksullisia palve-

luja tarvitaan harvoin. Tatjana kertoi myös, että usein häneen otetaan yhteyttä suoraan, jos halutaan järjestää matka Sortavalan alueella. Luonnon kaupallista hyödyntämistä ei juuri ole muualla kuin lomakylissä, joissa hyödynnetään luonnon tarjoamia antimia kalastuksen ja metsästyksen muodossa. Luonto siinä on läsnä ympäristönä, mutta varsinaisena matkailutuotteena sitä ei vielä hyödynnetä. Ehkä luonto on liian itsestäänselvyys ja lähellä, jolloin ei osata nähdä sitä, että turistit olisivat valmiita maksamaan ohjatuista matkoista katsomaan luontoa tai retkille luontoon?

Aunuksen alueen matkailusta kertova hotellinjohtaja Inka Kurilova korostaa luonnon vetovoimaa matkailussa. Aunus (engl. Olonia) mainostaakin itseään hanhien pääkaupunkina, sillä muuttaessaan Venäjän pesimäalueilta talvehtimaan Eurooppaan matkaavat hanhet Aunuksen kautta. Tämä muuttoliike tapahtuu huhti-toukokuun vaihteessa, ja silloin matkailijoille tarjotaan ilmaisia tiedemiesten opastamia matkoja katsomaan hanhia. Hanhet pysähtyvät Aunuksessa hyvien luonnonolosuhteiden vuoksi. Aunuksen ympäristössä on sopivia kosteikkoja sekä

Kuva 7. Hotelli Aunuksen johtaja Inka Kurilova. Kuva: Sirpa Lintunen.

suojealueita, joilla hanhia ei saa metsästä. Muuten hanhien metsästäminen on sallittua Karjalan alueella myös ylilennon aikana. Luonnon hyödyntäminen on siten tässäkin tapauksessa keskittynyt yhteen tuotteeseen eli hanhiin. Muuten luonnonsuojealueita, joita esitteen mukaan (Olonia – the Goose Capital) on neljä (“Olonets fields” seasonal reserve, “Olonetsky” zoological reserve ja “Nizhnesvirsky” strict nature reserve ja “Tuloksky” partial reserve) tuodaan esille varmaan olosuhteiden vuoksi mitä ne tarjoavat linnuille, mutta muusta matkailullisesta käytöstä tai hyödyntämisestä ei ole mainintaa.

Metsästyks ja kalastus käsitetään luontomatkailuna samoin kuin retket luostareihin ja paikallisiin kyliin. Luonnon hyödyntämisestä matkailullisesti ovat osoituksena muun muassa levähdyspaikat sekä eläinten ruokintapaikat. Toisaalta luonnon hyödyntämistä lienee myös matkailutapahtuma “hanhijuoksu”, jossa kesyhanhet juoksevat vaatteet päälle puettuina jonkin matkan. Sinänsä idea minusta kuulostaa lähinnä irvikivalta opastettuihin villihanhiretkiin verrattuna. Mutta ehkä tällainen konkreettinen tapahtuma on helpompi markkinoida ja

järjestää kaupallisesti kannattavaksi? Muutamia kysymyksiä jäin pohtimaan myös Aunuksessa; olisivatko turistit kiinnostuneet matkustamaan luontoon ja suoje-
lualueille? Onko retkiä ohjatusti suunniteltu järjestettäväksi tai antavatko suo-
jeelumääräykset edes mahdollisuutta tällaiseen toimintaan?

Vladimir Tshehonin, joka on Petroskoissa toimivan matkailukomitean vara-
puheenjohtaja, korosti luonnon hyödyntämistä matkailussa muun muassa uu-
sien lomakylien ja mökkien rakentamisella Luoteis-Venäjälle, maaseutumat-
kailun kehittämistä sekä käynnissä olevaa Tacis-hanketta luontomatkailupro-
jektista. Lomakylissä luontoa voidaan helposti hyödyntää kalastuksen ja met-
sästyksen avulla. Tacis-projektissa keskitytään uusien puistojen perustamiseen
ja matkailutuotteiden kehittämiseen. Tshehonin mainitsee luontomatkaailun ke-
hittämisessä Paanajärven kansallispuiston infokeskuksen toiminnan ja retkeily-
polkujen tekemisen sekä esitteiden laatimisen. Tieteellinen luontomatkaailu ve-
tää vuosittain kansallispuistoihin kävijöitä, muun muassa koululaisille järjeste-
tään ekoleirejä puistossa. Puistoilla onkin yhteistyötä opetusministeriön kanssa.
Tshehonin mukaan ainakin Paanajärven puistolla on omaa matkailutoimintaa.
Paanajärvelle voi matkustaa joko itse tai ostaa valmiin matkapaketin puistoon
matkatoimistosta. Luontomatkaailussa on huomioitava vaikutukset myös ympä-
ristölle, joten on tärkeää kehittää luontoreittejä ja rajoittaa kävijämääriä luon-
non suojelemiseksi. Esimerkiksi Valamon luostarille ja Kizhin saarelle on ase-
tettu kävijämäärärajoitukset vuosittain.

Vadim Lesosen, joka on Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johta-
ja, mukaan luonto- ja ekomatkaailusta ovat kiinnostuneet sekä venäläiset että
ulkomaalaiset matkailijat, mutta tällä hetkellä puistoilla ja suojealueilla ei ole
matkailullisesti kovin suurta merkitystä. Puistoissa kehitellään luonnon suojele-
miseksi reitistöjä, mutta osa turisteista kokee valmiiden reittien rajoittavan hei-
dän kulkuaan maastossa. Ristiriita luonnon vapaasta käytöstä ja luonnon suo-
jelemisesta reitistöjen avulla aiheuttaakin keskustelua puistojen ja suojealuei-
den käyttämisestä matkailussa. Lesosen mukaan tällä hetkellä puistoilla ei ole
sopivaa infrastruktuuria eikä asiantuntevaa henkilökuntaa palvelemaan mat-
kailijoiden tarpeita. Samoin hän mainitsee, että kansallispuistojen markkinointi
ja puistoista saatava informaatio on puutteellista, esimerkiksi Paanajärven puis-
ton infokeskuksen toiminnassa ongelmia aiheuttaa vähäinen informaatio sekä
puiston heikko esilletuonti. Tacis-projektien avulla luontomatkaailua pyritään ke-
hittämään. Luontomatkaailu onkin Lesosen mielestä tulevaisuuden valttikortti ja
tällä hetkellä se on nostanut asemaansa perinteisten matkakohteiden rinnalla.

Ulkomaalaiset matkailijat haluaisivat yhdistää samaan matkaan sekä luon-
tomatkaailua että oppimista. Usein puistoihin suuntautuvat matkat ovatkin kyt-
köksissä johonkin tutkimustyöhön tai vastaavaan. Esimerkiksi Valamon saaris-
ton luontopuistoon tekevät paljon matkoja Petroskoin ja Pietarin yliopistojen
tutkijat ja ulkomaiset yliopistot ovat myös olleet kiinnostuneet tekemään tutki-
musmatkoja puistoihin. Valamon saariston luontopuistoon järjestetään myös
valmiita opastuskierroksia. Kierros alkaa aamuyöllä neljän aikaan auringon
tervehdyksellä ja jatkuu sen jälkeen saariston luontoon tutustumalla. Valamon
saaristossa järjestetään myös luontoleirejä, joille voi osallistua jopa 30 opiske-

lijaa oppimaan saariston luonnosta ja ekologiasta.

Vladimir Gromovin, Valtion urheilu- ja matkailukomitean matkailuosaston osastopäällikön, mukaan matkailutilastoissa näkyy vain noin 20 % matkailijoiden määrästä, sillä suurin osa matkailijoista tulee niin sanotulle omatoimimatkalle, jolloin matkailija itse hankkii majoituksen ja kuljetukset eikä käytä matkailuyrittäjien palveluita. Matkailun vetovoimatekijöistä tutkimuksen mukaan luonto sijoittuu toiseksi ja kalastus ja metsästys kolmanneksi tekijäksi arkkitehtuurin jälkeen (Esite, Tourism in Karelia, 4-5). Karjalan alueella on parhaillaan käynnissä matkailunkehittämisohjelma, jossa on viisi eri projektia mukana, muun muassa Paanajärven kansallispuisto on mukana yhdessä hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on kouluttaa puiston henkilökuntaa matkailijoiden palveluun sekä kehittää luontomatkailutuotteita, tarkoitus on myös parantaa matkailuyrittäjien ja puistojen yhteistyötä. Paanajärven kansallispuistoon on matkailijan helpoin päästä. Sinne toimii yhteys junalla myös Petroskoista ja alueella voi matkailuyrittäjä kuljettaa turistin puistoon. Helpointa esimerkiksi Suomesta on matkustaa suoraan Paanajärvelle (Kostamuksen kautta). Muihin puistoihin esimerkiksi Vodlajärven kansallispuistoon on huonot tieyhteydet ja Gromov mainitseekin, että helpoiten matka puistoon taituu helikopterilla. Toinen Tacis-hanke on Hiitulanjoen alueen kehittäminen sekä Suomen että Venäjän puolella. Varsinkin kalastusmatkailu on tälle alueelle tyypillistä. Alueesta on saatavilla turisteja varten tehty esitekartta, jossa kohdetta esitellään sekä suomeksi, venäjäksi että englanniksi ja kerrotaan alueen luonnosta, historiasta ja kulttuurimaisemasta. (Esite, Hiitulanjoen alueen matkailuopas.)

Elena Bagaeva Lukomor matkatoimiston edustajana sanoo heidän tavoitteensa tulevaisuudessa olevan keskittyä luontomatkojen järjestämiseen. Tällä hetkellä yksi heidän erikoisuutensa on valasmatkat Vienanmerellä, jossa matkan tarkoituksena on maitovalaiden näkeminen. Nämä matkat on suunniteltu suomalaisille eikä niitä myydä tai markkinoida Venäjällä. Jonkin verran yhteistyötä matkatoimistolla on myös muun muassa Vodlajärven kansallispuiston kanssa. Sinne on järjestetty niin kävely-, kalastus- kuin veneilyretkiä. Alueella ei ole vielä hotelleja, mutta matkailijoilla on mahdollisuus yöpyä kotimajoituksessa. Tämä toiminta ei kuitenkaan ole vielä säännöllistä. Matka Vodlajärven kansallispuistoon on kuitenkin vaikea, sillä se on kaukana eivätkä tiet ole hyvässä kunnossa. Matkatoimistossa on kuitenkin havaittu, että kiinnostus luontoretkiin on nousemassa.

Petroskoin yliopiston luontomatkailun (ekomatkailemisen) opiskelijoiden mielestä matkailussa kansallispuistoihin on huomioitava myös luonnonsuojelulliset seikat. Heidän mielestään puistojen matkailua tulisi kehittää reittien ja opastuksen varaan. Matkailuryhmien pitäisi olla pieniä ja noudattaa puistojen sääntöjä. Matkan tavoitteena olisi sekä luonnon kunnioittaminen että luonnon tarjoama lepo ja rauha matkailijoille. Matkailuopintoihin kuuluu osaltaan retket maastoon ja Vodlajärven kansallispuiston kanssa tehdään yhteistyötä matkailun kehittämisessä. Vodlajärven kansallispuistossa järjestetään myös matkailukoulutusta.

Luonnon vetovoima

Kuten haastatteluista käy ilmi, niin luonto kokonaisuutena nähdään vetovoi-
matekijänä Karjalan matkailussa. Luontoa hyödynnetään usein konkreettisesti
kuten kalastuksena, metsästyksenä tai johonkin kohteeseen tutustumisena esi-
merkiksi Valamon luostari ja Kitzin saari. Myös aktiiviharrastajat, kuten melo-
jat, veneilijät, koskenlaskijat, pyöräilijät tarvitsevat luontoa osaksi toimintaansa.
Sortavalan alueella matkailussa panostetaan lomakylien ja mökkien rakentamiseen.
Tällä hetkellä luonnossa retkeiltäessä korostuu yhteistyö lähialueiden kanssa sekä kontaktit paikallisten ryhmien ja ihmisten välillä. Sortavalassa luontomatkailu vaikuttaa olevan vähäistä kaupallisessa mielessä. Karjalassa on meneillään monia luontomatkailuun liittyviä kehittämishankkeita. Eri projekteilla on matkailun kehittämisessä saatu hyviä tuloksia aikaan.

Paanajärvellä pidetyssä kansainvälisessä seminaarissa vuonna 2003 korostettiin matkailun merkitystä puiston kehittämisessä ja rahoituksessa. Tacis-projektien avulla on koulutettu puiston henkilökuntaa ja rakennettu moderni vierailukeskus ja parannettu alueen infrastruktuuria kokonaisuudessaan. (Vorbjova, raportti.) Hankkeilla tulee varmaan olemaan suuri merkitys kehitettäessä matkailua kansallispuistoissa ja luonnonsuojelualueilla. Paanajärven kansallispuiston tavoitteissa vuoteen 2010 mennessä on kehittää turisteille entistä parempia mahdollisuuksia tutustua puistoon, parantaa yhteistyötä yrittäjien kanssa ja lisätä turistien määrää puistossa, kehittää vierailukeskuksen vetovoimaa, lisätä ekologista koulutusta niin koululaisille, opiskelijoille kuin organisaatioille.

Tavoitteena on lisätä turistien määrän lisäksi myös puistojen käyttöaikaa kesäsesongin ulkopuolelle. Paanajärven kansallispuistoa voidaan pitää tärkeimpänä ja pisimmälle kehittyneenä puistona matkailun osalta Karjalan alueella. (Tacis 2001, 7.) Karjalan tasavallan kansallis- ja luonnonpuistot ovat potentiaalinen matkailun vetovoi-
matekijä. Tällä hetkellä ne palvelevat aika pientä, erikoistunutta matkailijaryhmää, joka koostuu lähinnä tutkijoista ja tiedeopiskelijoista. Kuitenkin kehittämistoimet ja halu panostaa luontomatkailuun on selvästi nähtävillä sekä projektien tavoitteissa että panostamisessa muun muassa luontomatkailukoulutukseen.

Lähteet

- Tacis projekt 2001. Karelia parks Development. Tourism strategy for the Karelian part of the Green Belt. Toim. Arja Friman ja Jouko Högmänder. Raportti.
- UM. Ulkoasiainministeriö 2004. Tuesta kumppanuuteen – Suomen lähialueyhteistyön strategia 22.4.2004. Ulkoasiainministeriön raportti.
- YM. Ympäristöministeriö – Suomen ympäristökeskus 2003. Suomen ja Venäjän luonnonsuojeluyhteistyö. Raportti.
- Vasama, A.1995. Kansallispuisto matkailutuotteena – kokemuksia Urho Kekkonen kansallispuistosta. Teoksessa "Jos metsään haluat mennä ..." Näkökulmia luonnon virkistys- ja matkailukäyttöön. Toim. Jari Järviluoma, Jarkko Saarinen ja Arja Vasama. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 571. Gummerus.
- Vorobyova, S. 2003. International Jubilee Seminar, April 9-11, 2003 in the Paanajärvi National Park. http://www.webstudio.fi/vyh/file_35.html (3.5.2004)

Internetviitteet

- http://www.onego.ru/vodlozero/index_e.htm
(26.4.2004)
- http://www.gov.karelia.ru/gov/Different/karelia_f.html (29.4.2004)
- http://www.gov.karelia.ru/gov/Info/tourism/terr_f.html (29.4.2004)
- <http://www.kareliatour.info/eng/tourobjects/natural/> (19.5 2004)

Suulliset tiedonannot

- Sortavala
Guttyjev Ivan, Ravintola Piipun Pihan yrittäjä, Sortavalan filiaali 10.5.2004
- Tatjana Grigorjeva, Hotelli Sofian hallintopäällikkö 10.5.2004
- Valentina Tsekeva, paikallisen matkatoimiston Ekskursionnaja bjuron toimitusjohtaja, Sortavalan filiaali 10.5.2004
- Aunus
Kurilova, Inka, Hotelli Olongan johtaja 10.5.2004
- Petroskoi
Ekomatkailun opiskelijat, Petroskoin yliopisto 12.5.2004
Gromov, Vladimir, Valtion urheilu- ja matkailukomitean matkailuosaston osastopäällikkö 11.5.2004

* * * * *

Bagaeva, Elena, Matkatoimisto Lukomorin edustaja 11.5.2004

Lesonen, Vadim, Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtaja 11.5.2004

Tshehonin, Vladimir, matkailukomitean varapuheenjohtaja 11.5.2004

Esitteet

Hiitolanjoen alueen matkailuopas. 2002. Tacis. Finnreklama Oy.

Olonia – The Goose Capital. 2003. Karelian Research Centre of Ras.

Tourism in Karelia. Official Data and Facts 200-2003. The State Committee of the Republic of Karelia on Physical Culture, Sport and Tourism.

Ulla Laitinen

Helsingin yliopisto, käsityötiede

ulla.laitinen@helsinki.fi

PETROSKOI HISTORIAFRIIKIN MATKAKOHTENA

Taustaa

Jos Petroskoita haluaa pitää historiallisesti kiinnostavana matkakohtena, niin mielestäni henkilön tulee olla aikamoinen historiafriikki tai omata erittäin hyvä mielikuvitus, jotta kykenee kuvittelemaan sen mitä Petroskoissa on joskus ollut, paljoo siitä nimittäin vinkkejä antamaan ei ole jäljellä. Tällä viitataan Petroskoin varhaisempaan historiaan. Mikäli taas on kiinnostunut lähihistoriasta, Petroskoilla saattaakin olla enemmän annettavaa, tosin tätä Petroskoilaiset eivät itse vielä näytä ymmärtäneen.

Suomalaisille Petroskoi voi olla kiinnostava kaupunki sen 1000 päivän mittaisen suomalaismenneisyyden vuoksi. Lisäksi Petroskoi on myös Neuvostoklassismin, tai rumasti sanottuna "stalinismin", aikaisen arkkitehtuurin hyvä esimerkki. 1950-luvulla rakennetun keskustan talot edustavat vielä mahtiarkkitehtuuria ja kadut ovat suuria paraateja varten suunniteltuja. Lähihistoria lielee vielä sen verran kipeä aihe, että näitä ei matkailullisesti ole vielä osattu hyödyntää, mutta toivoa nähdäkseni on. Lainatakseni Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtajaa Vadim Lesosta; "Meidän on katsottava paikkoja uusin silmin, että meille tavalliset paikat voivat olla muille kiinnostavia."

Petroskoin historia

Esihistoriallinen aika

Vanhimmat löydöt asutuksesta Petroskoin alueella ovat myöhämesoliittiselta kaudelta, noin 5000 eaa. Ne löytyivät arkeologissa kaivauksissa vuonna 1997 aivan Petroskoin keskustassa sijaitsevassa keisari Pietari Suuren käskystä perustetusta puistosta. Äänisjärven pohjois-, länsi- ja etelärannoilta on löytynyt useita tuon kauden muistomerkkejä. Suunnilleen samaan aikakauteen kuuluu myös ainutlaatuinen Oleni-saaren kalmisto lähellä Kizhi-saarta. (Heninen.net, 13.4.2004.) Esihistoriallisiin löytöihin on suppeassa mittakaavassa mahdollisuus tutustua Karjan valtion kotiseutumuseossa. Suurin osa löydetyistä esineistä on kuitenkin sijoitettu muualle.

Pietari Suuren Petroskoi

Petroskoin kaupungin historian voidaan kuitenkin katsoa alkavan vuodesta 1703, jolloin Pietari Suuren käskystä rakennettiin Lohijoen suulle, Äänisen rannalle rauta- ja tykkitehtaat, jotka seuraavalla vuosisadalla olivat Venäjän suu-

rimpia (Rautala, 2002). Vaikkakin Lohijoen suistosta nostettu malmi oli köyhää, tehtaan sijainti oli sotatoimien kannalta erinomainen. Tehtaan porteilta pääsi purjehtimaan niin itään kuin länteen ja Pohjansodan aikana tunnetuiksi tulivatkin Pietarin tehtaiden valmistamat tykit, ammuksiset, miekat, musketit sekä ankkurit. Tehtaan aseita arvostettiin erityisesti niiden luotettavuuden vuoksi. (Petroskoi, 1993.)

Tehtaiden ympärille kasvaneen kylän nimeksi muutoutui ”Petrovskaja sloboda”, vapaasti suomennettuna Pietarin tehdastaajama (Karelski Oy, 1997). Alussa asumukset olivat pelkkiä maa- ja lehtimajoja, vasta vuonna 1713 rakennettiin kuuden tykistö patterin linnake ja 122 asumusta. Vuonna 1703 rakennettu Pietari-Paavalin kirkko toimi aluksi majakkana. Pohjan sodan päättyttyä 1721 Pietarin tehtaiden toiminta alkoi hiipua, viimeinen masuuni sammui 1734 ja tehtaan mestarit siirtyivät Siertarjoelle ja Uralille. (Petroskoi, 1993.)

Pietarin tehtaiden aikaisesta Petroskoista ei enää ole jäljellä mitään. Kävin kävelemässä Pietarin tehtaiden oletetulla sijaintipaikalla Hotelli Karjalan vieressä. Alue on tänä päivänä puistoa, eikä paikalla ole edes kylttiä muistuttamassa sen historiallisesta merkityksestä.

Petroskoin toinen nousu

Turkin sodan sytyttyä muistettiin taas Lohijoen suiston malmivarat ja Aleksanterin tehtaot rakennettiin vuonna 1773 muutaman sadan metrin päähän yläjuoksulle Pietarin tehtaista. Ahikiha Jartsov piirsi kaupungille tarkan asemakaavan ja Pietarin aikaisen linnoituksen kohdalle kohosi tuomiokirkko. Vuonna 1775 valmistuivat pyöreän aukion ympäröivät rakennukset; kuvernöörin asunto ja virastotalo. (Petroskoi, 1993.) Kaupunkioikeudet ja nykyisen nimensä, Petrozavodsk, Petroskoi se sai vuonna 1777 Katariina II toimesta. Vuonna 1785 kaupungissa oli 3254 asukasta. (Karelski Oy, 1997.)

Aleksanterin tehtaot saivat mainetta tykkien lisäksi myös taidevalutuotteistaan. Meidän päiviimme asti ovat säilyneet Tsarskoje Selon Aleksanterin palatsin ja Kronstadtin kanavan ristikot sekä Neva- ja Moika-jokien ja Katariinan kanavan siltojen kaiteet. (Intourist Petroskoi Oy, 13.4.2004.) 1700-luvun lopulla Aleksanterin tehtaiden mestarit valmistivat jopa höyrykoneen, joka oli siihen aikaan harvinainen taidonnäyte. Aleksanterin tehtaiden tuotteet olivat laadukkaita, mutta myös kalliita, joten kruunu tilasi niitä vain tarpeeseen. Isänmaallisen sodan loputtua 1812 Aleksanterin tehtaiden toiminta hiljeni. Sotatarvikkeiden sijaan alettiin tehdä mm. koristeveistoksia, rintakuvia, kynttilänjaljoja, rannerenkaita ja veitsiä. (Petroskoi, 1993.)

Aleksanterin tehtaiden ajalta onkin jäljellä jo enemmän. Anikita Jartsovin piirtämä asemakaava on yhä käytössä, ja pyöreän aukion, jota tänä päivänä kutsutaan Leninin aukioksi, ympärillä seisovat kaupungin vanhimmat rakennukset: vuonna 1775 rakennetut kuvernöörin asunto vartioliitonineen ja virastotalo. Edellinen on nykyisin virastona ja jälkimmäisen yhdessä osassa toimii Karjalan valtion kotiseutumuseo, jossa on näytteillä muutamia tehtailla valmis-

tettuja esineitä. Vuonna 1774 valmistunut Tuomiokirkkokin melkein selvisi meidän päiviimme asti. Kommunismien aikana siitä tehtiin ensin ruokala, mutta siihen sopimattomaksi käytyään se tuhottiin räjäyttämällä 1960-luvulla (Bagaeva, S., 11.5.2004).

Keisarivallan aika

Hiljentymisensä jälkeen imperiumin syrjäseudulla sijaitsevasta Petroskoista tuli poliittisten vankien karkoituspaikka. Petroskoihin 30.7.1826 karkoitettu dekabristi ja runoilija Feodor Glinka, joka viranhaltijoiden puutteessa nimitettiin lääninhallituksen vanhimmaksi neuvokseksi, kirjoitti Petroskoista näin: "Pietariin verrattuna kaikki on kolme kertaa kalliimpaa ja kuusi kertaa huonompaa. Kaikkia toimia sävyttää sanoinkuvaamaton yksitoikkoisuus." Laivaliikenne Pietarin ja Petroskoin välillä alkoi vuonna 1850, mikä vilkastutti kaupunkia. Krimin sota vuosina 1853 -1856 vauhditti kaupungin kehittymistä. Vuonna 1873 vietettiin Aleksanterin tehtaiden 100-vuotisjuhlia ja niiden kunniaksi pyöreälle aukiolle pystytettiin Pietari Suuren patsas. (Petroskoi, 1993.) Nykyisin pyöreätä aukiota kutsutaan Leninin aukioksi ja sen keskellä kohoaa Pietari Suuren patsaan sijasta Leninin patsas. Pietari Suuren patsas on kuitenkin edelleen olemassa. Nykyisin sitä voi ihailla satamassa, Äänisen rantakadun itäisessä päässä.

Neuvostoaika

Vallankumouksen jälkeen Leninin aloitteesta Petroskoista tuli Karjalan Työkansan Kommuunin pääkaupunki vuonna 1920. Vuodesta 1923 Petroskoi toimi Karjalan Autonomisen Sosialistisen Neuvostotasavallan pääkaupunkina ja vuodesta 1940 karjalais-suomalaisen Sosialistisen Neuvostotasavallan pääkaupunkina. Tuolloin kaupungin väkiluku oli noin 75 000 ihmistä. (Rautala, 2002.)

Sotavuodet

Suomalaiset luultavasti tuntevat Petroskoin parhaiten vuosien 1941 -1944 tapahtumista. Suomen armeija valtasi Petroskoi kaupungin 1.10.1941 ja risti kaupungin saman tien Äänislinnaksi. Valtausta edeltävät päivät olivat raskaita, mutta itse kaupungin valtaus sujui ilman mainittavaa vastarintaa. Venäläiset joukot olivat evakuoineet suurimman osan kaupungin asukkaista, joten kaupungista tavattiin vain muutamia kymmeniä siviilejä ja joitakin vihollisryhmiä. Sen sijaan kaupunki itsessään oli kärsinyt melkoisen hävityksen. Suomalainen tykistö oli suomalaisten lähteiden mukaan säästännyt mahdollisimman paljon, mutta vihollinen oli suorittanut kaupungissa huomattavia evakuointi- ja hävitystöitä. (Rautala, 2002.)

Tuhat päivää Äänislinna oli suomalainen kaupunki kunnes 28.6.1944 Neuvostoliiton joukot valtasivat kaupungin takaisin. Neuvostoliittolaisten lähteiden

mukaan kaupunki oli noina suomalaishallinnon päivinä täysin tuhattu. Lisäksi kaupungissa oli toiminut kuusi keskitysleiriä, joissa vanhukset ja lapset olivat joutuneet tekemään fyysisesti raskasta työtä. (Frolov, 1983) Suomalaislähteiden mukaan kaupunki kärsi pahoja vaurioita valtauksen aikana. (Rautala, 2002) Kumpikin osapuoli lienee osittain oikeassa, Petroskoi oli tehnyt moniin suomalaisiin sotilaihin myönteisen vaikutuksen, joten kaupunki ei voinut olla raunioina syksyllä 1941. Eikä myöskään kesällä 1944, koska ennen sotaa rakennettuja taloja on yhä pystyssä.

Sotien jälkeinen aika

Sodan jälkeen alkoi Petroskoin uusi nousu. Varsinkin ensimmäisen viisi -vuotiskauden aikana kaupungin teollisuus kehittyi huomattavasti. Kaupungin uusilla tuotantolaitoksilla oli merkitystä myös valtakunnallisesti. (Petroskoi, 1993.) Petroskoin keskusta on rakennettu suurelta osin sotien jälkeen neuvostoklassismin mukaisten ihanteiden mukaan. Rakennuskulttuuria voikin pitää yhtenä Petroskoin nähtävyytenä kuten Markus Lehtipuu kirjassaan *Suomalainen matkaopas – Karjala* toteaa. Sotien jälkeiseltä ajalta ovat myös kaksi turisteille usein esiteltävää nähtävyyttä: Otto-Ville Kuusisen patsas pystytettiin vuonna 1973 ja tuntemattoman sotilaan muistomerkki vuonna 1969.

Matkailu Petroskoissa

Informaatiota - oppaat, esitteet ja internet

Petroskoista on tarjolla varsin vähän informaatiota turistille. Petroskoista kirjoitetut teokset ovat lähinnä kuvakirjoja, varsinaista matkailuinformaatiota niissä ei ole. Kattavimman tietopaketin Petroskoista sisälsi Markus Lehtipuun kirjoittama *Suomalainen matkaopas – Karjala*. Internetin Petroskoi tietous jäi myös suppeaksi. Kaupungista löytämäni informaatio oli lähinnä englanniksi, mutta osin myös suomeksi. Nähdäkseni venäjänkielistä materiaalia olisi löytynyt paremmin, mutta niistä ei minulle venäjänkielentaidottomana paljon iloa ollut.

Odotin, että Petroskoissa olisin viimeistään saanut käsiini kaupungista kertovia esitteitä, mutta tarjolla oli vain venäjänkielisiä esitteitä. Kaupungin nähtävyyksiä, saati historiallisia nähtävyyksiä ei niissäkään juuri tuotu esille. Tämän johdosta on helppo yhtyä Lonely Planetin tiiliskiven kokoisen *Russia, Ukraine & Belarus* matkaoppaan luonnehdintaan Petroskoista, "Tourists come here for only one thing: to see the famous collection of old wooden buildings on Kizhi Island, 66 km north-east of the city across Lake Onega."

Usein matkailumateriaalissa esille nousivatkin lähiseudun suuret nähtävyydet: Kizhin saari, Kivatsun vesiputoukset sekä Ääninen. Intourist Petroskoi Oy kirjoitti internetsivuillaan, että "Petroskoin tärkein nähtävyys on Ääninen, joka on maailman toiseksi suurin makeanvedenlähde". Patsaat, Lenin, Pietari Suuri,

Otto Wille Kuusinen, Kirov, Marx & Engels ja Aleksandr Puskin, mainitaan lähes kaikki useimmissa käsiin saamissani oppaissa tai esitteissä suositeltuina nähtävyyksinä. Poikkeuksen tekee ainoastaan Lonely Planet, joka ei mainitse näistä ainoatakaan! Muita usein mainittuja muistomerkkejä ovat Kalevalamonumentti, Veljeshauta ja tuntemattoman sotilaan hauta, jonka vieressä palaa ikuinen tuli. Petroskoin rakennuksista eniten mainintoja saivat Aleksanteri Nevskin kirkko sekä Leninin aukion talot, joista toisessa sijaitsee Karjalan valtion kotiseutumuseo.

Petroskoin matkailu ammattilaisten silmin

Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtaja Vadim Lesonen suhtautui hieman ihmetellen kysymykseeni millainen merkitys Petroskoin historialla on kaupungin matkailumarkkinoinnissa? Lesonen piti Petroskoita nuorena kaupunkina, jolla ei ole historiallisia nähtävyyksiä. Lesosen mukaan Petroskoilla ei ole merkittävää historiallista arvoa, mutta Petroskoin ympäristöstä (viitaten Kizhiin ja Valamoon kirj. huom.) löytyy kuitenkin historiallisestikin merkittäviä kohteita. (Lesonen, 11.5.2004.) Samoilla linjoilla oli Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshehonin. Hänkään ei pitänyt Petroskoin historiaa matkailuvalttina. Tshehonin piti Petroskoita viehättävänä ja kodikkaana ja painotti sen viettäneen Pietarin kanssa juuri 300-vuotisjuhliaan. (Tshehonin, 11.5.2004.)

Kohteita kysyttäessä Tshehonin nimesi Petroskoin tärkeimmiksi matkailukohteiksi terveyskylpylän, Kizhin saaren ja Kivatsun vesiputoukset. Historiallisista kohteista Tshehonin nosti pyynnöstä esille Aleksanterin tehtaat, Pietarin samanikäisyyden, jonka hän painotti vetoavan erityisesti venäläisiin matkailijoihin sekä Äänisen traktoritehtaan historian. (Tshehonin, 11.5.2004.) Lesosen näkemyksen mukaan uponnut tulivuori ja Pietarin tehtaiden paikat voisivat olla kiinnostavia kohteita. Lesosen mukaan kesällä 2003 eräs yrittäjä olikin vienyt muutamman ryhmän näille paikoille terveyskylpyläkäynnin ohessa. Suuremman mittakaavan turismille alueita ei kuitenkaan voida ajatella ennen kuin alue on varmistettu turvallisiksi. (Lesonen, 11.5.2004.) Tätä voi sinänsä pitää kummallisena lausuntona, koska Pietarin tehtaiden paikalla sijaitsee nykyisin puisto. Aleksanterin tehtaiden alue sen sijaan vaikuttaa enemmän joutomaalta, mutta sieläkin kykenin kulkemaan. Eikä paikalla raunioitakaan enää ole.

Suomalaisen ajan tai sota-ajan historian kiinnostavuuteen kumpikaan Karjalan matkailun edustajista ei uskonut. Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshehonin selvästi hämmästyti kysymystäni, voisiko Petroskoin suomalaisajan ja sotavuosien historian esiintuominen tuoda lisää suomalaisia turisteja Petroskoihin? Tshehonin mukaan sellaista turismia oli kylä 1990-luvulla, mutta ”nyt se on mennyttä” (Tshehonin, 11.5.2004). Tshehonin äänestä pystyi päättelemään, että tällaisen turismin loppuminen oli hänesestä myös hyvä asia. Myöskään Lesonen ei uskonut tällaisten asioiden kiinnostavan suomalaisia matkailijoita. Sen sijaan jonkinlainen Uusi Valamo – Vanha

Valamo rauhan-retki voisi olla kiinnostava; "Valamossa kun on bunkkereja ja siellä taisteltiin, joten sotajuttujen hyödyntäminen olisi mahdollista" (Lesonen, 11.5.2004).

Lesosen ja Tshehonin näkemyksistä sota-ajan historian kiinnostavuudesta voisi päätellä, että he ovat joko kykenemättömiä ymmärtämään turistien, etupäässä suomalaisten motivaatiotekijöitä tai sitten asia on sellainen mistä ei puhuta. Sota-ajan tiedetään kiinnostavan suomalaisia ja tuovan turisteja, mutta sitä ei haluta myöntää julkisesti. Matkatoimistopuolella sota-ajan merkitys vetovoimatekijänä oli sen sijaan ymmärretty. Lukomorien edustaja Elena Bagajeva piti sota-ajan tapahtumia yhtenä suurimmista turisteja Karjalaan tuovista asioista yhdessä kotiseutumatkailun ja bensanhakumatkojen kanssa. (Bagajeva, E., 11.5.2004.) Suomessa sota-ajan kiinnostavuus tiedetään. Sota-aikojen kiinnostuksen jatkumisen puolesta puhuu esimerkiksi Sari Mäkinen Lomalinjamatkatoimistosta: "Sotahistoria vetoaa etenkin keski-ikäisiin miehiin, mutta myös naisiin" (Härkönen, 2004).

Yhteenveto

Yhteenvetona voisinkin todeta, että Petroskoi ei vastaa ihan yleistä käsitystä historiallisesti kiinnostavasta kaupungista. Petroskoilla ei ole tarjota mitään sellaista mitä missään muualla ei olisi, toki se tietysti on ainutlaatuinen omalla tavallaan kuten mikä tahansa muukin kaupunki on. Petroskoin historia on sotien sävyttämä, tämä voi hyvinkin kiinnostaa sotahistoriasta kiinnostuneita. Venäjän sotilasmahdista kiinnostunut voi kokea jotakin kuljeskellessaan Pietarin tai Aleksanterin tehtaiden sijaintipaikoilla, mutta esimerkiksi Pietarissa hän voi tutustua tehtaiden aikaansaannoksiin Petroskoita paremmin.

Suomenvallanalaisesta Äänislinnasta matkailija voi saada jonkinlaisen käsityksen esimerkiksi Helsingin Sotamuseosta saatavilla olevan kartan avulla, johon on merkitty mitä missäkin tuohon aikaan oli (Mälkki, 12.5.2004). Veteraanien tarinoita ja valokuvia Äänislinnan ajoilta on myös julkaistu paljon. Suomalaisia matkailijoita tällainen mahdollisuus käydä katsomassa sotahistoriasa mainittuja paikkoja saattaisi hyvinkin kiinnostaa. Katselevathan suomalaiset matkailijat tällä hetkellä kiinnostuneina niitä harvaksi käyviä suomalaisia kylttejä Petroskoilaisten liikkeiden ikkunoista. Mutta kansainvälisesti kiinnostavampana historiana Petroskoissa pitäisin sen neuvostoklassistista arkkitehtuuria. Unohtamatta sitä seikkaa, että Petroskoissa on vielä 2000-luvulla tallella kaikkien suurten neuvostosankareiden patsaat.

Lähteet

- Bagæeva, E. 2004. Suullinen tiedonanto. 11.5.2004.
 Bagæeva, S. 2004. Suullinen tiedonanto. 11.5.2004.
 Frolov, A. 1983. Petrozavodsk and Kizhi. Raduga Publishers. Moscow.
 Intourist Petroskoi Oy. 13.4.2004.
<http://intourist.onego.ru/fin/karelia/kaupungit/petroskoi/city.html>
 Härkönen, L. 2004 Helsingin Sanomat. Karjalankannaksen majapaikat täyttyvät kesällä suomalaisista. 19.4.2004.
 Heninen.net. 13.4.2004. <http://heninen.net/stone/suomeksi.htm>
 Karelia. 13.4.2004. http://www.karelia.ru/Karelia/TravelGuide/petrozav_f.html
 Karelski Oy. 1997. Karjalan tasavalta vuonna 1997. Yrityspalvelu Karelski Oy. Jyväskylä.
 Rautala, A. 2002. Itä-Karjalan valtaus 1941. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
 Tshehonin, V. 2004. Suullinen tiedonanto. 11.5.2004
 Karjalan tasavalta. 18.4.2004.
http://www.gov.karelia.ru/gov/Different/karelia_f.html
 Lesonen, V. 2004. Suullinen tiedonanto. 11.5.2004.
 Mälkki, J. 2004. Suullinen tiedonanto. 12.5.2004.
 Petroskoi. 1993. Petropress.

Mari Virtanen
 Helsingin yliopisto, elintarvike-ekonomia
mari.j.virtanen@helsinki.fi

KARJALAN PAIKALLISTEN ASUKKAIDEN SUHTAUTUMINEN SUOMALAIISIIN MATKAILIJOIHIN (SORTAVALA JA PETROSKOI)

Keitä Karjalassa asuu ja miksi suomalaiset matkustavat sinne?

Karjalan tasavallassa on noin 766 400 asukasta. Heistä venäläisiä on 73,6 %, karjalaisia 10 %, valkovenäläisiä 7 %, ukrainalaisia 3,6 %, suomalaisia 2,3 % ja vepsäläisiä 0,8 %. (TIC RK 2003, 1.) Muita kansallisuuksia on noin 2,7 % väestöstä. Karjalaisia on eniten Vienan Karjalassa, Anuksessa ja Prääsässä. Entisen neuvostoliiton maiden kansalaisia on lähinnä Karjalan kannaksella, jossa taas suomalaisia ja karjalaisia on vähemmän. (Lehtipuu 2000, 50.) Suurin osa, noin 75 %, Karjalan väestöstä asuu kaupungeissa ja maaseutu autoituu jatkuvasti (Kempinen 1992, 62–63).

Karjalassa käy vuosittain noin 1,4 miljoonaa turistia, joista ulkomaalaisia on 31,8 % (SCRKPCST 2003, 4). Suurin osa ulkomaalaisista matkailijoista on suomalaisia (Tshehonin 2004). Hotellissa yöpyneistä ulkomaalaisista 78,1 % on maininnut matkansa syyksi loman, 20,8 % työn ja vain 1,1 % muun syyn (SCRKPCST 2003, 5). Suomalaiset matkustavat Karjalaan, koska sinne on helppo mennä ja koska siellä on paljon nähtävää ja historiallisesti suomalaisia kiinnostavia paikkoja (Lesonen 2004). Suomalaisille ostosmatkailu on kuitenkin yksi keskeisimmistä sivistä matkustaa Karjalan tasavaltaan. Tyypillinen suomalainen Sortavalassa käyvä turisti käykin siellä useita kertoja vuodessa ostamassa bensiniä, tupakkaa ja alkoholijuomia. Suomalaisilla on siis suuri merkitys Sortavalan paikallistaloudelle, vaikka suurin osa suomalaisturistien euroista meneekin talouden epäviralliselle sektorille (Eskelinen & Zimine 2003, 8). Matkailuelinkeino on kuitenkin vielä melko kehittymätön Karjalassa ja suomalaisten matkailua sinne voitaisiin lisätä tuntuvasti kehittämällä matkailun perusrakennetta ja markkinointia sekä tuotteistamalla palveluja länsimaisille matkailijoille (Aira 1999, 1-4, 24–25).

Matkakertomuksissa Karjalan asukkaat kuvaillaan ystävällisiksi ja vieraanvaraisiksi. Suomalaisia kohtaan osoitetaan kiinnostusta ja uteliaisuutta (Lahikainen 1993, 245). Perhemajoituksessa yöpyneet ovat kuvailleet isäntiään vieraanvaraisiksi ja toimeen on tultu hyvin myös yhteisen kielen puuttuessa. Kotiseuturekillä olleet suomalaiset ovat kokeneet paikallisväestön suhtautuvan heihin lähes poikkeuksetta ystävällisesti. Entisessä lapsuuden kodissa on saatettu tarjota yllättävälle vieraalle kahvit ja onpa jossain annettu vieraalle (talon entiselle omistajalle) talon avainkin merkiksi siitä, että talo on entisen ja nykyisen omistajan yhteinen koti. (Kempinen 1992, 41, 58, 63.)

Paikallisten asukkaiden ja matkailijan kohtaaminen

Matkailijoiden ja paikallisten asukkaiden väliselle kohtaamiselle on tyypillistä mukautuminen. Paikallisyhteisö pyrkii mukautumaan vieraan kulttuuriin (asenteisiin ja arvoihin) ja matkailijan tarpeisiin siten, että siitä tulee yhä enemmän matkailijoiden oman kulttuurin kaltainen. Tämä helpottaa kanssakäymistä. Turismi vaikuttaa vastaanottavaan yhteiskuntaan edellyttämällä palveluita, tuotteita ja infrastruktuuria. Se voi vaikuttaa myös siten, että paikalliset alkavat opiskella turistien kieltä palvellakseen matkailijoita paremmin. Paikoissa, joissa on jo pitkään käynyt turisteja, paikalliset ja matkailijat tulevat yleensä hyvin toimeen keskenään ja heidän vuorovaikutussuhteensa ovat rutinoituneita. Kuitenkin, jos turismi on paikalliselle kulttuurille uusi ilmiö, saattaa vuorovaikutustilanteissa tulla vaikeuksia. (Machlis & Burch 1983, 669-678; Nuñez 1989, 266-270.)

Turismi voidaan määritellä myös matkailijan oman ja vastaanottajan yhteiskuntien vuorovaikutuksena. Paikallisen ja matkailijan välistä suhdetta voidaan luonnehtia kahden toisilleen vieraan ihmisen kohtaamisena. Paikallisten ja turistien välillä voi aiheutua ongelmia, koska he tietävät toisistaan hyvin vähän, ja heidän pitää silti tulla toimeen toistensa kanssa. He tulevat eri kulttuureista ja heillä on kohtaamisessa erilainen rooli: matkailija viettää vapaa-aikaa ja hänellä ei ole velvollisuuksia, kun taas paikallinen on usein työssä ja hänen velvollisuutensa on palvella matkailijaa. Tunteettomuus voi aiheuttaa joko vihaa tai ylenpalttista ystävällisyyttä paikallisten puolelta, usein sekoituksen näitä kahta. Matkailija täytyy ottaa vastaan, oli se sitten kuinka hankalaa tahansa. (Farrel 1979 cit. Nash 1981, 466; Nash 1981 467; Pi-Sunyer 1989, 192 -193.)

Vain pieni osa paikallisväestöstä on jatkuvasti tekemisissä matkailijoiden kanssa. Yleensä matkailualalla työskentelevät, tai matkakohteiden välittömässä läheisyydessä asuvat kohtaavat matkailijoita. Eniten kontakteja ulkomaalaisiin turisteihin on hotellihenkilöstöllä ja matkaoppailla. Heidän suhtautumisensa matkailijoihin vaihtelee ihailusta kateuteen (Nettekoven 1979, 136 -139). Paikallisten suhtautuminen matkailijaan riippuu myös tilanteesta, missä he kohtaavat. Jos kohdataan matkailijaa varten rakennetussa palvelutilanteessa (esimerkiksi hotellin vastaanotossa), paikallinen asukas suhtautuu matkailijaan usein ystävällisesti ja vieraanvaraisesti. Kuitenkin, jos kohdataan paikallisen omassa yksityisessä tilassa (esimerkiksi keittiössä), jonne matkailijaa ei yleensä toivota, suhtautuminen voi olla vihamielistäkin. Matkailija haluaa kuitenkin usein tutustua paikallisten todelliseen elämään ja päästä heidän yksityiseen tilaansa, mikä voi aiheuttaa ongelmia paikallisten ja matkailijan turistien välisessä kohtaamisessa. (MacCannell 1973, 590 -598.)

Aluksi matkailijan ja paikallisten väliset suhteet ovat henkilökohtaisemmalla tasolla, mutta mitä enemmän turismia alueelle suuntautuu, sitä ammattimaisemmaksi ja persoonattommaksi paikallisten suhtautuminen turisteihin muuttuu. Kun massaturismi tulee alueelle, paikalliset muodostavat turisteista ja heidän kulttuureistaan stereotyyppisen käsityksen. (Pi-Sunyer 1989, 189 -190, 194-196.) Paikallisten ja turistien välistä suhdetta värittää siis tietty sosiaalinen

etäisyys ja stereotypiat. Mitä suurempi ero paikallisten ja turistien kulttuurien ja etnisten taustojen välillä on, sitä suurempia vaikeuksia heillä tulee vuorovaikutustilanteessa olemaan. Paikallisten ja matkailijoiden kohtaaminen on myös siinä mielessä erityinen, että kumpikin on tahollaan yleensä valmistautunut tapaamiseen (matkailija on hankkinut tietoa matkakohteesta, kielestä jne., paikallinen on valmistautunut tarjoamaan matkailijalle niitä palveluita, mitä tämä haluaa). Monikulttuurisissa yhteiskunnissa matkailijoihin suhtaudutaan suvaitsevaisemmin kuin yksikulttuurisissa yhteisöissä. (Nuñez 1989, 270 -273.)

Kenttätutkimus Sortavalassa ja Petroskoissa

Tätä raporttia varten haastateltiin 10.5.2004 Sortavalassa kolme ja 11.-12.5.2004 Petroskoissa viisi paikallista yliopisto-opiskelijaa. He olivat iältään 18-24 vuotta ja heistä miehiä oli kolme ja naisia viisi. Haastatelluista kaikki olivat syntyneet ja asuneet suurimman osan elämästään Karjalan tasavallan alueella ja suorittavat tällä hetkellä korkeakouluopintoja eri vuosikursseilla. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina kyselylomaketta (LIITE 1) apuna käyttäen. Haastattelun aluksi tutustuin ensin nopeasti haastateltavaan ja kerroin jotain itsestäni. Yritin näin luoda haastattelulle tuttavallisen ilmapiirin. Kyselylomakkeen kysymysten lisäksi tein välillä tarkentavia lisäkysymyksiä tai kysyin asiaa toisella tavalla, jotta saisin mahdollisimman kiinnostavia vastauksia. Joskus kirjoitin ylös myös haastateltavan käyttämiä eleitä tai ilmeitä. Haastattelut tehtiin osittain venäjäksi ja osittain suomeksi, riippuen siitä, kummalla kielellä vastaaja halusi vastata (osa haastatelluista halusi vastata suomeksi, koska he opiskelivat suomea yliopistossa).

Haastatelluista kaikki olivat käyneet Suomessa, mikä vaikuttanee heidän suhtautumiseensa suomalaisia matkailijoita kohtaan. Haastatteluihin vaikutti luonnollisesti myös se, että olin itse suomalainen matkailija Karjalassa. Siksi haastateltavat eivät varmastikaan halunneet esiintyä minulle ainakaan suomalaisvihaajina ja saattoivat kaunistella vastauksiaan. Lisäksi Petroskoin valtiollisella yliopistolla haastateltiin avoimesti kokonaista opetusryhmää suomen kielien opiskelijoita. Tällöin haastattelussa apuna oli ryhmän opettaja, mikä vapautti tunnelmaa ja rohkaisi opiskelijoita kertomaan mielipiteitään pikemminkin tutulle opettajalle kuin vieraalle haastattelijalle. Kenttäaineistoa keräsin myös havainnoimalla Karjalan asukkaiden suhtautumista minuun ja muihin opiskelijaryhmämme jäseniin suomalaisina matkailijoina. Tämä oli tehokas menetelmä siksi, etteivät paikalliset asukkaat tienneet olevansa havainnoinnin kohteena, mikä olisi saattanut muuttaa heidän käytöstään. Lisäksi haastattelin matkan jälkeen matkalla mukana olleita suomalaisia opiskelijoita kyselylomaketta (LIITE 2) apuna käyttäen.

Haastattelujen satoa

Sortavalan asukkaat

Sortavalassa haastatellut opiskelijat tapaavat suomalaisia kesällä päivittäin ja talvisaikaan vähän harvemmin. He näkevät suomalaisia ravintoloissa, baareissa, kaupoissa ja toreilla, mutta keskustelevat heidän kanssaan vain ”jos on pakko”. Heidän käsityksensä suomalaisista matkailijoista perustuu siis lähes yksinomaan siihen, mitä he näkevät kaupungissaan. Kaikki heistä toivat ainakin rivien välissä esiin myös suomalaisten matkailun haittapuolia. Kaksi opiskelijaa totesi, että suomalaisissakin on monenlaisia ihmisiä: ne jotka tulevat järjestetyille ryhmämatkalle katsomaan nähtävyyksiä ovat ihan mukavia, mutta ne jotka tulevat ”lomailemaan” eivät. ”Lomailulla” haastateltavat tarkoittivat liiallista alkoholin käyttöä ja siihen liittyviä ongelmia. Yksi opiskelija hyväksyi myös ostosmatkailun, koska se tuo taloudellista hyötyä kaupungille. Kun kaupunki ja yritykset kehittyvät suomalaisten tuoman rahan ansiosta, siitä on tietysti hyötyä myös paikallisille asukkaille. Suomalaisista matkailijoista on myös suoranaista hyötyä, sillä yksi opiskelijoista koki suomalaisten matkailun tärkeäksi oman kielitaidon kasvattamisen takia. Myös kielitaitoa vaativissa ammateissa työskentelevät ihmiset (esimerkiksi tulkit ja oppaat) saavat sitä enemmän harjoitusta mitä enemmän suomalaisia turisteja Sortavalassa käy.

Kaksi haastateltavaa sanoi, että matkailun lisääntymisen haittana ovat lisääntyneet ongelmat suomalaisten kanssa. Jotkut suomalaiset nimittäin käyttävät liikaa alkoholia ja maksullisia naisia. Sen seurauksena he joutuvat ongelmiin miliisin kanssa tai tappeluihin paikallisten kanssa. Naisopiskelija tuntee välillä olonsa epämiellyttäväksi, kun suomalaismiehet katsovat häntä ja hänen ystäviään ”sillä silmällä” baarissa. ”Sortavalassa on vain vähän baareja ja joskus sinne on ikävä mennä, kun siellä on omituisia kännisiä suomalaismiehiä” miesopiskelija kertoi. Sortavalalaisista opiskelijoista oli aistittavissa varautunut suhtautuminen suomalaisiin ja toive siitä, että alkoholiin ja prostituoituihin liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää. Myös Petroskoin konsuli toi esiin suomalaisten ongelmien lisääntymisen nimenomaan Sortavalassa. Konsulin tietoon on tullut vuonna 2003 Sortavalassa muutamia suomalaisten pahoinpitelyjä, joista yksi on johtanut kuolemaan (Kotilainen 2004).

Petroskoin asukkaat

Petroskoissa haastatellut opiskelijat tapaavat suomalaisia matkailijoita paljon harvemmin kuin sortavalalaiset kollegansa, keskimäärin kaksi kertaa kuu-kaudessa. Hekin sanoivat tapaavansa suomalaisia Karjalassa kesällä huomattavasti useammin kuin talvella. Suomalaisia he näkevät lähinnä baareissa, kadulla tai omassa yliopistossaan. Yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat keskustelleet suomalaisten matkailijoiden kanssa, yleensä keskusteluun liittyi matkailijan auttaminen tavalla tai toisella. Petroskoilaiset opiskelijat suhtautuivat suo-

malaisiin matkailijoihin pääasiassa myönteisesti ja sanoivat hakeutuvansa mielellään kontakteihin heidän kanssaan parantaakseen kielitaitoaan.

Petroskoilaiset opiskelijat luonnehtivat suomalaisia matkailijoita uteliaiksi, siisteiksi, kohteliaiksi, elämänmyönteisiksi, hiljaisiksi, hyväntahtoiksi ja seurallisiksi. Lisäksi kerrottiin, että humalassa suomalaiset ovat liiankin ystävällisiä, seurallisia ja äänekkäitä. Tämän havaitsin myös itse eräänä iltana hotellimme baarissa: kun suomalaiset keskustelivat ja kaljoittelivat, venäläiset joivat viereisessä pöydässä teetä ja kirjaimellisesti pitelivät korviaan. Opiskelijat tiesivät kyllä syyn suomalaisten juomiselle ja sanoivat, että suomalaiset juovat paljon alkoholia Karjalassa, koska se on halvempaa kuin Suomessa. Opiskelijaryhmältä kysyttäessä millainen on tyypillinen suomalainen turisti, vastattiin: "Vaaleahiuksinen ja silmälasipäinen nainen, jolla on reppu selässä ja joka on pukeutunut kuin urheilija". "Kännykkään puhuva mies, joka katsoo venäläistä naista sillä silmällä". "Eläkeläinen, joka kävelee ison ryhmän mukana ja on kiinnostunut sota-ajoista."

Suomalaiset matkailijat tuovat opiskelijoiden mielestä kieliharjoittelun lisäksi hyötyä myös Karjalan taloudelle. Yksi opiskelijoista sanoi, että monet venäläiset luulevat kaikkien turistien olevan rikkaita: "Kuitenkin kun tuttaviani Suomesta tuli käymään, yllätyin, että heillä ei ollut sen enemmän rahaa huvituksiin kuin venäläiselläkään opiskelijalla, emmekä menneet edes hienoon ravintolaan syömään." On tutkittu, että paikalliset asukkaat saattavat saada vääristyneen kuvan ulkomaalaisten matkailijoiden kulttuurista, koska nämä käyttäytyvät lomalla eri tavalla kuin arkielämässä kotimaassaan (Nettekoven 1979, 142).

Haastateltujen mielestä suomen kielen osaajien työmahdollisuudet paransivat, jos suomalaisia matkailijoita kävisi Karjalassa enemmän. Yhden vastajan mielestä Petroskoista tulisi matkailijoiden lisääntymisen myötä siistimpi kaupunki, koska kaunis kaupunki pidettäisiin puhtaampana turistien viihtyvyyden lisäämiseksi. Suomalaisista matkailijoista on ollut opiskelijoille myös se hyöty, että palvelut ovat parantuneet. Kaupunkiin on tullut uusia viihtyisiä baareja ja kahviloita matkailijoita varten ja niissä käyvät mielellään tietysti myös paikalliset.

Matkailun varjopuolet tulivat esiin myös Petroskoissa. Suomalaisia turisteja kuvailtiin maailmanomistajiksi. Yksi haastateltu sanoi suoraan, että suomalaiset puhuvat aina liian kovalla äänellä ravintoloissa ja kahviloissa ja häiritsevät siellä olevia paikallisia. Lisäksi sellaiset suomalaiset eivät ole toivottuja Karjalaan, jotka haluavat vain "löytää naisen". Yksi miesopiskelija kertoi, kuinka hänet oli kerran suomenkielentaitoisena palkattu etsimään erälle suomalaiselle turistille morsianta. Hän oli kävellyt suomalaismiehen kanssa päivän Petroskoin kaduilla ja kysellyt vastaan tulleilta tytöiltä haluaisivatko nämä miehelle morsiameksi. Iltaan mennessä morsianta ei ollut löytynyt ja he jatkoivat etsintää yökerhossa. Siellä suomalaismies oli kuitenkin juopunut, haukkunut tulkkinsa pataluhaksi, ja passittanut tämän tiehensä ilman palkkaa. Toisaalta yksi opiskelija sanoi, ettei suomalaisista ole Karjalan asukkaille haittaa, vaan päinvastoin. Venäläiset nimittäin varastavat usein suomalaisilta ja Karjala on muutenkin suomalaisille vaarallinen matkakohde.

Lisäksi Aunuksessa hotelli Aunuksen johtaja kertoi, että suomalaiset viihtyvät Aunuksessa, koska karjalainen ja suomalainen kulttuuri ovat hyvin lähellä toisiaan. Lisäksi noin 65 % Aunuksen alueen asukkaista ymmärtää karjalan kieltä, joka on hyvin lähellä suomen kieltä. Kielivaikeuksia tulee siis vähemmän. Toisaalta suomalaisilla matkailijoille on joskus sattunut myös ikäviä vastoinkäymisiä Aunuksessa, mm. kerran eräs suomalainen liikemies hävisi ja myöhemmin saatiin tietää, että paikalliset olivat vieneet tämän autolla kauas maaseudulle. (Kurilova 2004.)

Suomalaisten kokemuksia paikallisista asukkaista

Suomalaisesta turistibussista ollaan Karjalassa lähes poikkeuksetta kiinnostuneita. Pysähtyessämme isompien kylien keskustoihin, vähän ajan kuluttua bussin ympärillä oli joku paikallinen joko kaupittelemassa jotain tai muuten vaan jututtamassa. Kaikki paikalliset eivät siis suinkaan yrittäneet hyötyä meistä taloudellisesti, vaan jotkut halusivat jutella hetken suomeksi. Ihmiset kohtelivat meitä muutenkin kaikin puolin ystävällisesti. Ainoana poikkeuksena olivat Sortavalan Voiton päivää juhlineet nuoret miehet, jotka eivät millään ottaneet uskoakseen, ettei kahdestatoista kauniista suomalaistyöstä kukaan halua heidän seuralaisekseen juhliin. He seurasivat meitä autolla koko matkan kaupungin halki ravintolalta hostellille. Pojat puhuivat pääasiassa venäjää ja monet suomalaisista kokivat heidän tuttavallisuutensa uhkaavana, varsinkin kun pojat tulivat vielä hostellistakin kyselemään meitä.

Kenttätutkimusmatkalla olleet suomalaiset opiskelijat kuvailivat Karjalan paikallisia asukkaita hyvin erilaisiksi riippuen tilanteesta, missä he olivat paikallisia asukkaita kohdanneet. Matkailijoille suunnatuissa paikoissa (esimerkiksi hotellimme aamiaiskahvilassa) paikalliset koettiin etäisiksi, välinpitämättömiksi ja työkeiksi. Vastaavaa viileää ja alentavaa suhtautumista oli havaittu myös kaupoissa. Sen sijaan hyvin ystävällistä ja avuliasta palvelua oli saatu matkatoimistossa ja kahviloissa. Kadulla paikalliset eivät yleensä kiinnittäneet suomalaisiin mitenkään huomiota, eli suhtautuivat neutraalisti. Joku oli havainnut merkittävän eron Sortavalan ja Petroskoin välillä siten, että sortavalalaiset koettiin jopa vihamielisiksi, kun taas petroskoilaisten sanottiin olevan ystävällisiä. Joskus paikallisten suhtautuminen oli koettu oudoksi, eikä oikein tiedetty oliko se ystävällistä vai syrjivää. Tällaista oli esimerkiksi eräässä baarissa, jossa meidät ohjattiin istumaan tyhjälle yökerhopuolelle. Yritettiinkö matkailijat sysätä tieltä pois, vai yritettiinkö heille tarjota paras pöytä? Toisaalta baarin puolella ei ollut tarpeeksi isoja pöytiä vapaana, mutta toisaalta paikka oli selkeästi nimenomaan paikallisten asukkaiden kokoontumispaikka (esimerkiksi ruokalista oli vain venäjäksi ja paikalla ei ollut muita turisteja). Joka tapauksessa kun halusimme istua baarin puolella pienen pöydän ympärille ahtautuneina, meihin suhtauduttiin normaalisti.

Nuoria kuvailtiin ystävällisiksi, avuliaksi ja kiinnostuneiksi. Osa vastaajista oli onnistunut tutustumaan lähemmin yliopisto-opiskelijoihin ja saanut heistä hyvin myönteisen kuvan. Koska vanhempi väestö on melko kielitaidotonta, heistä

opiskelijoiden oli vaikea muodostaa selkeää kuvaa. Kielitaidon puutteen takia heidän suhtautumisensa oli yleensä varautunutta. Oli kuitenkin selkeästi huomattu, että jos suomalainen matkailija osaa vähänkin venäjää, paikallisten suhtautuminen muuttuu paljon myönteisemmäksi ja kiinnostuneemmaksi. Myös itse havaitsin tämän selkeästi. Lisäksi moni vastaajista sanoi paikallisten suhtautumisen olevan paljon myönteisempää, jos liikkuu yksin tai muutaman hengen ryhmässä kuin ryhmän mukana liikuttaessa.

Itse venäjänkielentaitoisena ja Venäjää jonkin verran kiertäneenä olin todella positiivisesti yllätynyt paikallisten asukkaiden suhtautumisesta minuun suomalaisena matkailijana. Ennalta ajattelin, että paikallisilla asukkailla on suomalaisista negatiivinen kuva (suomalaiset matkailijat pääasiassa ”juhliivat”, suomalaiset valloittivat aikoinaan Karjalan jne). Kuitenkin vastaanotto oli hyvin lämmin ja ystävällinen. Monet palveluammattissa työskentelevät yrittivät tehdä kaikkensa täyttääkseen asiakkaan toiveen. Kun esimerkiksi kysyin lehtimyyjältä karjalankielistä lehteä ja hänellä ei sitä ollut, hän kyseli ensin muilta lähellä olleilta myyjiltä ja sitten antoi minulle tarkat ohjeet kirjakauppaan, josta löytäisin enemmänkin karjalankielistä kirjallisuutta. Samassa tavaratalossa pelkästään Lumenen vitriinin edessä seisominen sai myyjän lupaamaan minulle ilmaisen 10 minuutin ihoanalyysin, jotta voisimme sitten valita iholleni parhaiten sopivat tuotteet. Lisäksi kärsivällinen hajuvesimyyjä tuoksutti minulla kymmeniä eri hajuvesiä kuvailen niitä vuolaasti, ennen kuin päädyin ottamaan niistä yhden. Kaikissa paikoissa merkittävintä oli myyjien aito kiinnostus ja kärsivällisyys. Heillä tuntui olevan aikaa odottaa, että asiakas tekee valintansa.

Monet opiskelijat mainitsivat saaneensa myös kauppahallissa erittäin ystävällistä palvelua. Sielläkin myyjät yrittivät parhaansa mukaan löytää asiakkaalle sopivan tuotteen, pyysivät anteeksi jos vastasivat puhelimeen kesken palvelutilanteen ja saivat suomalaisen tuntemaan olonsa erittäin tervetulleeksi. Kauppahallissa esimerkiksi piirakoiden myyjä jutusteli mukavia palvelutilanteen yhteydessä, eikä antanut venäläisten etuilla jonossa ja tokaisi ”ettekö näe, että minulla on tässä palveltavana ulkomaalaisryhmä”. Myös konvehtimyyjä ansaitsee erityismaininnan kärsivällisyydestään kielitaidottomien suomalaismatkailijoiden kanssa. Toisaalta joskus suomalainen opiskelija oli tuntenut olonsa avuttomaksi kaupassa, kun ei ollut osannut toimia siellä oikealla tavalla.

Entä sitten?

Karjalan paikallisten asukkaiden suhtautuminen suomalaisiin matkailijoihin vaihtelee paljon tilanteesta ja ihmisistä riippuen. Mielestäni suomalainen matkailija voi omalla käytöksellään vaikuttaa paikallisten asenteisiin ja suhtautumiseen merkittävästi. Karjalan asukkaat siinä missä suomalaiset matkailijatkin ovat hyvin heterogeeninen joukko. Toisaalta on myös sattumaa, millaisiin paikallisiin asukkaisiin suomalainen matkallaan törmää. Paikallisten tönkää asenne johtuu varmasti sekä neuvostoajan palvelukulttuurista että heidän kokemuksestaan suomalaisista matkailijoista. Monet palveluammattiteissa työskentelevät tai niihin opiskelevat kuitenkin ymmärtävät matkailun tärkeyden Karjalan tasa-

vallan taloudelliselle kehitykselle ja palvelevat asiakkaita ystävällisesti. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi pohtia historiallisia syitä karjalan vanhempien asukkaiden suhtautumiseen suomalaisiin.

Lähteet

- Aira, M. 1999. Luoteis-Venäjän matkailun puiteohjelma. MKTK/TDK julkaisu G:34, 1999.
- Eskelinen, H & Zimine, D. 2003. Karjalan talous – kurimuksesta kehitysuralle. Idäntutkimus 2/2003, 3-10.
- Farrell, B. 1979. Tourism's human conflicts: Cases from the Pacific. *Annals of Tourism Research* 6, 122-136.
- Kemppinen, H. (toim.) 1992. Karjala, matkajaajan aakkoset. Helsinki: Orient Express Oy.
- Kotilainen, Petteri 2004. Suullinen tiedonanto 12.5.2004.
- Kurilova, Inka 2004. Suullinen tiedonanto 10.5.2004.
- Lahikainen, K. 1993. Karjalan opas. Helsinki: Otava.
- Lehtipuu, M. 2000. Karjala. Helsinki: Suomalainen Matkaopas Finnish Guidebooks Oy.
- Lesonen, V. 2004. Suullinen tiedonanto 11.5.2004.
- MacCannell, D. 1973. Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. *American Journal of Sociology*, Vol 79 (1973-1974), 589-603.
- Machlis, G. E. & Burch Jr, W. R. 1983. Relations between strangers: cycles of structure and meaning in tourist systems. *The Sociological Review*, Vol 31, No. 4 (Nov. 1983), 666-692.
- Nash, D. 1981. Tourism as an Anthropological Subject. *Current Anthropology*, Vol. 22, No. 5 (Oct. 1981), 461-481.
- Nettekoven, L. 1979. Mechanisms of Intercultural Interaction. *Tourism. Passport to Development? Emanuel de Kadt (toim.)*, 135-145.
- Núñez, T. 1989. Touristic Studies in Anthropological Perspective. *Hosts and Guests, The anthropology of Tourism Valene L., Smith (toim.)*, 265-274.
- Pi-Sunyer, O. 1989. Changing Perceptions of Tourism and Tourists in a Catalan Resort Town. *Hosts and Guests, The anthropology of Tourism Valene L., Smith (toim.)*, 187-199.
- SCRKPCST (The State Committee of the Republic of Karelia on Physical Culture, Sport and Tourism) 2003. *Tourism in Carelia Official data and Facts 2000-2003*. Petroskoi: Kirjoittaja.
- TIC RK (Tourist Information Center of Republic of Karelia) 2003. *Republic of Karelia*. Petroskoi: Kirjoittaja.
- Tshehonin, V. 2004. Suullinen tiedonanto 11.5.2004.

Riikka Ullakonoja

Jyväskylän yliopisto, venäjän kieli ja kirjallisuus

riikkau@cc.jyu.fi

LIITE 1.

Kyselylomake Karjalan asukkaille. "Karjalan paikallisten asukkaiden suhtautuminen suomalaisiin matkailijoihin?" (suomennokset kursivoilla suluissa)

Анкета по теме «Отношение местного населения Карелии к финским туристам»

1. женщина / мужчина (*nainen / mies*)

2. Кем вы работаете? (*ammatti*)

3. Вы встретили здесь финских туристов? (*Oletteko tavannut täällä suomalaisia turisteja?*)

ДА (*Kyllä*)

Как часто вы их встречаете здесь? (*Kuinka usein tapaatte heitä täällä?*)

Где? (*Missä?*)

Вы разговаривали с ними? (*Oletteko keskustellut heidän kanssaan?*) ДА / НЕТ (*Kyllä/ei*)

На каком языке? карельском финском русском английском (*Millä kielellä?*)

Какие ваши впечатления о них? (*Millaisen vaikutelman olette saanut heistä?*)

НЕТ (*ei*)

4. Вы хотели бы, что здесь было бы больше финских туристов?
(*Toivoisitteko, että täällä kävisi enemmän suomalaisia matkailijoita?*)

ДА (*Kyllä*)

Почему? (*Miksi?*)

НЕТ (*Ei*)

Почему? (*Miksi?*)

5. Как вы считаете, Как вам помогает финский туризм?
(*Mitä hyötyä teille on suomalaisten matkailusta?*)

Как вам мешает финский туризм?

(*Mitä haittaa teille on suomalaisten matkailusta?*)

LIITE 2.

Kyselylomake suomalaisille "Paikallisten asukkaiden suhtautuminen suomalaisiin matkailijoihin"

Millaisina koet Petroskoissa kohtaamasi ihmiset (mainitse vähintään kolme luonteenpiirrettä, jotka tulevat ensimmäisenä mieleen)?

Miten he suhtautuivat sinuun matkailijana? Muuttuiko suhtautuminen jotenkin, kun he saivat tietää, että olet suomalainen?

Miten kanssakäyminen paikallisten kanssa sujui?

Tuliko kohtaamisessa ymmärtämisvaikeuksia tai konfliktitilanteita, jos tuli, niin millaisia ja miten selvisit niistä?

KIELIPUOLENA VENÄJÄLLÄ - MATKAILIJAN SELVIYTYMINEN SUOMEN JA ENGLANNIN KIELELLÄ KARJALAN MATKALLA

Johdanto

Ennen Karjalan kenttäharjoittelumatkaa tutustuin aiheeseeni kirjallisuuden ja internetin välityksellä. Matkalle lähdettäessä minulla oli ennako-odotuksena, että suomen kielellä pitäisi Karjalassa pärjätä ainakin paikoitellen, englannin kielen asemasta en ollut etukäteen kovinkaan tietoinen. Matkalla harjoitin niin sanottua grounded theory -tutkimusmenetelmää, eli tarkkailin ympäristöäni jatkuvasti ja merkitsin havaintoni muistivihkooni. Menetelmä osoittautui aiheen kannalta onnistuneeksi ja antoisaksi.

Kirjoitan raporttini muistiinpanojeni pohjalta ja suosin kronologista lähestymistapaa aiheeseen. Se on mielestäni soveliaain, sillä pärjääminen ”kielipuolella” Karjalassa vaihteli valtavasti nimenomaan sen mukaan, missä paikassa milloinkin olimme. Raporttini muistuttaa rakenteeltaan matkakertomusta, jossa kuitenkin keskityn aiheeni mukaisesti kieliasioihin.

Kuten hyvin pian sain kenttäharjoittelumatkallamme huomata, en ollutkaan kielipuoli sanan varsinaisessa merkityksessä. Olen lukenut vähän venäjää ja osaan kyrilliset eli venäläiset aakkoset, mikä tietenkin on avain kaikkeen ymmärtämiseen. Koska ymmärsin kirjaimet, minun oli helppo lukea, mikä liike on apteekki, mikä kauppa ja niin edelleen. Minulla oli myös ajoittain suuri houkutus käyttää vähäistä suullista venäjätaitoani, mikä tietenkin oli ristiriidassa kenttätutkimusaiheeni kanssa, mutta muuten vahvasti kielellistä itsetuntoani.

Taustaa Karjalan kielitieteelle

Markus Lehtipuu kirjoittaa teoksessaan Karjala – suomalainen matkaopas (2002, 48): *”Kaikki puhuvat venäjää Karjalassa, mutta suomi on edelleen virallisen kielen asemassa Karjalan tasavallassa. Vain harva osaa puhua nyky-suomea ollenkaan, ja karjalankieltä haastetaan lähinnä suullisesti. Karjalankieltä puhuvien mummojen lapset puhuvat vain vähän karjalaa -äitinsä kanssa, jos sitäkään - ja lapsenlapset puhuvat vain venäjää. Kaunis karjalankieli on uhattu-
na.”*

Kielipuolena yli rajan

Tullimuodollisuudet Värtsilä-Niiralan raja-asetalla sujuivat jonottamatta ja yllättävän jouhevasti. Kenties samaan päivään osuneella Voiton päivä -juhlalla oli osansa asiaan. Suomen puolella henkilökunta oli peräti ystävällistä. Venäjän puolella henkilökunta oli ilmeetöntä. On vaikea kommentoida virkailijoiden kielitaitoa vain muutaman sekunnin muminan perusteella. Ainakin tullirakennuksen rahanvaihtopisteen virkailija artikuloi selkeällä suomella: "Kuusisaataakuusikymmentäkahdeksan." Sen verran sai maan valuuttaa 20 eurolla.

Ajaessamme kohti Sortavalaa tarkkailin tienvarsikylttejä. Silmiini osui tekstiä monellakin kielellä: Music Kauppa (pieniä kauppamökkejä rajan tuntumassa), Kahvila Juva (Tätä oli vaikea ymmärtää. Mikä Juva? Kenties Hyvä?), Tohmajoki (tienvarsikyltti), Pappila (tienvarsikyltti). Monet tienvarsikyltit olivat suomenkielisiä nimiä, kuitenkin venäläisin aakkosin kirjoitettuna. Lehtipuu tiivistää havaintoni osuvasti (2002, 50): *"Karjalan tasavallan länsiosassa kylät ja kaupungit ovat nimeltään enimmäkseen suomenkielisiä, tekstit kyrillisiä ja väestö enimmäkseen venäjänkielisiä."*

Kielipuolena Sortavalassa

Majoituimme hotelli Sofiaan. Hotellin edustalla lyhtypylväässä oli suomenkielinen ilmoitus, jossa kehoitettiin valitsemaan Jeesus. Kuka lie sen siihen liimannut. Muuten vierailu ei kielipuolen kannalta olisi voinut paremmin alkaa, sillä hotellin hallintopäällikkö, rouva Tatjana Aleksandrovna toivotti meidät tervetulleiksi selvällä suomen kielellä. Hän puhui suomea hyvin, mutta uskomattoman vauhdikkaasti ja tietysti hausalla venäläisellä aksentilla höystettynä: *"Ei jole meila koskan jollu onkelmaa..."* Ehdin pikapikaa haastatella rouvaa aiheeseen liittyen ja sain selville, että ylivoimaisen enemmistön hotellin asiakaskunnasta muodostavat suomalaiset, mikä selittääkin rouvan hyvää suomen kielen taitoa. Jonkun verran käy venäläisiä ja satunnaisesti muitakin kansallisuuksia, esimerkiksi norjalaisia ja amerikkalaisia. Kysymykseeni rouvan englannin kielitaidosta sain tiukan päänpudistuksen vastaukseksi. Sen sijaan hänen tyttärensä kuulemma opiskelee englantia.

Sortavalassa illastimme ravintola Piipun Pihassa, jonka ruokalista oli varsin perusteellinen ja saatavilla venäjäksi, suomeksi ja englanniksi. Ruoan tilaaminen ja muu asiointi onnistui suomeksi, mutta henkilökunnan suomen taito riitti vain perusjuttuihin. Niinpä jouduimmekin välillä turvautumaan erään pöytäseurueeseemme kuuluneen opiskelijan venäjän taitoon.

Illallisen jälkeen oli mukava suunnata kävellen hotellille ja sulatella täysinäisiä vatsoja. Saimme kuitenkin välittömästi varsin epämukavaa seuraa kintereilemme, kun pari paikallista jurriveikkoa ryhtyi autoineen seuraamaan meitä. Tyypit olisivat olleet kovasti seuran tarpeessa ja arvelivat tilaisuutensa koittaneen, kun ryhmä iloisia suomalaistyttöjä osui heidän kotikaupunkiinsa. Hyypiöt

seurasivat meitä hotellille saakka ja yrittivät lähestyä monellakin kielellä: "Hei musta tutto! Hjuuva tanza! Come on!" Ilmeisesti tanssiseurasta tässä ainakin oltiin kiinnostuneita. Kaikkein hallitsevin kommentti oli kuitenkin venäjän "Djewuska!" (suom. neiti), jota huudettiin ainakin tuhat kertaa.

Kenttäharjoittelumatkan toinen päivä alkoi vierailulla Petroskoin yliopiston Sortavalan filiaaliin. Kielipuolen kannalta merkittävintä oli se, että kaikista taapaamistamme karjalaisista parhaiten suomea puhunut ihminen koko kenttäharjoittelualueen ajalta osui tänne yliopistoon. Hän oli Ivan Guttyjev, ammatiltaan opettaja ja toiminut rehtorina Sortavalan kouluissa. Herran hyvä suomen taito selittyy sillä, että hän on kotoisin suomenkielisestä Aunuksesta. Hän kertoi meille paikallisesta koulutusjärjestelmästä - erinomaisella suomen kielellä. Hän kertoi esimerkiksi, että suomen kielen opettajista on pulaa. Sen sijaan englannin opetus on paremmalla tolalla. Paikalla oli myös muutama kyseisen yliopiston opiskelija. Saimme esittää heille pikaisesti muutaman kysymyksen. Niinpä käytin tilaisuutta hyväkseni ja kysyin: "Osaatteko suomea?" Nuoret pudistelivat päätään, ainoastaan yksi heistä näytti sormillaan, että pikkiriikkisen. Kysyin vielä toisen kysymyksen: "Do you speak English?" Siihen kysymykseen sainkin selkeämmän vastauksen: "Yes!" Tämä pieni nuoriso-otos antoi selkeän kuvan siitä, että nuoret osaavat paremmin englantia kuin suomea.

Yliopistovierailun jälkeen lounastimme ravintola Volnassa. Ravintolan ruokalista oli venäjäksi. Myös suomeksi oli saatavilla epämääräinen ja suorastaan koominen tiivistetty lista, jossa kaikki ruokalajit oli jaoteltu erikseen, alkuruokalistalta löytyi esimerkiksi nakki ja muna. Keittolistakin oli varsin omaperäinen. Saatavilla oli esimerkiksi sekasotkukeittoa ja kaljakeittoa. Enpä tullut kysyneeksi, onko kyseinen keitto suomalaisasiakkaiden suursuosikki. Lisukelistalla oli ketchupkin mainittu erikseen. Ruokalistaa ei ollut saatavilla englanniksi. Ravintolan paikalla ollut henkilökunta puhui vain venäjää.

Ennen matkan jatkumista meillä oli vielä ohjelmassa kiertoajelu ja vierailu taiteilija Gogolevin puuateljeessa. Kiertoajelun veti paikallinen opas, joka puhui kyllä suomea, mutta lähes häiritsevän vahvalla venäläisaksentilla. Jopa oppaan puheen ymmärtäminen oli välillä vaikeaa: "Karjatehdas", ("Kaljatehdas?").

Kielipuolena Aunuksessa

Sen lisäksi, että bussimatalla Sortavalasta Aunukseen näimme ihastuttavia maisemia, saimme myös huomata, miten suomalaiset nimet tiensivätkin vähenevät, mitä lähemmäksi Aunusta saavuimme. Pysähdyksemme Aunuksessa oli kovin pikainen ja sisälsi vierailun vain yhteen kohteeseen, Hotelli-ravintola Olongaan, joka kylläkin oli todella hieno. Ainakin osa ravintolan henkilökunnasta oli suomentaitoista.

Hotellin aulan ilmoitustaululla oli suomenkielinen ilmoitus, jossa luki:

”Kunnioitettavat vieraat. Tässä Hotellin yhteydessä palvelevat teitä

- parturi

- sauna

- viinakauppa.”

Meitä kurssilaisia nauratti kovasti sanan ’viinakauppa’ jälkeinen piste. Tieto viinakaupasta onkin varmasti todella painonarvoinen asia hotelliin saapuville suomalaismatkailijoille.

Hotellinjohtaja Inka Kurilova esitelmöi meille kotikaupunkinsa Hanhimatkailu-teemasta. Meille jaettiin esitteet, joiden teksti yllättäen oli vain venäjäksi ja englanniksi, eikä ollenkaan suomeksi, vaikka suomalaisia käy kaupungissa paljon. Hotellin aulassa oli myös esitteitä, mutta vain venäjänkielisiä. Sen sijaan suomalaisella kielipuolella ei olisi tässä hotellissa ongelmia, sillä henkilökuntaan kuuluu peräti yksi suomalainen tyttö. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisi ollut mielenkiintoista haastatella tyttöä enemmänkin.

Kielipuolena Petroskoissa

Saavuimme Petroskoihin myöhään illalla ja majoituimme maineikkaaseen hotelli Pohjolaan. Sisäänkirjoittautumishetkellä vastaanotossa oli työvuorossa henkilö, joka puhui suomea. Sen jälkeen en häntä enää nähnyt, enkä liioin muutakaan suomentaitoista henkilökuntaa.

Seuraavan aamun aamiaistarjoilu oli ennen kokematon show. Aspekteja tuotiin pöytään yksitellen ja toiminnasta oli vaikea löytää mitään logiikkaa. Aamiaisen jälkeen suuntasimme Karjalan tasavallan matkailun infokeskukseen, jossa meille esitelmöivät tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshohonin ja infokeskuksen johtaja Vadim Lesonen. Molemmat käyttivät tulkkia apunaan.

Itse asiassa varsin monet paikalliset, jotka esitelmöivät meille reissun kuluessa, osasivat jonkin verran suomea, mutta turvautuivat silti mieluiten tulkkiin. Syykin on selvä: kiireisen ohjelman puitteissa on helpointa puhua omalla äidinkielellään, jotta tulee kaikkein parhaiten ymmärretyksi.

Johtaja Lesonen kertoi, että Infokeskuksen kotisivut internetissä ovat venäjäksi ja englanniksi. Tarkoitus olisi kääntää ne myös suomeksi, mutta on ongelmallista löytää joku kääntämään sivut. Kuulemma myös englanninkielisten sivujen kieliasu kaipaisi parannusta.

”Suomi on kaunis kieli”

Esitelmät infokeskuksessa olivat sinänsä mielenkiintoisia, mutta silti oman aiheeni kannalta antoisampi vierailukohde oli Petroskoin yliopiston suomen kielen laitos, jonne siirryimme pienellä porukalla viimaa ja vesisadetta uhmaten.

Petroskoin yliopistossa on maailman suurin suomen kielen laitos. Anteeksi, kuinka?! Jouduin kysymään asiaa toiseen kertaan, sillä minun oli vaikea uskoa näitä yliopiston suomen lehtorin Varpu Pöntynen sanoja. Todellakin, *maailman* suurin suomen laitos: 500 opiskelijaa ja 19 lehtoria, mikä on enemmän kuin yhdessäkään suomalaisessa yliopistossa. Pöntynen selittää karjalaisnuorison kiinnostusta suomen kieleen perhesuhteilla, sillä monilla opiskelijoilla on suomalaiset sukujuuret. Suomi tai Karjala on enemmän esillä perheissä ja vanhat ihmiset puhuvat suomea. Vuosittain valitaan 50 suomen kielen pääaineopiskelijaa, joiden kaikkien on täytynyt läpäistä pääsykokeet. Opiskelijoiden taustat ovat varsin erilaisia: toiset ovat opiskelleet suomea koulussa toiselta luokalta lähtien, toiset sen sijaan ovat perehtyneet kieleen vasta yliopistossa. Pöntynen välittelee opettajien huonoa palkkausta: 100 euroa kuussa. Palkan vähyyden vuoksi opettajat joutuvat tekemään muitakin hommia, esimerkiksi tulkkaukseja.

Meillä oli yliopistolla ilo päästä seuraamaan kahta eri suomen puhekurssia, joiden aikana saimme haastatella karjalaisia suomen opiskelijoita. Kokemus oli ensiarvoisen tärkeä tutkimukseni kannalta, mutta muutenkin antoisa ja omaa maailmankuvaa avartava. Sain haastatella syvällisemmin kolmea kolmannen vuosikurssin suomen opiskelijaa: Andreita, Nataliaa ja Tanjaa, jotka osoittautuivat sympaattisiksi ja huumorintajuisiksi nuoriksi. Haastateltavistani parhaiten suomea puhui Andrei, joka oli asunut kaksi vuotta Suomessa, Siilinjärvellä. Hän oli opiskellut suomea yhdeksän vuotta ja kieli oli kuulemma hänellä muutenkin veressä, sillä hänen inkeriläinen mummonsansa oli kertonut hänelle satuja suomeksi. Työistä Tanja puhui suomea Nataliaa paremmin, sillä hänellä oli suomalaisia sukulaisia ja hän toimi myös suomen opettajana opettajaopistossa.

Miksi opiskelet suomea? Tähän kysymykseen vastaus lähes kaikilla tapauksillani nuorilla (omien haastateltavien lisäksi myös neljännen vuosikurssin opiskelijoilla) oli: "Opiskelen suomea, koska se on kaunis kieli." Innostusta ja motivaatiota siis löytyi, mutta tulevaisuuden suhteen opiskelijat eivät olleet kovin optimistisia. Varsinkin työnäkymät aiheuttivat huolta. Kysyessäni mahdollisuuksista työskennellä matkailualalla sain vastaukseksi vain syviä huokauksia. Karjalan alueelta ei kuulemma ole mahdollista saada matkailualan töitä, vaan niitä varten pitäisi lähteä Pietariin tai Moskovaan. Matkailualan töitä löytyy kyllä Petroskoista parin tunnin laivamatkan päässä sijaitsevalla Kizhin saarella, mutta opiskelijat eivät vaikuttaneet innostuneelta, sillä kyseessä on lähinnä puutarhatyö.

Kysyessäni nuorilta, mikä suomen kielessä on vaikeinta, olivat vastaukset odotuksieni kaltaisia. Vaikeinta on kielioppi ja siinä erityisesti verbien taivutus, rektio, päätteet, modaalirakenne ja omistusliitteet. Lisäksi opiskelijoita häiritsi se, että opetettava suomi on osin vanhakantaista kieltä, jota suomalaiset itsekään eivät ymmärrä. Opettajat eivät liioin saaneet kiitosta, sillä heitä opiskelijat syytivät epäkannustaviksi. Opettajat sanovat kuulemma suoraan: "Ette osaa mitään!" Tosin tästä poikkeuksena oli suomalaislehtori Varpu Pöntynen, joka ansaitsi kiitosta. Sen sijaan mukavinta suomen opiskelussa on sanasto ja kirjjal-

lisuus. Opiskelijat lukevat mielellään suomalaisia kirjoja, haastateltavani pitivät erityisesti Arto Paasilinnasta ja Kalle Päätalosta. Opiskelijat toivoisivat opetukseen vähemmän kirjakieltä ja enemmän käytäntöä.

Lopuksi keskustelin haastateltavieni kanssa suomalaisesta kulttuurista ja kulttuurieroista yleensäkin. Opiskelijoiden mielestä suomalaiset ovat toisaalta huumorintajuisia ja mukavia, toisaalta myös hiljaisia ja vaikeasti ymmärrettäviä. Parasta Suomessa on kuulemma turvallisuus ja palkkataso. Kysyessäni suomen ja englannin kielten asemasta nuorten keskuudessa sain vahvan kuvan englannin ylivallassa. Nuoriso kuulemma osaa paljon paremmin englantia kuin suomea (iäkkään väestön kohdalla tilanne on päinvastoin). Syitä tähän löytyy niin opetuksesta kuin populaarikulttuurista. Englannin opetus on paremmalla tolalla. Englanti on myös nuorten kuunteleman musiikin pääkieli. Nuoret kyllä tuntevat ja kuuntelevat monia suomalaisia yhtyeitä, mutta myös nämä laulavat pääasiallisesti englanniksi (The Rasmus, HIM, Nightwish jne.) Itse suomalainen kulttuuri ei siis niinkään ole tunnettua Karjalassa.

Myös neljännen vuosikurssin keskustelutunnilla vallitsi varsin rento tunnelma. Opettaja Pöntynen pyysi opiskelijoita kertomaan, miksi he opiskelevat suomea ja mitkä ovat heidän tulevaisuudensuunnitelmansa. Opiskelijoista moni haaveili matkustamisesta. Osalla oli haaveena päästä Suomeen asumaan ja töihin. Osan suunnitelmissa vilahtelivat sellaiset ammatit kuin opettaja, tulkki, matkaopas ja tullimies. Suurimmalla osalla ei ollut vielä käsitystä tulevaisuudensuunnitelmistaan. Opiskelijat kertoivat meille myös mehevistä kokemuksista suomalaisten ihmisten kanssa ja nämä jutut kirvoittivat makeat naurut yleisössä. Saimme kuulla esimerkiksi erään epätoivoisen suomalaismiehen epäonnistuneesta morsiamenhakureissusta Petroskoihin. Myös nuorten stereotyyppiset näkemykset silmälasipäisistä ja urheiluasuisista suomalaisturisteista osuivat hupaisasti napakymppiin.

Antoisan yliopistoreissun jälkeen jatkoimme kaupan kautta hotellille. Kaupassa asiointi sujui kielipuolelta muuten ihan hyvin, sillä ei tarvinnut kuin valita tavarat hyllyiltä ja maksaa ne kassalla. Testasin kassan kielitaitoa pyytämällä muovipussia sekä suomeksi että englanniksi. Ei onnistunut. Tulin ymmärretyksi vasta elekielellä osoittaessani muovipussia sormella. Muovipussi oli saatava, sillä se oli tutunnäköinen suomalainen Prisma-marketin pussi. Kyseiset pussit kuulemma päätyvät tänne Karjalan kauppoihin pussin mallin vanhennuttua Suomessa.

Söimme illallista ravintolassa, jonka nimeä en enää muista. Mutta ruuan maun muistan, se oli todella hyvää. Ruokalista oli vain venäjäksi, eikä henkilökunnan kielitaitokaan vaikuttanut hääviltä. Onneksi pöytäseurueeni koostui venäjäntaitoisista ja saimme tilattua herkulliset ruuat.

Kenttäharjoittelumatkan viimeisenä päivänä meillä oli vähän vapaa-aikaa ja saimme syventyä tutkimuksiimme haluamallamme tavalla. Itse yritin testata petroskoilaisten kielitaitoa kadulla, mutta yritys tyrehtyi alkuunsa, sillä en saanut kiireisiä ihmisiä pysähtymään. Minua ei noteerattu millään lailla, liekö selitys pidättyväinen slaavilainen kansanluonne vai mikä, mutta ehkä paikalliset

pelkäsivät minun olevan jollain epäilyttävällä kerjäämisasialla. Kävimme myös tyttöjen kanssa paikallisen nuorison suosimassa Kivats-baarissa. Eipä meinannut pasteijan tilaaminen onnistua kielipuolelta aluksi millään, sillä tarjoilijapoi-ka osasi vain venäjää. Onneksi läheisessä pöydässä asiakkaana istui tyttö, joka osasi suomea. Hän riensi ystävällisesti hätiin ja toimi tulkkina.

Kotimatka oli pitkä, mutta leppoisa. Kielipuolella riitti ihmeteltävää, sillä matkan varrella näin muun muassa 'tavaratalon' (= kyltti erään ränsistyneen talon seinässä pienessä karjalaiskylässä).

Mielestäni kyseisen 'tavaratalon' kohdalla ilmaisu 'kauppa' olisi ollut jo riit-tävän kunnianhimoinen.

Mutta toisaalta, jos pureudumme asian ytimeen, ei ilmaisu ehkä olekaan niin kaukaa haettu:

tavaratalo = talo, jossa on tavaroita.

Karjalaisten suomenkielen erityispiirteitä

Vaikka matkalla tapaamistani ihmisistä osa puhui hyvinkin sujuvasti suo-meä, silti tietyt virhetyypit toistuivat heidän puheessaan. Ylivoimaisesti vaikeinta tuntui olevan ääntäminen. Tämä on varsin ymmärrettävää, sillä venäjän vaiku-tus on huomattava ja kuuluu suomea puhuttaessa selvästi.

Esimerkkejä yleisistä ääntämiseen liittyvistä virheistä:

- * -ng- > nk 'kaupunkin'
- * -h- > k 'arkkitektuuri'
- * j- sanan alkuun > 'jevankelinen'

Venäjän vaikutuksesta paikalliset helposti nasaalistavat (= "puhuvat nenään-sä") monia äänneitä. Ongelmia esiintyy myös vokaaleiden pituudessa. Kieli-opillisesti vaikeaa tuntuu olevan ainakin verbien kongruenssissa (taivutusmuo-doissa). Myös sanasto on osin vanhakantaista.

Matkalaisten tuntoja reissun jälkeen

Kotimatka oli pitkä ja se tarjosi hyvät mahdollisuudet reissun herättämien ajatusten sulattelemiseen. Olin valmistellut matkatovereilleni lyhyehkön kyse-lyn, jossa tiedustelin heidän kokemuksiaan kielellisestä pärjäämisestä Karja-lassa. Esittelen seuraavassa lyhyesti kyselyn tuloksia, jotka loppujen lopuksi oli-vat melko tavalla odotusteni kaltaisia, eikä mitään varsinaisesti käänteenteke-vää ilmennyt.

Ensimmäiseksi kysyin matkatovereideni kielitaidosta. Porukka osoittautui var-sin kielitaitoiseksi. Sain kyselyyni 15 vastausta. Vähiten kieliä osannut osasi kolmea kieltä ja eniten kieliä osannut osasi yhdeksää kieltä. Suurin osa poru-kasta osasi viittä kieltä tai enemmänkin. Venäjää osasi jollain tasolla peräti yhdeksän matkaa-ajaa.

Toinen kysymykseni oli, että mitä kieltä/kieliä matkaja käytti Karjalan reissulla ja miksi. Vastauksissa oli ymmärrettäviä eroja vastaajan oman kielitaidon mukaan. Venäjäntaitoiset kommunikoivat venäjäksi paikallisten kanssa. Venäjää taitamattomat käyttivät suomea aina tilanteen salliessa, eli silloin, kun karjalainen vastapuoli sitä osasi (matkatoimistovirkailijat, tarjoilijat jne.) Englantia puhuttiin varsinkin paikallisten yliopisto-opiskelijoiden kanssa ja myös muulloin, jos muuta yhteistä kieltä ei ollut.

Kolmas kysymykseni käsitteli matkan varrelle mahdollisesti osuneita kommunikaatiovaikeuksia ja niistä selviytymistä. Venäjäntaitoiset eivät juuri raportoineet kommunikaatiovaikeuksista. Tosin muutamat venäjäntaitoisetkin valittelivat kovaa taustahälyä, jonka johdosta heidän venäjän kieltään ei aina ymmärretty. Muut kohtasivat ongelmia erityisesti palvelutilanteissa (ostoksilla, ravintolassa, kahvilassa, museossa). Täysin venäjää taitamattomat olivat vaikeuksissa erilaisten kylttien ja opasteiden kanssa. Kommunikaatiovaikeuksista selvittiin tulkin tai elekielen avulla.

Viimeisessä kysymyksessäni tiedustelin matkajan mielipidettä paikallisten palvelualltiudesta ja kielitaidosta yleensä sekä siitä, havaitsivatko he eroja palvelun tasossa käyttäessään muita kieliä kuin venäjää. Tähän kysymykseen vastauksissa oli selvästi eniten eroja. Muutama, lähinnä venäjäntaitoinen, matkaja oli todella tyytyväinen palvelutasoon ja kehui jopa paikallisten kielitaitoa. Suurimman osan mielestä palvelu oli vaihtelevaa tai suorastaan huonoa. Matkajat olisivat toivoneet parempaa kohtelua ja tervehdyksiä paikallisten taholta, sillä muutamissa paikoissa matkailijaa ei kuulemma noteerattu mitenkään. Vastajat olivat myös sitä mieltä, että venäjää osaavat saivat parempaa palvelua kuin sitä osaamattomat. Paikallisten kielitaitoa pidettiin yleisesti ottaen heikkona. Poikkeuksena olivat paikalliset yliopisto-opiskelijat, joiden englannintaito sai kehuja.

Lopuksi

Kielipuolena Karjalassa, mitä jäi käteen? Tiivistetysti voin sanoa, että Sortavalassa suomalainen kielipuoli pärjäsikin mainiosti, kun taas Petroskoita en kokeuksieni perusteella voi suositella täysin ummikkosuomalaiselle. Sen sijaan karjalaisen väestön suomen ja englannin kielen osaamiseroista jäi vaikutelma, että nuoret osaavat paremmin englantia, kun taas vanhempi väestö osaa paremmin suomea. Tässä asiassa vallitsee mielestäni jopa kielellinen ristiriita, sillä englannin opetus on paikallisissa kouluissa paremmalla tolalla, vaikka suomen osaajia tarvittaisiin kovasti. Suomesta tulee paljon matkailijoita, jotka varmasti arvostaisivat palvelua omalla äidinkielellään. Ainakaan kiinnostus ei näytä olevan esteenä tässä asiassa, sillä suomen kieli kyllä kiinnostaa ja sitä arvostetaan.

Tutustuminen Petroskoin yliopistoon oli minulle joka suhteessa avartava kokemus ja yliopiston taso ylitti odotukseni. Puhumattakaan sympaattisista nuo-

rista, joita siellä tapasin. Silti minut valtasi matkan aikana monta kertaa onnen tunne siitä, kuinka hienoa on opiskella kieliä Suomessa. Opetettavien kielten valikoima on meillä suuri ja opetus yleensä varsin korkeatasoista. Tilat ovat modernit ja opetusmenetelmät asianmukaisia. On mahdollisuus -lähinnä itsestäänselvyys- päästä opiskelijavaihtoon ulkomaille. Sen sijaan karjalaisten nuorten puheissa ulkomaille pääsy oli kaukainen haave.

Matkalla näkemäni kyltit ja muut kirjalliset opasteet ja esitteet antoivat kuvan sekavasta ja epämääräisestä "kielipolitiikasta" – jos sellaisesta nyt edes voidaan puhua. Näissä kirjallisissa yhteyksissä eri kieliä käytettiin miten sattuu, ja usein vieläpä virheellisessä muodossa. Usein kielivalinta ja kieliasu tuntui jääneen yksittäisten yrittäjien kontrolle, jotka vailla suurempaa kontrollia käyttivät itselleen luontevimmalta tuntuvaa kieltä.

Karjalan kielellinen tilanne on mielenkiintoinen ja tarjosi mehevät lähtökohdat kenttätutkimukselleni. Grounded theory-tutkimusmetodini soveltui mainiosti aiheeseeni, sillä kaikki havainnot olivat aiheeni kannalta olennaisia. Olen kiihtollinen kaikille matkalla tapaamilleni ihmisille, jotka auttoivat minua tutkimukseni teossa. Näillä ihmisillä tarkoitan niin matkalla tapaamiani karjalaisia kuin myös mukavia matkatovereitani. Ihan kaikki eivät kuitenkaan jaksaneet suhtautua innokkaaseen kenttätutkijaan myönteisesti. Kysyin nimittäin Sortavalassa erältä kulkukoiralta sen kielitaidosta ja sain vastauksen varsin mielenosoitukselliseen sävyyn: koira teki tarpeensa läheisen lyhtypylvään juureen.

Riikka Elo

Turun yliopisto, espanjan kielen kääntäminen ja tulkkaukset
rimiel@hotmail.com

KARJALAN TASAVALLAN INFOKESKUS - KONSEPTI JA SEN TOIMINTA KÄYTÄNNÖSSÄ

Johdanto

Tässä raportissa kerrotaan Karjalan tasavallan infokeskus-konseptista ja infokeskuksen toiminnasta. Suurin osa aineistosta on kerätty haastatteleamalla keskuksen toiminnassa mukana olevia tai olleita henkilöitä. Haastattelujen lisäksi olen tutkinut infokeskuksen www-sivuja eli Karjala-portaalia (www.kareliatour.info) ja CD-romppua, jolla oli lyhyt Power Point -esittely infokeskuksen toiminnasta. Ainoa kirjallinen materiaali on Vladimir Gromovin tekemä lyhyt kuvaus infokeskuksen tavoitteista ja toiminnasta. Tämä materiaali on marraskuulta 2001. Raportin loppupuolella oleva Karjala-portaalin käytettävyyden arviointi on täysin oma mielipiteeni, kuten myös lopussa oleva oma arvio infokeskuksen toiminnasta.

Taustaa infokeskukselle

Infokeskuksen avajaiset pidettiin vuonna 2001, mutta varsinainen toiminta aloitettiin huhtikuussa 2002. Infokeskus perustettiin Petroskoihin osana TACIS-projektia (Development of the Cross Border Tourism in the Russian part of the Barents Euroarctic region), ja vastaavanlaiset infokeskukset avattiin myös Muurmanskissa ja Arkangelissa. Tärkein syy infokeskuksen perustamiselle oli se, että Neuvostoliiton aikana matkailuun ei kiinnitetty riittävästi huomiota. Nyt kun valtio on avoin, matkailijoita on paljon enemmän ja tiedon tarve kasvaa. Infokeskus pyrkii omalta osaltaan vastaamaan tähän tiedon tarpeeseen. Lisäksi matkailijoiden matkustushalukkuus on riippuvainen markkinoinnista, joka on myös osa infokeskuksen toimintaan. Siksi infokeskuksen toiminnalla edistetään Karjalan matkailun kehitystä.

Yrittäjien lisäksi Karjalan tasavalta on ymmärtänyt matkailun merkityksen ja on mahdollistanut infokeskuksen toiminnan TACIS-projektin jälkeen. Matkailua on painotettu Karjalan tasavallan strategiassa jo vuonna 1997 ja matkailusta onkin muodostunut yksi tärkeimmistä elinkeinoista Karjalan tasavallan taloudelle. Lisäksi matkailukomitean asenne infokeskusta kohtaan on ollut hyvä.

Infokeskus työllistää tällä hetkellä vakituisesti viisi ihmistä ja sesongin aikana kesällä on lisäksi kaksi tai kolme muuta ihmistä neuvomassa matkailijoita. Keskuksen johtajana toimii Vadim Lesonen.

Kuva 8. Karjalan tasavallan infokeskuksen johtaja Vadim Lesonen ja ryhmä keskustelevat Karjalan matkailu-portaalista. Kuva: Sirpa Lintunen.

TACIS-projektin jälkeen infokeskus on toiminut valtion varoin. Valtio huolehtii palkoista sekä rakennuksen ylläpidosta. Infokeskuksen tavoitteena ei ole tuottaa voittoa.

TACIS-projekti oli EU:n rahoittama avustusohjelma, jonka tarkoituksena oli Neuvostoliiton hajottua nopeuttaa siirtymävaihetta ja parantaa demokratiaa. Projektin toimintaskaala oli yleisestä tasosta yksityiskohtaiseen koulutukseen, kuten esimerkiksi tarjoilijoiden kouluttamiseen. Projektin avulla yritettiin muokata ihmisten asenteita asiakaskeskeisemmäksi. TACIS-projektissa mukana olleen Markku Kaukorannan mukaan Petroskoin infokeskus toimii ja projektin tuloksiin voidaan olla ainakin näiltä osin tyytyväisiä. Kaukorannan mukaan komiteoissa pitäisi muuttaa neuvostoliittolaista kontrolloivaa ajattelutapaa vapaammaksi ja auttavaksi systeemiksi. Byrokratian sijasta markkinoiden tulisi hallita, mikä on osittain jo toteutunutkin ja vuorovaikutteisuus on lisääntynyt. Kuten Petroskoin collegen johtajakin kertoi, Neuvostoliiton aikana ei tunnettu yrittäjyyttä, vaan ihmiset toimivat jonkun toisen käskiessä.

Infokeskuksen toiminta koetaan tarpeelliseksi, koska matkailualan tietoa täytyy ylläpitää ja päivittää jatkuvasti. Tiedon täytyy myös olla kaikkien halukkaiden saatavilla. Saatavuutta voidaan parantaa esimerkiksi käyttämällä informaatioteknologiaa, joka mahdollistaa matkailun laajentumisen aivan uusille

alueille. Näiden lisäksi infokeskus pyrkii parantamaan ja lisäämään alueen palvelutarjonnan monipuolisuutta ja asiantuntijoiden avulla luo ennusteita matkailun kehityksestä Karjalan tasavallassa. Ennen infokeskuksen toiminnan aloittamista yllämainittuja tehtäviä ei tehty lainkaan tai vain pienessä mittakavassa.

Infokeskuksen pääperiaatteet

Infokeskuksen kaksi tärkeintä tavoitetta on matkailijoiden palveleminen paikan päällä Petroskoissa ja ennakoiva informointi Internetin kautta. Infokeskus ylläpitää Karjala-portaalia (www.kareliatour.info), jossa on tietoa esimerkiksi alueesta, historiasta ja yrityksistä. Portaali on ollut olemassa vasta vuoden verran ja se on nyt jo yksi Venäjän parhaista portaaleista ja infokeskuksen johtajan Vadim Lesosen mukaan se on paras Karjalaa esittelevä portaali. Lesosen mukaan tavoitteena on, että portaalista tulee Venäjän paras matkailuaiheinen portaali. Lesosen mielestä portaali tukee Karjalan alueen matkailun kehitystä erittäin hyvin.

Portaali palvelee tällä hetkellä venäjän ja englannin kielellä, mutta tulevaisuudessa on tarkoitus saada käännettyä tiedot myös suomen kielelle. Suomenkielisten matkailutietojen tarjoaminen on perusteltua, sillä enemmistö ulkomalaisista matkailijoista on suomalaisia. Portaalin kehitystyö siis jatkuu sekä teknisen puolen että kielitarjonnan osalta. Vladimir Gromovin esittelemien tilastotietojen mukaan vain 22 % matkailijoista tulee matkatoimistojen kautta Karjalaan. Loppuosa matkailijoista, eli suurin osa, on yksityishenkilöitä, joiden matkan suunnittelua Karjala-portaali varmasti helpottaa.

Portaalin ja matkailijoiden palvelemisen lisäksi infokeskus käy matkailumessuilla esittelemässä Karjalan aluetta. Puolen vuoden aikana infokeskus on ollut mukana kahdeksalla matkailumessuilla. Maaliskuussa 2004 keskus oli Lontoossa ja tänä vuonna on tarkoituksena tulla Suomeen Matka 2005 -messuille. Lisäksi messuilla on oltu mm. Moskovassa, Berliinissä ja Pietarissa. Infokeskus kokoaa alueen yrittäjät yhteen ja heidän tarjoamansa palvelut esitellään yhteen kerättyinä samalla messuosastolla. Yrittäjät osallistuvat kustannuksiin ja infokeskus järjestää kaiken. Tällä tavalla yrittäjille avautuu uusi keino markkinoida itseään jopa ulkomailla.

Infokeskus tukee alueen yrittäjiä

Portaalin venäjänkielisillä sivuilla on Petroskoin alueen yritysten tietoja, ja sitä kautta yritykset voivat muodostaa keskenään kontakteja. Tarkoituksena on helpottaa yritysten toimintaa portaalissa olevien tietojen avulla. Jokainen yritys saa itse päättää, kuinka paljon yrityksestä kerrotaan www-sivuilla. Osa yrityksistä on jopa julkaissut siellä tarjouspyyntöjä. Portaalissa on jaettu matkailu eri osa-alueisiin, ja yritykset voivat sijoittaa itsensä tiettyyn kategoriaan. Lisäksi

portaalissa on ilmoitustaulu, johon voidaan laittaa tiedotteita muita yrityksiä ja toimijatahoja varten. Portaalin tietoja päivitetään säännöllisesti. Portaalin avulla voidaan myös varmistaa, onko matkailupalveluja tarjoavalla yrityksellä toiminnan harjoittamiseen vaadittava lisenssi.

Tällä hetkellä yritysten ei tarvitse maksaa portaalissa mukana olemisesta. Vadim Lesosen mukaan portaalissa edetään askel askeleelta: ensin on ansaittava yritysten kunnioitus ennen kuin voidaan ruveta perimään maksuja. Portaalin suhteen ollaan vasta kehitysvaiheessa. Lesosen mukaan maksujen tulee olla korrekti kaikkia kohtaan, eivätkä maksut saa olla liian suuret. Infokeskuksen toiminta ei myöskään saa olla riippuvainen yritysten maksamista osallistumismaksuista.

Infokeskus ja opiskelijat

Infokeskuksella on myös oma roolinsa matkailualan koulutuksessa, sillä matkailua opiskelevat voivat päästä infokeskukseen harjoitteluun tai he voivat käyttää infokeskuksen aineistoa omien oppimateriaalinsa materiaalina.

Muita infokeskuksen tehtäviä

Karjalan alueen matkailuun liittyvien tietojen tallentamisen ja varastoinnin lisäksi infokeskus kerää tietoa matkailualan kansainvälisistä kokemuksista resurssien ja teknologian käyttöön liittyen. Näiden kansainvälisten kokemusten perusteella keskus voi edelleen kehittää Karjalan matkailua esimerkiksi tehostamalla omien resurssiansa käyttöä.

Infokeskuksen tehtäviin kuuluu myös mainonta, markkinointi ja matkailualan raporttien julkaiseminen. Lisäksi infokeskus kehittää ja ylläpitää matkailuun liittyviä ohjelmia ja projekteja ja järjestää seminaareja, konferensseja ja koulutustilaisuuksia.

Infokeskuksen tavoitteet

Alussa infokeskuksen tavoitteet luotiin TACIS-projektissa paikallisia kuunnellen yhdessä Petroskoin kaupungin ja matkailualan eri toimijoiden kanssa. Näitä tavoitteita olivat:

- markkinoida Karjalan tasavallan matkailupalveluita kotimaassa ja ulkomailla
- Karjalan tasavallan eri alueiden kehittäminen ottamalla paikalliset asukkaat mukaan matkailun kehittämiseen
- parantaa matkailualan toimijoiden välistä yhteistyötä
- tukea matkailun kehitystä tekniikan avulla
- houkuttaa investoijia mukaan matkailun kehittämiseen

Vladimir Gromovin mukaan kaikki infokeskuksen toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu ja nyt on aika siirtyä uusiin tavoitteisiin ja tehtäviin. Gromovin mukaan seuraava haaste on tuottaa tarjolla olevista palveluista esitteitä, mainoksia ja karttoja sekä tilastoida matkailuun liittyviä tietoja, kuten tilaus ja varaustietoja.

Toinen uusi tavoite on auttaa yrittäjiä tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä ja pyrkiä kansainvälisille markkinoille. Yrittäjät saavat näin uuden mahdollisuuden infokeskuksen avulla. Informaatioteknologiaa pyritään kehittämään edelleen, jotta sekä matkailijoiden että yrittäjien elämä helpottuisi. Tällä hetkellä kehittämisen kohteena on esimerkiksi myynnin ja varausten suorittaminen sähköisesti. Ilman infokeskusta sähköinen varausjärjestelmä olisi yrittäjille luultavasti vain kaukainen haave, sillä IT-osaaminen ja laitteiden hankkiminen vaatii paljon investointeja.

Infokeskuksen tulevaisuus

Infokeskuksen johtajan Vadim Lesosen mukaan infokeskuksen tulevaisuus näyttää hyvältä. Karjalan tasavallan alue on aika iso ja sen toimintaa matkailun ja tiedottamisen osalta on vaikeaa koordinoita. Lesosen mielestä verkostoituminen on hyvä apu järjestäytymisessä. Vladimir Gromovin mukaan Karjalaan on tarkoitus perustaa kaiken kaikkiaan kymmenen isompaa infokeskusta.

Tarkoituksena on myös perustaa pieniä infopisteitä alueelle. Sopivia sijoituspaikkoja ovat esimerkiksi rajanylityspaikkojen ja nähtävyyksien lähellä ja yleensäkin alueilla, joissa liikkuu paljon matkailijoita. Infopisteisiin voidaan lisätä myöhemmin myös kaupallista toimintaa, kuten esitteiden ja karttojen myyntiä. Näitä pienempiä infopisteitä ei voida kuitenkaan perustaa pelkästään tasavallan varoilla, vaan kuntien on autettava perustamiskustannuksissa. Tänä vuonna on tarkoitus perustaa kaksi uutta pistettä Petroskoin rautatieasemalle ja satamaan.

Markku Kaukorannan mukaan Muurmanskin ja Arkangelin alueiden infokeskukset eivät ole menestyneet yhtä hyvin kuin Petroskoin infokeskus. Esimerkiksi Arkangelissa saatiin luotua TACIS-projektin aikana hyvät fyysiset puitteet toiminnalle, mutta TACIS-projektin rahoituksen loputtua toiminta on pienentynyt. Arkangelin infokeskuksella ei esimerkiksi ole omia www-sivuja tai en niitä ainakaan löytänyt. Muurmanskin www-sivut (www.murmantourism.ru) on tehty samalla formaatilla kuin Karjalan tasavallan infokeskuksenkin sivut. Tietoa Muurmanskin www-sivuilla on vähän vähemmän kuin Karjala-portaalissa.

Matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshohonin mukaan Petroskoin infokeskuksen menestymisen selittäväenä tekijänä on se, että infokeskus-konseptin idea on kehitetty juuri Petroskoissa ja Petroskoin infokeskus oli edelläkävijä, sillä se oli ensimmäinen keskuksista. Lisäksi Petroskoissa käytetään neuvokkuutta ja yritteliäisyyttä ja onpahan mukana hieman yrittäjähenkisyyttäkin. Keskuksen menestyminen on riippuvainen myös osaksi ihmisistä eli tekijöistä.

TACIS-projektissa työskennelleen Denis Maksimovin mukaan infokeskuksen tulevaisuus ei välttämättä ole niin ruusuinen kuin muut haastatellut henkilöt antoivat olettaa. Tällä hetkellä keskuksen toiminnan kustantaa valtio, mutta näin ei välttämättä ole tulevaisuudessa. Tällöin infokeskuksen toiminta tulee rakentaa toisin. Kaupunki ja isot yritykset voisivat mahdollisesti ottaa hallinnoitavakseen keskuksen ja rahoitus on hankittava näiltä tahoilta ja keskuksen on tuotettava itse enemmän tuloja, jotta kustannukset voidaan kattaa. Maksimovin mukaan Moskovassa terveys-, työ- ja matkailuministeriöt ovat jo yhdistyneet, ja siellä matkailu ja urheilu ovat saaneet osakseen vain vähän huomiota eli valtion rahavaroja.

Karjala-portaalin käytettävyys suomalaisen matkailijan kannalta

Niin kuin on jo aikaisemmin tullut todettua, rajoittuu portaalin tarjoama kielivalikoima venäjän lisäksi englantiin. Vaikka englanti sujuisikin matkailijalta moitteettomasti, on englanninkielisen informaation osuus venäjänkieliseen verrattuna paljon niukempi. Venäjää taitava matkailija hyötyy portaalista kaikkein eniten. Esimerkiksi venäjänkielisellä etusivulla on näkyvillä ajankohtaisia matkailuun liittyviä uutisia, joita ei englanninkielisessä versiossa ole lainkaan. Voihan olla, että nämä uutiset on tarkoitettukin vain matkailualan yrittäjiä varten, jolloin niiden kääntäminen englanniksi ei olisi tarkoituksenmukaista, mutta kuitenkin.

Toinen englanninkielisiltä sivuilta puuttuva tieto liittyy ajankohtaisiin tapahtumiin. Englannin kielelle ei ole käännetty konserttien tai muiden vastaavien tapahtumien tietoja. Linkit näille sivuille on jätetty, jolloin matkailija päätyy sivulle, jossa on vain ilmoitus, ettei ole tapahtumia. On sääli, ettei ulkomaalaisille tarjota mahdollisuutta tutustua paikallisiin kulttuuritapahtumiin. Matkailijalla voisi olla käyttöä kalenterityyppiselle toiminnolle, jolla voisi etukäteen tutkia, mitä matkakohteessa tapahtuu matkan aikana. Käyttäjää myös yleensä ärsyttää klikkailla linkkejä, joiden takana on tyhjä sivu. Jos kaikkea tietoa ei käännetä englanniksi, niin tarpeettomat linkit pitäisi silloin ehdottomasti poistaa. Venäjänkielinen portaalit tarjoaa lisäksi tyypilliseen venäläiseen tapaan myös horoskoopin matkailijalle ja anekdootteja. Näitä ei tietenkään ole tarjolla englannin kielellä.

Portaalin ulkoasu noudattelee perivenäläistä linjaa. Sivun molemmilla laidoilla on linkkilistat ja keskellä on informaation paikka. Kuvia on hyvin vähän ja alalaidassa välkkyvät mainosilmoitukset. Kuvia on erittäin niukasti. Etenkin Karjalan luontoa ja kulttuuria esittelevien linkkien takaa voisi löytyä enemmänkin kuvia: kauniita maisemia ja nähtävyyksiä. Luontohan Karjalassa voisi vetää matkailijoita puoleensa, jopa kauempaakin. Samalla tavalla kuin suomalaiset ovat tehneet venäläisiä matkailijoita varten kauniisti kuvitettuja esitteitä, niin venäläiset voisivat esitellä omia, ainutlaatuisia luontonahtävyyksiään meille ulkomaalaisille.

Kuvia lisätessä täytyy olla kuitenkin varovainen, ettei sivuista tule liian hitaat latausaikojen suhteen. Nyt jo oli matkailijan kärsivällisyys koetuksella, sillä jokaisen klikkauksen jälkeen sai odotella jonkin aikaa, ennen kuin sivu aukeni. Huonoin puoli asiassa oli se, että käyttäjä ei edes tiennyt, että osuiko haluamaansa linkkiin vai ei. Sivulla ei näyttänyt tapahtuvan mitään, vaikka klikkaus olisikin onnistunut ja sivut olisivat olleet paraikaa latautumassa. Viimeisellä kerralla yrittäessäni käyttää portaalin palveluja palvelin oli kaatunut, enkä päässyt enää lainkaan sivuille.

Karjala-portaalissa voi myös täyttää lomakkeen, jonka nimi on tour booking. Käyttäjä antaa lomakkeella haluamansa tiedot esimerkiksi matkan tarkoituksesta, kestosta ja toiveet majoituksesta. Missään ei kuitenkaan ole kerrottu, minne lomake lähtee ja mitä seuraavaksi tapahtuu. Tämä on mielestäni selkeä puute. Sama juttu on myös venäjänkielisen lomakkeenkin kanssa, joten kääntäjän virheestä ei tässä tapauksessa ole kysymys.

Toinen pieni, mutta käyttäjän kannalta mukava asia olisi paikkakuntien listaaminen aakkosjärjestyksessä hakuvalikossa. Käyttäjällä on nimittäin mahdollisuus selata Karjalan tasavallan majoitusliikkeiden, kahviloiden, ravintoloiden ja matkatoimistojen yhteystietoja paikkakuntaakohtaisesti, mutta paikkakuntia on valikossa satoja, pienellä fontilla listattuna, joten hermot menee ennen kuin sieltä löytää Sortavalan tai Aunuksen. Tämä ominaisuus on sekä venäjänkielisessä että englanninkielisessä versiossa.

Oma arvio infokeskuksen toiminnasta

Vaikka pikkuvikoja Karjala-portaalissa onkin, niin kyllä se on silti hyödyllinen sivusto Karjalaan matkaavalle venäjän tai englannin kielen hallitsevalle matkailijalle. Jo se, että hotellien ja ravintoloiden yhteystiedot löytyvät kaikki samasta portaalista, säästää matkan suunnittelijan aikaa huomattavasti. Siksi onkin tärkeää, että sivuilla olevat tiedot ovat ajan tasalla. Puhelinnumeroita ja muita tietoja pitää jatkuvasti päivittää, jotta www-sivuista on oikeasti jotain hyötyä. Tällä hetkellä portaalissa on mukana paljon matkailuyrityksiä, mutta tilanne voi muuttua, kun mukana olemisesta tulee maksullista. Siksi hinnoittelua täytyy pohtia huolellisesti. Jos yritykset jättävät portaalin, ei käyttäjä saa portaalista niin suurta hyötyä. Toisaalta tulevaisuudessa keskuksen rahoituksen rakenteen muuttuessa joudutaan keskuksen palveluista perimään maksuja, ja maksajana ovat joko yritykset tai matkailijat.

Muuten infokeskuksen toiminnasta on vaikea sanoa yhtään mitään. Jos kaikki toimii, niin kuin meille kerrottiin, niin pienyrittäjän kannalta tuollainen infokeskus on loistava asia. Muita yrittäjiähän me emme matkalla tavanneet kuin matkatoimisto Lukomorien edustaja Elena Viganeva, joka kommentoi näillä sanoilla infokeskuksen toimintaa: "niin kauan hyvä, kun ei häiritse". Tosin hän myös kertoi, että useat asiakkaat ovat ensin käyneet Karjala-portaalista katso-massa tietoja ja ottaneet sitten yhteyttä matkatoimistoon. Näin ollen on vaikea

sanoa, kuinka paljon yritykset pystyvät hyödyntämään infokeskuksen tarjoamaa apua. Mutta mielestäni infokeskus on onnistunut tavoitteissaan kohtalaisen hyvin.

Esitteitä ja muuta "krääsää" ei infokeskuksen tiloissa ollut samalla tavalla tarjolla kuin Suomen infopisteissä ja etenkin kunnan karttojen puuttuminen oli harmillista. Vladimir Gromovhan nimesi seuraavaksi tavoitteeksi juuri tämän puutteen korjaamisen, joten toivottavasti jo ensi kesänä infokeskuksella on tarjota sylin täydeltä esitteitä turisteille.

Lähteet

Gromov, Vladimir, 2001. Tourist Information Center of the Republic of Karelia. (tiivistelmä seminaariesityksestä, Petroskoi 15.-17.11.2001)

CD R -levy: TIC conception: Tourism in Karelia -2003-

Haastattelut

Kaukoranta, Markku, erikoistutkija Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (osallistui TACIS-projektiin)

Gromov, Vladimir, valtion urheilu- ja matkailukomitean matkailuosaston osastopäällikkö (toimi matkailukomitean yhteyshenkilönä ja koordinaattorina Petroskoin infokeskusta perustettaessa)

Lesonen, Vadim, infokeskuksen johtaja

Maksimov, Denis (oli mukana TACIS-projektissa)

Tshehon, Vladimir, matkailukomitean varapuheenjohtaja

Viganeva, Elena, matkatoimisto Lukomorien edustaja

Minna Karhu

Jyväskylän yliopisto, tietojärjestelmätiede

mikarhu@st.jyu.fi

MATKAILUALAN KOULUTUS KARJALAN TASAVALLASSA

Johdanto

Matkailualan koulutus Venäjällä on ollut melkoisessa myllerryksessä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Neuvostoaikainen matkailualan asiantuntijoiden koulutuksesta vastannut järjestelmä lakkautettiin. Suunnitelma- ja markkinatalous pelaavat täysin erilaisilla pelisäännöillä, joten siirtyminen suunnitelmataloudesta markkinatalouteen on vaatinut myös koulutusjärjestelmän uudistamista. Karjalan tasavallan matkailualan koulutus on ottanut viime vuosina isoja harppauksia eteenpäin koulutuksen kehittämisessä. Mitä tuohon uudistamiseen on sisällynyt? Minkälainen koulutustarjonta matkailualalla on Karjalan tasavallassa? Minkälaisia tulevaisuuden haasteita matkailualan koulutuskehityksellä on edessään?

Käsittelen tässä raportissa matkailualan koulutusta Karjalan tasavallassa. Osa raportin lähdeaineistosta on kirjallista, osa aineistosta on saatu haastatteleamalla asiantuntijoita kenttätutkimusmatkan aikana 9.-13.2004 Sortavalassa ja Petroskoissa.

Matkailukoulutuksen historiaa Venäjällä

Keskitetyn talousjärjestelmän aikana matkailualan koulutusta järjesti valtion ulkomaanmatkailukomitea (Goskominturist), joka vastasi kansainvälisen matkailun koulutus- ja täydennyskoulutusjärjestelmästä. Kotimaan matkailusta huolehti ammattiyhdistysten järjestelmä. Näiden organisaatioiden täydennyskoulutusinstituutteja oli kaikkialla maassa. Molemmat edellä mainituista organisaatioista lakkautettiin perestroikan aikana. (Karpova 2003: 54.)

Neuvostoaikana matkaoppaiden koulutuksesta huolehti valtion omistama Inturist-toimisto. Oppaiden koulutukseen kuului valtion ideologian opettaminen. Inturist kontrolloi ja opasti ulkomaisia oppaita. (Kostiainen 2002: 26.) Syksyllä 2003 opettajani Pietarin yliopistossa kertoi toimineensa oppaana tuohon aikaan. Hänen täytyi raportoida siitä, mistä oli keskustellut ulkomaisten matkailijoiden kanssa. Samoin hän raportoi kysymyksistä, joita turistit tekivät. (Jefimenko, A.)

Matkailukoulutuksen kehittämisestä Venäjällä

Koulutuskehityksen historiaa

Tohtori Igor Vladimirovi Zorin (2001) kertoo tohtorinväitöskirjansa lyhennelmässä matkailualan koulutuksen edistymisestä. Venäjän Federaation hallituksen toimeksiannosta toteutettiin kasvatusopillinen kokeilu, joka kytkeytyi Venäjän matkailuakatemiaan perustamiseen. Vaihtoehtoista matkailualan koulutusta on kehitetty kolmessa eri vaiheessa.

Ensimmäisen vaiheen aikana, vuosina 1976–1982, kehitettiin tärkeimmät vaatimukset ja periaatteet eri oppiaineiden väliselle järjestelmälliselle matkailualan tutkimukselle. Toisen vaiheen aikana, vuosina 1982–1993, venäläinen matkailualan ammatillinen koulutus muotoutui, määriteltiin hakusanaluettelo matkailualan koulutuksen asiantuntijoille, rakennettiin matkailuasiantuntijoille ammattipätevyysmoduulit, kehitettiin matkailualan ammattikoulutuksen rakennetta ja perustettiin korkeakoulu ammattitaitotason kohottamiseksi - Venäjän Matkailuakatemia (1981). Kolmannen vaiheen aikana, vuosina 1994–2001, suunniteltiin matkailualan ammatillisen koulutuksen sisältöä, kehitettiin valtion koulutusstandardit matkailualan ammatilliseen koulutukseen ja koulutuksen vaihteleviin toimintaperiaatteisiin. Kolmannen vaiheen aikana kehitettiin myös tutkimustulosten täsmennystä ja yleistämistä sekä teoreettista ja järjestelmällistä pohdintaa. Tutkimustulokset laadittiin viralliseen muotoonsa tohtorinväitöskirjassa (<http://dissertation1.narod.ru/avtoreferats2/av206/av206.htm>.)

Matkailualan koulutusta on viime vuosina kehitetty. Koulutusohjelmia ja opetusmateriaaleja on uudistettu, opettajien ammattitaitoa kohotettu ja koulutukseen hakeutuville on asetettu lisävaatimuksia. Parhailaan ollaan laatimassa uutta koulutusstandardia. Uudet standardit noudattavat Euroopan Unionin käytäntöjä, mikä antaa mahdollisuuden kohottaa työn laatua. Standardit ohjaavat koulutusohjelmien sisältöä sekä korkeakouluissa että keskiasteen oppilaitoksissa. (Karpova 2003: 54-55.)

Nykyhetken ja tulevaisuuden koulutuskehitys

Eräs hankalimmista ongelmista matkailualan uudistamisessa Venäjällä on nimenomaan koulutuksen uudistaminen vastaamaan kansainvälistä tasoa ja Venäjän Federaation vaatimuksia. Nykyisin matkailualan koulutusta valtion lisäksi järjestävät kaupalliset oppilaitokset. (Karpova 2003: 54-55.)

Valtakunnallinen koulutussuunnittelu sisältää erilaisia tasoja ja tavoitteita. Pitkän tähtäimen suunnittelussa on koko koulutusjärjestelmän uudistaminen. Suunnitelmaan sisältyy koulutuksen uudistaminen nykyajan ammatillisia vaatimuksia vastaavaksi. Koulutuksen on otettava huomioon elinkeinossa tapahtuvat muutokset ja hyödynnettävä myös kansainvälistä kokemusta. Koulutuksen on korostettava asiakaspalvelun ja vuorovaikutustaitojen merkitystä. Opettajat tarvitsevat lisä- ja täydennyskoulutusta. Venäjälle tarvitaan opetuskeskus, joka

tarjoaa täydennyskoulutusta kaikkien matkailualan koulutusta tarjoavien oppilaitosten opettajille. Koulutusuudistuksen pitää kattaa koko alan toimintaan lukien ammattikoulut, instituutit, erikoisalojen lyhytkurssit, oppisopimuskoulutus, opintovapaat, täydennys- ja lyhytkurssit, pätevyyden ja tietojen arviointi työpaikalla, kilpailut ja näyttelyt, etäopetus ja etäopetuksen ohjaajat, yritysten sisäinen kouluttaminen. (Karpova 2003: 55-56.)

Matkailualan historiaa Karjalan tasavallassa

Petrovskin collegen johtaja Elvira Pavlova kertoi vierailumme aikana, 12.5.2004, Karjalan matkailualan kehitysvaiheista.

Matkailualan kehitys Karjalan tasavallassa alkoi ylipäätään vuonna 1996, jolloin astui voimaan laki matkailun kehittämisestä. Vuonna 1997 tehdystä Karjalan strategisesta ohjelmasta matkailualaa painotettiin tärkeänä kehittämis-kohteena. Käytännössä tämä oli hyvin hankalaa, koska tuolloin kukaan ei opettanut matkailua. Piti myös päättää, kuka aloittaa kehitystyön. Pätevien opettajien puute oli eräs ongelma, joka piti ratkaista.

Karjalan tasavallassa on ollut turisteja myös neuvostoajana, mutta matkailu tuolloin oli sosiaalimatkailua. Matkailua ei markkinoitu, palvelutaso ei ollut korkea eikä keskitetyssä talousjärjestelmässä ollut yksityisyritystä. Elvira Pav-

Kuva 9. Petrovski Collegen johtaja Elvira Pavlova esittelee Karjalan tasavallan matkailukoulutusta matkailualan verkostoyliopiston opiskelijoille. Kuva: Arvo Peltonen.

lova toteaa, että matkailualan palvelut toteutettiin käskystä eivätkä palvelustandardit olleet eurooppalaista tasoa. Karjalan tasavallan matkailualan koulutus ja kehitys lähti käyntiin vuonna 1996 käytännössä nollatasosta ja tällä hetkellä otetaan askeleita eteenpäin.

Pavlova muisteli tähän mennessä otettuja koulutuskehityksen askeleita. Vuonna 1997 Karjalassa toteutettiin kansainvälinen opetusuudistusohjelma, jonka yhteydessä koulutettiin opettajia. Vuonna 1998 avattiin Petrovskin collegen filiaalili. Vuonna 1999 avattiin aikuisopetukseen tarkoitettu matkailualan tieto- tai tokeskus Spetsialist. Vuonna 2002 Petroskoin yliopistossa aloitettiin matkailualan korkeakouluopetus (Pavlova, E.N.).

Koulutusjärjestelmä Venäjällä

Venäjällä aloitetaan ammatilliset opinnot joko yhdeksänvuotisen peruskoulun tai yksitoistavuotisen täyden yleissivistävän koulutuksen jälkeen. Ammatillinen perustutkinto suoritetaan joko ammattikoulussa tai ammatillisessa lyseossa. Perustutkinnon suorittaminen kestää 1-3 vuotta riippuen siitä, onko opiskelijalla takanaan 9-vuotinen vai 11-vuotinen peruskoulutus. Keskiasteen ammatillinen tutkinto suoritetaan ammattiopistossa tai collegessa. Korkeakoulutason opinnot suoritetaan yliopistossa tai konservatoriossa. Ammattikorkeakouluopinnot suoritetaan instituutissa. (Abiturient 2003, 2-3.) Yksityiset aikuis- ja täydennyskoulutuskeskukset järjestävät sekä tutkintotavoitteista että vapaatavoitteista koulutusta (Pavlova, E. & Sinitseskaja, A.).

Matkailualan oppilaitoksia Karjalan tasavallassa

Petroskoin yliopisto

Petroskoin yliopistossa aloitettiin matkailualan koulutus vuonna 2002. Vierailimme yliopistossa 12.5.2004. Matkailuosaston johtaja Elvira Pavlova ja toisen vuosikurssin opiskelijat kertoivat meille opinnoista. Matkailualan opettajina toimivat pääasiassa Petroskoin yliopiston muiden tiedekuntien opettajat. Yliopiston matkailulinja on suosittu. Pääsykokeissa yhtä paikkaa kohti on 16 hakijaa. 30 opiskelijasta poikia on 4. Osa opiskelijoista opiskelee valtion kustannuksella, osa maksaa opintonsa itse. Opiskelijat saavat tarvittavat oppikirjat kirjastosta. Tällä hetkellä ensimmäisellä ja toisella vuosikurssilla opiskelevat valmistuvat ekomatkailun asiantuntijoiksi. Opintokokonaisuudessa erikoistutaan rakentamaan ja markkinoimaan luontomatkailupaketteja.

Syksyllä 2004 on mahdollista aloittaa myös etäopiskelu yliopistossa. Syksyn opintosuunnitelman mukaan ekomatkailulinjan lisäksi otetaan 25 oppilasta opiskelemaan hotellipalveluja.

Opiskelijat ovat ekomatkailulinjalla, vaikka kouluun pyrkiessään he luulivat tulevansa matkailualan johtamislinjalle. Heille selvisi vasta toisena vuonna, että

heistä tuleeekin ekomatkailun asiantuntijoita. Opiskelijat eivät tienneet valmistuvatko he kandidaateiksi vai maistereiksi. Monet heistä haluaisivat jäädä Karjalan alueelle valmistuttuaan ja ryhtyä yksityisyrittäjiksi. Opiskelijat puhuivat englantia tosi hyvin. He opiskelevat viikoittain kolme tuntia englantia yliopistolla, lisäksi monilla heistä on yksityisopettaja kotona.

Petrovskin collegen filiaali

Petrovskin collegen filiaali on keskiasteen yksityinen oppilaitos. Laitoksen johtaja on Elvira Pavlova. Vierailimme collegessa 12.5.2004. Collegessa keskiasteen tutkintoa suorittaa tällä hetkellä 496 oppilasta. Vuonna 2004 valmistuu 108 oppilasta. Opintolinjoja ovat: Matkailualan johtaminen, Matkailualan taloushallinto ja kirjanpito, Hotellipalvelut, Matkailuhallinto.

Oppilaat osallistuvat vuosittain käytännön työharjoitteluun: ensimmäisenä vuonna kaksi viikkoa, toisena vuonna kuusi viikkoa, kolmantena vuonna kuusi viikkoa. Yrityselämän ja koulutuksen yhteistyöstä vastaa opettaja Jelena Pavlova. Hän toimii yhteyshenkilönä opiskelijoiden ja yrityselämän edustajien välillä. Työharjoittelussa opiskelijat näkevät käytännön ongelmat ja kehitystarpeen. Koulu yrittää omalta osaltaan opettaa taitoja, jotka ovat tarpeen työelämässä (Pavlova, Jelena).

Johtaja Elvira Pavlova kertoi opettajien tämänhetkisestä koulutustilanteesta. Hän totesi, että opettajat tarvitsevat uutta tietoa ja kontakteja kokeneisiin ulkomaisiin alan ammattilaisiin. Opettajat osallistuvat erilaisiin projekteihin ja saavat täydennyskoulutusta. Tällä hetkellä yhteistyötä tehdään kokeiluluontoisesti Kuopion yliopiston kanssa, jossa koulutetaan hotellialan opettajia. Elvira Pavlova on ollut opettaja Jelena Pavlovan kanssa hiljattain Kaliforniassa kolme kuukautta opiskelemissa matkailua. Matkalla he saivat hyödyllistä tietoa siitä, miten kehittää matkailua Karjalassa.

Oppimateriaalitalanteesta Pavlova mainitsi, että se on tällä hetkellä parempi kuin koulun avauduttua. Alussa ei ollut saatavissa venäjänkielistä materiaalia. Tällä hetkellä taloudellinen tilanne vaikeuttaa materiaalien hankintaa. Kalifornian yhteistyökumppani lahjoitti Petrovskin collegelle oppimateriaalia, joka saapuu diplomaattiteitse myöhemmin.

Karjalan matkailuinstituutti

Karjalan matkailuinstituutti on Venäjän matkailuakatemian filiaali. Karjalan tasavallan Internet-sivujen mukaan Karjalan matkailuinstituutilla on sama osoite kuin Petrovskin collegella. (http://gov.karelia.ru/gov/Power/Committee/Sport/edu_t.html.) Kysyin asiaa Petrovskin collegen opettajilta aikaisin torstaiamuna 13.5.2004. He kertoivat, että matkailuinstituutti on yksityinen korkeakoulu. Matkailuinstituutin hallinto- ja talousasiat hoidetaan Petrovskin collegessa, mutta varsinainen opetus tapahtuu jossakin muualla. Kirjallista dokumenttia korkeakoulun johdosta oli vaikea löytää. *Karjalan matkailu 2003* -näyttelyn, joka pi-

dettiin 20.-22.11.2003, esitelmälistassa mainittiin eräänä puhujana Karjalan matkailuinstituutin johtaja Pavlova E.N. (<http://www.karelia.biz/biz.fcgi?func=1042&id=155&mode=1>). Matkailuinstituutissa voi suorittaa matkailun liikkeenjohdon, hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohdon sekä rahoitusjohtamisen koulutusohjelmat. Kaikki opetus on maksullista. Opetuksen kesto on päiväopiskeluna viisi vuotta, iltapäiväopiskeluna kuusi vuotta (Abiturient 2003.)

Matkailun tieto-taitokeskus Spetsialst

Täydennyskoulutuskeskus Spetsialst toimii samassa rakennuksessa Petrovskin collegen kanssa. Esitellessään collegen toimintaa Elvira Pavlova kertoi myös yksityisen koulutuskeskuksen Spetsialistin toiminnasta. Koulutuskeskuksen toimintaa johtaa perustajien neuvosto. En saanut selville, ketä neuvostoon kuuluu. Spetsialistissa opiskelee tällä hetkellä 150 aikuista. Osa vaihtaa ammatin, osa on ollut jo matkailualalla töissä, mutta heillä ei ole alan koulutusta. Opetus kestää 3 kk-1v ja on maksullista. Siellä voi opiskella oppaaksi. Pienyrityksille tarjotaan kuukauden kestävää johtamiskoulutusta. (Pavlova, E.H.)

Täydennyskoulutuskeskus Karelnok

Karelnok-keskus on perustettu 25.9.1986 ja se on Karjalan tasavallan eri ammattialojen työntekijöiden, hallintoelinten asiantuntijoiden ja talouden parissa työskentelevien täydennyskoulutuskeskus. Keskukseen opetuksen tarkoituksena on kohottaa ammattitaitoa, jatkokouluttaa yksityisyrittäjiä ja muita asiantuntijoita sekä järjestää yksityisyrittäjyyteen tähtäävää koulutusta työttömille. 17 toimintavuoden aikana keskuksessa on opiskellut yli 26 000, joista n. 17 % on ollut yksityisyrittäjien johtajia. Karelnok-keskuksen asema korkeatasoisen täydennyskoulutuksen järjestäjänä on tunnustettu myös Venäjän Federaation opetusministeriössä ja sille myönnettiin valtion lisenssi ensimmäisten yksityisten täydennyskoulutuskeskusten joukossa vuonna 1999. Karelnok-keskus järjestää koulutusta ja konsultoi yksityisyrittäjiä koko Karjalan tasavallan alueella (<http://www.karelnok.ru/about/we.html>).

Kävin Karelnok-koulutuskeskuksessa 11.5.2004 ja tapasin matkailualan johtajan Alesija Siniteskajan. Hän kertoi, että koulutuskeskuksessa voi opiskella tutkinto- tai vapaatavoitteisesti. Tutkinnot on jaettu moduuleihin, joten opiskelija voi suorittaa haluamansa opinnot. Matkailualan johtamisopinnot kestävät yhden opintovuoden syyskuusta kesäkuuhun. Opetus tapahtuu arkipäivisin klo 18–21. Jos opiskelija suorittaa opintokokonaisuuden kaikki moduulit, hän saa todistukseksi valtion hyväksymän diplomin. Koulutuskeskuksella on valtion lisenssi, joka takaa sen että todistus on pätevä. Keskus on toiminut vuodesta 1986, mutta se sai valtion lisenssin vasta 1999 (<http://www.karelnok.ru/about/we.html>). Osasuorituksista saa vain todistuksen moduulin suorittamisesta.

Ammattikoulut

Tietoa matkailualan opinnoista ammattikouluissa oli melko niukasti. Haastattelemani asiantuntijat eivät korostaneet ammattikoulutusta. Abiturienteille tarkoitetun hakuoppaan mukaan ammattikoulussa numero 7 voi suorittaa hotellin vastaanottovirkailijan, kokin ja kondiittorin tutkinnot. Ammattikoulussa numero 12 voi suorittaa kokin, kondiittorin, tarjoilijan ja baarimestarin tutkinnot. (Abiturient 2003.)

Matkailualan koulutustarve Karjalan tasavallassa

Olen suomentanut osittain seuraavan tutkimuksen, jonka löysin Internetistä. Tutkimus on tehty kevään 2002 aikana, koska siinä viitataan vuoden 2001 tilastoihin, mutta todetaan, ettei Karjalan tasavallassa ole vielä korkeakoulutason matkailukoulutusta. Petroskoin yliopistossa avattiin matkailulinja syksyllä 2002.

Analyysi sosiaali- ja kulttuuripalvelujen sekä matkailualalla työskentelevien ammattiin valmistumisesta ja tulevasta koulutustarpeesta Karjalan tasavallassa

Grutov V.A., Glu anok T.M., Mezentsev A.G.

Petroskoin valtionyliopisto

Petroskoin yliopiston analyysissä kartoitetaan sosiaali- ja kulttuuripalvelujen sekä matkailualalla työskentelevien ihmisten lukumääriä ja arvioidaan koulutettujen työntekijöiden tarvetta lähivuosina. Matkailualalla tarvitaan erityisesti keskiasteelta ja korkeakouluista valmistuneita työntekijöitä. Tässä yhteydessä muistutetaan siitä, että vuosina 1998–2000 yksityisyriyten omistusoikeuksissa ja matkailualan rakenteissa tapahtui voimakasta vaihtelua. Tämä osoittaa sen, että siirtyminen markkinatalouteen on vielä keskeneräinen prosessi ja vaikeuttaa tilanteen ennustamista. Siksi voidaankin puhua sekä pessimistisestä että optimistisestä ennustuksen variaatiosta. Ennustettaessa matkailualalla työskentelevien tulevaa tarvetta ja henkilökunnan koulutuksen kehittymistä eritasoisissa oppilaitoksissa ja eri opetusmuodoissa, täytyy ottaa huomioon matkailualan erityispiirre – sesonkiluonteisuus.

Petrovskin collegen filiaalista (keskiasteen ammatillinen tutkinto) matkailualalta ammattiin valmistuneiden lukumäärä on 7-34 henkilöä. Ammatillisen peruskoulutuksen saaneita valmistuu 87–89 henkilöä. Valmistuneiden ammattinimikkeitä ovat matkailualan toimihenkilö, matkanjärjestäjä ja kerroshoitaja.

Kahden ensimmäisen koulutus kestää 2,8 vuotta (keskitason ammatillinen koulutus). Karjalan tasavallasta puuttuu korkeakoulutason matkailuopetus. Seuraavan taulukon olen muotoillut itse, koska en teknisten vaikeuksien vuoksi voinut kopioida analyysin alkuperäistä taulukkoa.

Matkailu- ja hotellialan työntekijöiden valmistumisrakenne (Ammatillinen perustutkinto)

Ammatti	Oppilaitos	Pohjakoulutus	Opetuksen kesto	Oppilaiden määrä		Uusia opiskelijoita		Valmistuneet		
				2001	2002	2001	2002	2001	2002	
Matkailuvirkailija	Petroskoin ammatillinen lyseo nro 1	täysi yleis-sivistävä (11 v.)	2,8 v.	-	2002	-	2001	2002	27	24
Matkailuvirkailija	Petroskoin ammatillinen lyseo nro 1	täysi yleis-sivistävä (11 v.)	1 v.	24		-			7	

Matkailu- ja hotellialan työntekijöiden valmistumisrakenne (Keskiasteen ammatillinen tutkinto)

Asiantuntija	Oppilaitos	Pohjakoulutus	Opetuksen kesto	Oppilaiden määrä		Uusia opiskelijoita		Valmistuneet	
				2001	2002	2001	2002	2001	2002
Matkailuvirkailija	Petroskoin collegen filiaali	täysi yleis-sivistävä (11 v.)	3 v.	79	7	35	99	7	35

Alkuperäisessä analyysissä oli seuraavana matkailualan palkka- ja työntekijöiden määrän kehitystä kuvaava kaavio, jota en valitettavasti saanut kopioida, joten esitän tässä nyt hieman pelkistetyn version työntekijöiden määrästä (luvuissa ovat mukana myös matkailualalla työskentelevät terveydenhuoltoalan koulutuksen saaneet henkilöt, joita en varsinaisesti tarkastele tässä esiselvityksessä):

1996	953 henkilöä
1997	772 henkilöä
1998	901 henkilöä
1999	840 henkilöä
2000	1108 henkilöä

Vuoden 2001 tilastojen mukaan pelkästään matkailu- ja hotellialalla työskentelevien keskimääräinen lukumäärä on vuodessa 560 henkilöä. Arvioiden mukaan Karjalan alueella tarvitaan suunnilleen sama määrä sosiaali- ja kulttuuripalvelujen sekä matkailualan korkeakouluista valmistuneita seuraavan 20 vuoden aikana. Tämän arvion tekemisessä on otettu huomioon seuraavat seikat:

- Edellä mainittujen alojen työntekijöitä tarvitaan myös muissa organisaatioissa - tosin vähäisessä määrin - joita ei näissä laskelmissa ole otettu huomioon (matkailualan kuljetukset, museoiden palvelut, ravitsemusala, urheilulaitokset jne).

- Matkailualan palveluja käytetään tällä hetkellä heikosti (hotellien huonekäyttöaste vuonna 2001 oli 33 % ja maatilamajoituksen käyttöaste 15 %). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että suotuisan kehityksen vallitessa ja turistivirtojen saapuessa ensimmäisenä kasvaa koulutettujen työntekijöiden määrä ja tarve.

Saatujen tulosten perusteella voidaan arvioida työntekijöiden tarvetta vuoteen 2005 mennessä. Pessimistinen arvio vuosittaisesta tarpeesta on 35 henkilöä; optimistinen 70 henkilöä. Matkailualalla työskentelevien kokonaismäärä vuoteen 2005 mennessä on 700:sta 1400:n henkilöön. Petroskoin valtionyliopistossa aloitetaan vuonna 2002 matkailualan korkeakoulutason opetus ja opiskelemaan otetaan 25 opiskelijaa. Tämä ei kuitenkaan riitä ratkaisemaan koulutettujen työntekijöiden tarvetta. Samanaikaisesti täytyy ryhtyä kouluttamaan niitä matkailualalla työskenteleviä, joilla on jo korkeakoulututkinto joltakin muulta alalta.

Analyysin yhteenvedossa todetaan, että Karjalan tasavallassa matkailualalla työskentelee 1108 henkilöä vuonna 2001. Työntekijöiden koulutusjärjestelmä on alkanut kehittyä Karjalan oppilaitoksissa vasta äskettäin ja se takaa matkailualalle asiantuntijoita seuraavasti:

- matkailualan keskiasteen ammatillinen koulutus, vuosittain valmistuu 35 henkilöä
- matkailualan ammatillinen peruskoulutus, vuosittain valmistuu 45 henkilöä.

Matkailualan korkeakoulusta valmistuneiden arvioitu tarve on 560 henkilöä tulevien 20 vuoden aikana, joten vuosittainen tarve on 28 henkilöä. Matkailualan pessimistisen arvion mukaan asiantuntijoita tarvitaan vuosittain 35; optimistisen arvion mukaan heitä tarvitaan 70 henkilöä. Vuosittain on välttämättä ottaa 50 opiskelijaa suorittamaan korkeakouluopintoja (<http://localbudget.karelia.ru/sbornik/st11.htm>.)

Matkailuasiantuntijoiden kommentteja koulutustarpeesta

Sortavalan matkailun kehitystyössä mukana ollut Ivan Guttyjev kertoi useaan otteeseen sanoneensa suomalaisille yhteistyökumppaneille: "Tulkaa auttamaan koulutuksen järjestämisessä." Sortavalassa ei tällä hetkellä ole matkailualan koulutusta. Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheenjohtaja Vladimir Tshelonin sanoi, että matkailualalla tarvitaan keskitason johtoporrasta. Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtaja Vadim Lesonen sanoi matkailualalle tarvittavan erityisesti luontomatkailun asiantuntijoita sekä matkailun ohjelmapalvelukoulutusta. Matkatoimisto Lukomorien edustaja Elena Bagajeva kertoi, että he tarvitsisivat koulutettuja oppaita.

Yrityselämän tarpeet ja matkailualan koulutus

Elvira Pavlova toteaa artikkelissaan *Ammatillinen koulutus ja työmarkkinat matkailualalla (2000)*, että siirtyminen markkinatalouteen on vaatinut uusimaan erityisesti ammatillista koulutusta, sillä työnantajien laatuvaatimukset muuttivat Venäjän talousuudistusten myötä. Toinen koulutusuudistukseen vaikuttava seikka oli valtion koulutukseen käytettävien varjojen leikkaaminen. Ammatillisen koulutuksen päätarkoitus on työmarkkinoiden tarpeiden tyydyttäminen. Siksi on välttämätöntä seurata työmarkkinoiden kysynnän suhdannemuutoksia. Täytyy tietää työnantajien asettamat uudet ammatilliset vaatimukset ja olla selvillä työntekijöiden ammattipätevyuden tasosta sekä ottaa huomioon työmarkkinoiden vastaanottokyky. Tehtävä on uusi ja vaikea, sillä suunnitelmatalouden aikana valtio takasi työpaikan kaikille koulusta valmistuneille. Talousuudistusten alkuvaiheessa oppilaitokset suhtautuivat välinpitämättömästi siihen, että koulutukseen otettavien määrä ei vastannut työelämän tarpeita. Syynä tähän oli se, ettei ollut asiantuntijoita arvioimaan työmarkkinoiden tilannetta eikä tutkimuksen tekemiseen ollut varjoja. Tällä hetkellä on selvää, että ammatillisen koulutuksen ohjaaminen tarvitsee uudistusta. Koulutuksen tärkein tehtävä on valmistaa uudenlaisia asiantuntijoita, joilla on kilpailukykyä työmarkkinoilla heti koulusta valmistumisen jälkeen. (Pavlova, E.N.39-40.)

Eräs ensimmäisistä ammattikoulutusuudistuksen askeleista tulisi olla oppilaitosten mukaantulo työmarkkinoiden tutkimiseen ja eri tason oppilaitosten opettajien perehdyttäminen työnantajien asettamiin ammattitaitovaatimuksiin. Tärkeimpiä näistä vaatimuksista ovat matkailutuotteen tuotteistaminen, neuvottelujen johtaminen ja matkailijoiden palveleminen, jotka kaikki liittyvät palvelupakettien tuotteistamiseen. Matkailualan oppilaitoksesta valmistuneen pitäisi hallita matkustajaliikenteen eri osa-alueet ja laadukas palvelu hotelleissa ja ravitsemusliikkeissä. Hänellä tulisi olla kyky täyttää kaikki turistien vastaanottoon ja palveluun liittyvät asiat. Työnantajat arvostavat lisäksi mm. ensiaputaitoja, kykyä selviytyä vaikeista tilanteista, erimielisyyksien ratkaisukykyä (Pavlova, E.N., 41-.)

Valmistuneiden opiskelijoiden tärkeimpiä toiminnallisia taitoja ovat kommunikointitaito, kyky organisoida omaa työtä sekä täyttää asiakirjoja ja -papereja. Työnantajat haluaisivat työntekijöiltä seuraavia taitoja: kyky neuvotella ihmisten kanssa (92,3 %), tiedonhakukyky (92,3 %), oman työn organisointikyky (92,3 %). Tärkeimpinä henkilökohtaisina ominaisuuksina työnantajat pitävät: vastuuntunto (100 %), älykkyys (92,3 %), sitkeys (69,2 %), energisyys (61,5 %), joustavuus (61,5 %) (Pavlova, E.N., 42.) Elvira Pavlovan artikkelissa ei ollut lähdeviitteitä eikä tarkempaa mainintaa tutkimuksen tekijöistä tai paikasta, joten en voi käsitellä tutkimusta tarkemmin.

Yhteenveto

Matkailualan koulutus alkoi kehittyä uusimuotoisena Karjalan tasavallassa vuonna 1997 lähes nollatasosta. Koulutusuudistuksen myötä on koulutettu opettajia ja avattu oppilaitoksia. Vuonna 2004 matkailua voi opiskella eri tasoilla: ammatillinen perustutkinto, keskiasteen tutkinto ja korkeakoulututkinto. Yksityiset aikuis- ja täydennyskoulutuskeskukset järjestävät sekä tutkinto- että vapaa- tavoitteista koulutusta. Suurin osa matkailualan koulutuksesta toteutetaan yksityisissä oppilaitoksissa ja opetus on maksullista.

Matkailualan koulutus Karjalan tasavallassa on keskittynyt lähes yksinomaan Petroskoin kaupunkiin. Petroskoin lisäksi Petrovskin collegella on filiaali Muurmanskissa ja siellä voi suorittaa matkailuopintoja (Abiturient 2003). Elvira Pavlova on merkittävä matkailukoulutuksen johtaja sekä keskiasteen että korkeakoulutasolla; yksityisellä sektorilla ja valtion yliopistossa. Karjalassa on tiedostettu yrityselämän ja koulutuksen välisen yhteistyön tarpeellisuus. Samoin on tiedostettu kansainvälisen yhteistyön tarpeellisuus.

Matkailualan koulutusta täytyy vielä kehittää. Opettajat tarvitsevat lisä- ja täydennyskoulutusta. Oppilaitosten sisäinen markkinointi kaipaa tehostusta, sillä Petroskoin valtionyliopiston opiskelijoilla ei ollut tarkkaa kuvaa opinnoista, eikä edes loppututkinnon tasosta. Asiantuntijat puhuivat mm. luontomatkailun asiantuntijoiden ja keskitason johdon kouluttamisen tarpeesta. Omat kokemukseni asiakkaana matkailualan yrityksissä Karjalan tasavallassa ovat saaneet minut jo aiemmin pohtimaan ammattikoulutuksen tarpeellisuutta. Palvelutaso ei vielä vastaa monissa paikoissa länsimaisen matkailijan odotuksia. Matkailualan yritysten työntekijöiden heikko kielitaitotaso kaipaa kohennusta. Ravintola-alan ammattilaisena olen kiinnittänyt huomiota erityisesti työnorganisointiin ravintoloissa ja kahviloissa. Länsimaiseen ammattitaitotasoon verrattuna siinä on vielä kehittämistä.

Raportti antaa yleiskuvan matkailualan koulutustilanteesta Karjalan tasavallassa. Avoimeksi jäivät vielä kysymykset valtion koulutusstandardeista, oppilaitosten lisenssin saamisesta, opetussuunnitelmien sisällöstä sekä oppilaitosten rahoituksen järjestämisestä. Tässä raportissa matkailuyrittäjien mielipiteet koulutuksen ja yrityselämän yhteistyöstä ja tarpeiden kohtaamisesta jäivät vähäiseksi. Nämä asiat kaipaisi vielä lisäselvitystä. Toivon, että voin jatkaa aiheen käsittelyä lähitulevaisuudessa.

Lähteet

Erillisteokset

Spravocnik po ycebnyh zavedenijam Respubliki Karelija, Murmanskoj oblasti "Abiturient 2003". (2003). Petrozavodsk. Du Mark.

Kokoomateoksessa julkaistu kirjoitus tai artikkeli:

Karpova, G.A. (2003). Kulttuurimatkailun asiantuntijoiden kouluttaminen. Muuttuva matkailu 4/2003. Joensuun yliopistopaino.

Kostiainen, A. (2002). Kaupunki pressujen peitossa: turistin Pietari. Muuttuva matkailu 3-4/2002. Joensuun yliopistopaino.

Pavlova, E. N. (2000). Professional'noe obrazovanija i rynek tryda v turizme. Teoksessa T.M. Glusanok (vast. toim.). Problemy social'nogo partnerstva i razvitija turisticskogo biznesa v Karelii. Petrozavodsk. PetrGU.

Internetviitteet

Grutov, V.A., Glusanok, T.M, Mezncev, A.G. Analiz podgotovki i potrebnosti v kadrah dlja sfery social'no-kul'turnogo servisa i turizma v Respublike Karelija. 11.6.2004. <http://localbudget.karelia.ru/sbornik/st11.htm>

Obscaja informacija. Centrneprepyvnogo obrazovanija kadrov KarelNOK. 11.5.2004 <http://www.karelnok.ru/about/we.html>

Spisok obrazovatel'nyh yopezdennyj v sfere turizma v Respublike Karelija. Pespublika Karelija oficial'nyj server organov gosudarstvennoj vlasti. 11.6.2004. http://gov.karelia.ru/gov/Power/Committee/Sport/edu_t.html

Vystavki v Karelii/ Pespublika Karelija. Karelija biz karel'skij delovoj portal.1.6.2004. <http://www.karelia.biz/biz.fcgi?func=1042&id=155&mode=1>

Zorin, I. V. (2001). Teoreticeskie oshovy formirovanija soderezanija professional'nogo turistskogo obrazovanija.Avtoreferat. 11.6.2004. <http://dissertation1.narod.ru/avtoreferats2/av206/av206.htm>

Suulliset tiedonannot

Bagajeva, Elena (2004). Suullinen tiedonanto 11.5.2004 Guttyjev, Ivan (2004). Eläkkeellä oleva, entinen Družba-yhtiön johtaja. Suullinen tiedonanto 10.5.2004.

Jefimenko, A. (2003). Maantuntemuksen opettaja, Pietarin valtion yliopisto. Suullinen tiedonanto syksyllä 2003 Pietarin valtionyliopiston maantuntemuksen tunnilla.

Lesonen, Vadim (2004). Karjalan tasavallan matkailun infokeskuksen johtaja. Suullinen tiedonanto 11.5.2004.

Pavlova, Elvira (2004). Karjalan matkailuinstituutin johtaja, Petroskoin yliopiston matkailuosaston johtaja, Petrovskin collegen johtaja. Suullinen tiedonanto 12.5.2004.

Pavlova, Jelena (2004). Opettaja, Petrovskin collegen filiaali. Suullinen tiedonanto 12.5.2004.

*****

Petroskoin yliopiston luontomatkailulinjan toisen vuosikurssin opiskelijat. (2004).
Suullinen tiedonanto 12.5.2004.

Petrovskin collegen opettajat (2004). Suullinen tiedonanto 13.5.2004

Sinitseskaja, Alesija (2004). KarelNOK-keskuksen matkailuosaston johtaja.
Suullinen tiedonanto 11.5.2004.

Tshehonin, Vladimir (2004). Karjalan tasavallan matkailukomitean varapuheen-
johtaja. Suullinen tiedonanto 11.5.2004.

Jaana Konsti

Joensuun yliopisto, venäjän kieli, kääntäminen ja tulkkaus
jkonsti@cc.joensuu.fi

MATKAILU JA LOGISTIikka ITÄ-SUOMEN LÄHIALUEYHTEISTYÖSSÄ

Taustaa – lähialueyhteistyön kehitys

Neuvostoliiton raunioille syntyneen Venäjän ja Suomen suhteiden uudelleenjärjestelyt sekä Venäjän lähialueilla että Baltian maissa ja vielä KIE-maissakin järjestettiin v. 1992 lähtien ulkopolitiikan alaan kuuluvan lähialuepolitiikan alle (mm. UM: Suomen lähialueyhteistyön toimintastrategia; tarkistus 1999). Suomen liittyminen Euroopan unioniin 1995 luonnollisesti muutti lähialuepolitiikan tavoitteita, sisältöjä ja yhteistyön instrumentteja. EU:n koheesiorahastot, tavoiteohjelmat ja yhteisöaloitteet sekä Venäjän ja EU:n välinen sopimus pohja (mm. kumppanuus- ja yhteistyösopimus 1997) muodostivat suoralle lähialueyhteistyölle taloudellisen ja juridisen perustan.

Itä-Suomi reagoikin haasteeseen mm. Pohjois-Karjalan liiton laatimalla asia-paperilla ”Raja-alueen kehittämissuunnitelma: Itä-Suomi ja Karjalan tasavalta” (1995). Karjalan tasavallan ohella Itä-Suomen ja erityisesti Kaakkois-Suomen näkökulmasta myös Pietarin kaupunki ja Leningradin piiri ovat lähialueyhteistyön kohteita (mm. Interreg-yhteistyö). Ulkoasiainministeriö tarkisti kansallisen lähialuestrategiansa linjauksia v. 1999 (UM 1999).

Olennaista muutoksessa on tietenkin ollut että Itä-Suomi on entistä suuremmassa määrin voinut omista tavoitteistaan määrittää yhteistyön prioriteetit ja toiminnan muodot. Itä-Suomen ja lähialueiden välisestä yhteistyöstä ei päätetty enää pelkästään kahdenvälisen neuvottelujen pohjalta pääkaupunkitasolla. EU toi maakunnille itsenäistä päätäntävaltaa, mutta samalla velvoitti ne EU:n yhteiseen tahtoon, Venäjän strategiaan tai politiikkaan myös Venäjän kysymyksissä.

Yhteistyön sopimus pohjasta huolimatta reilun kymmenen vuoden periodi on kuitenkin ollut jatkuvaa uusien toimintatapojen hakemista – yritysten ja erheydystenkin kautta - jatkuvasti ja ennakoimattomasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Tämä on asettanut haasteita myös maakunnille; niillä pitää olla entistä suuremmassa määrin omaa Venäjän tuntemusta ja osaamista lähialueyhteistyön itsenäisempää hoitamista varten. Tähän tarpeeseen on pyrkinyt vastaamaan myös Joensuun yliopiston Savonlinnan koulutus- ja kehittämisskeskuksen sekä matkailualan verkostoyliopiston yhdessä ideoima Matkailun Venäjä-foorumi (MVF). Edelliset artikkelit ovat MVF:n Karjalan tasavaltaan suuntautuvan tutkimusmatkan tulosta. Tämä artikkeli pohjaa Itä-Suomen tulevaisuusfoorumissa pidettyyn esitelmään (2002), jossa luodattiin yleisemmällä tasolla lähialueyhteistyön taustoja ja tulevaisuuden kehittämisen muotoja (VN kanslia 2003).

Tehtävät

Seuraavassa arvioidaan lähialueyhteistyön mahdollisuuksia matkailualan verkostoyliopiston näkökulmasta. Vaikka se onkin 17 yliopiston yhteisesti muodostama verkosto ja sellaisena kansallinen akateeminen toimija, sen toimintaa koordinoivalla Joensuun yliopiston matkailualan opetus- ja tutkimuslaitoksella on myös oman kehityshistoriansa vuoksi vahva itäsuomalainen tutkimus- ja kehittämisintressinsä. Siinä lähialueyhteistyöllä on myös tärkeä sijansa erityisesti rajan molempiin suuntiin kulkevien matkailuvirtojen tutkimisen ja kehittämisen osalta. Puheenvuorossa keskitytään matkailun ja mobiliteetin ohella myös yleisempiin muutostrendeihin, joita yliopistoyksikkö joutuu alueen osaamista vahvistaessaan ja tietohuollon tehtävää hoitaessaan ennakoimaan.

Artikkelin teemoina ovat yleisesti (1) logistiseen sijaintiin ja yleiseen liikkuvuuteen, mobiliteettiin, liittyvät mahdollisuudet lähialueyhteistyössä, (2) nykyiset yhteistyömuodot esimerkkeinä lähialueyhteistyön tarjoamista mahdollisuuksista, (3) lähialueyhteistyö ”pohjoisen ulottuvuuden” kehyksessä sekä (4) lähialueyhteistyön muuttuminen EU:n itälaajentumisen myötä. Lopuksi käsitellään lähialuetta riskinä, uhkana vai mahdollisuutena.

Itä-Suomen logistinen sijainti – riskejä, mahdollisuuksia, utopioita (?)

Suomalaisessa katsannossa Itä-Suomi on periferiaa, mutta Euroopan näkökulmasta alueen sijainti on logistisesti ainutlaatuinen. Suomen sijainti luoteisen Venäjän maailmanmittakaavaa olevien energiasurssien, öljy- ja kaasukenttien ja toisaalta Keski-Euroopan megamarkkinoiden välissä luo Itä-Suomelle ainutlaatuisen mahdollisuuden käyttää logistista sijaintiaan luovasti hyväksi. Tälle pohjalle on rakentunut Suomen aloitteellisuus ”pohjoisen ulottuvuuden” konseptin saamisesta osaksi EU:n ulkosuhteiden hoitoa Venäjän suuntaan eli Venäjän taloudellista ja kulttuurista integroitumista Euroopan yhteistyöhön.

EU:n liikennepoliittiset tavoitteet pyrkivät siirtämään tavaraliikennettä maanteiltä rautateille ja sisävesille. Paitsi Pietarin metropolin osaamis- ja markkinapotentiaalia, kaupunki avaa itäiselle Suomelle potentiaalisesti myös pääsyn Siperian radan välityksellä Itä-Aasian markkinoille. Radan välityskyvystä on käytössä arviolta 30 %. Suur-Saimaan sisävesiliikenteen kehittämisen kannalta Pietarin huolto ja tehokkaampi integroituminen Venäjän sisävesiliikenteeseen ovat myös Itä-Suomen mahdollisuus, jos kohta liikenteen taloudellisuus riippuu naapurimaan Saimaan kanavan vuokrasopimuksen uusimiseen liittyvistä ehdoista.

Venäjän globaalissa strategiassa itäisen Suomenlahden piirin merkityksen korostuminen näkyy suurina, nopeasti toteutuvina energiayritysten satamahankkeina (Gaspromin Primorsk ja Lukoilin Vysotsk, yht. 50-60 milj.tn). Neuvostoliiton 70 satamasta Venäjälle jäi 11 meriliikennekelpoista satamaa. Itä-Suomen

lähiympäristöön on muotoutumassa Venäjän tärkein kansainvälinen talouskäytävä ja siten myös herkkä asia venäläisessä ulkopolitiikassa.

Ulkomainen transitoliikenne on maksanut Venäjälle vuosittain yli 2 mrd. \$. Satamainvestoinnit heijastavat Venäjän autarkiapyrkimyksiä korvata Neuvostoliiton aikaisten satamien menetyt ja transitoliikenne sen omassa kontrollissaan olevilla satamilla. Itämeren satamien transitoliikenteelle Venäjän satamainvestoinnit saattavat olla uhka. Mutta todennäköisistä riskeistä huolimatta – osin näiden vuoksi - suuren luokan investoinnit ja niiden kerrannaisvaikutukset lähialueella voivat heijastua kehitysimpulsseina myös Itä-Suomeen

Matkailullisesti Suur-Saimaan ja Laatokan altaan muodostama logistisen ”akselin” realisoituminen lähialueyhteistyön matkailukäytäntöinä joustavin rajanylitysjärjestelyin on lähialueyhteistyön suuria ja kansainvälisestikin vaikuttavia haasteita. Ja tietysti Pietarin keskiluokkaistuva väestö muodostaa itäsuomalaisen matkailunkin megamarkkinat. Mutta toistaiseksi mahdollisuutta on voitu hyödyntää vain varsin vajavaisesti. Saattaisi olla paikallaan pyrkiä vauhdittamaan itäsuomalaista matkailusektoria myös ulkomaisin investoinnein. Niillä voitaisiin kasvattaa tarjonnan mittakaavaa käyttämään paremmin hyväksi lähialueen potentiaaliset markkinat – ”venäläisten laatukäsityksistä tinkimättä”. Myös olemalla mukana Karjalan kannaksen matkailuinvestoinneissa (esim. EU:n rahoitusinstrumentein), mm. Pietarin Kurort raionin kehittämisessä, saatettaisiin rakentavammin vaikuttaa myös venäläisen osapuolen ympäristöasentisiin. Kansainvälistä luokkaa olevan kylpyläkeskittymän syntyminen alueelle kannustaisi venäläisiä pitämään huolta myös Suomenlahden pohjukan ympäristön tilasta.

Liikkuvuus yhteistyön ilmentäjänä

EU korostaa sisäisen koheesionsa saavuttamisessa ja yhteistyön tehostamisessa vapaata liikkuvuutta; tavarat, raha (pääoma), ihmiset ja tiedot liikkuvat yli rajan. Rajan yli tapahtuva liike, mobiliteetti, on Itä-Suomen ja lähialueiden välisen yhteistyön olennaisimpia tunnusmerkkejä ja taloudellisen vaurastumisen lähde.

Millaisella pääomalla Itä-Suomi saataisiin nousuun? Yksinkertaistaen voidaan todeta pääomien kasautumisen logiikan olleen eri aluekehityksen vaiheessa vaurastumista ohjaava tekijä. Yhteiskuntien muuttumisen myötä myös pääoman käsite, pääoman liikkuvuus ja tuotantotoimintaa ohjaavan pääoman kasautumisen logiikka ovat muuttuneet. Yleisesti puhutaan ”yhteiskuntien dematerialisoituvasta tuotannosta ja immaterialisoituvasta kulutuksesta”:

- 1) **Finanssipääoman** logiikka on ohjannut teollisen yhteiskunnan kehitystä. Finanssipääoman liikkeillä on luotu myös Itä-Suomen metsäteollisen "kompleksin" talouden perusta. Finanssipääoman logiikka ohjaa edelleenkin Itä-Suomen ja lähialueiden energia-, raaka-aine- ja tavaravirtoja.
- 2) Jälkitekollisen eli tietämysyhteiskunnan alueellista kasautumistapahtumaa näyttää ohjaavan **osaamispääoman**, osaamisen, sijainninmääräytymisen periaatteet. Ne ohjaavat nykyisellään myös finanssipääoman alueellista kasautumista. Itä-Suomi kartuttaa osaamispääomaansa mm. itäsuomalaisen yrityssektorin tutkimus- ja tuotekehitysaktiviteetein. Rajan ylittävät itäsuomalaisten yritysten alihankintaketjut ja omistajuusrakenteet ovat kehityksen ilmentymä. Itäsuomalaisten korkeakoulujen tiivistyvä yhteistyö on erinomainen panostus osaamispääoman synergisten etujen saavuttamiseksi.
- 3) Finanssipääoman ja osaamispääoman alueellista kasautumista on alettu kasvavassa määrin tulkita alueen ominaisuuksiin sidotun **virkestys-, mielihyvä- tai viihtyvyyspääoman** alueellisen jakautumisen pohjalta. Joustavan elämäntavan yleistyminen ja "immateriaalinen" kulutus ja yleensä "elämystalous" (Pine & Gilmore 1999) ovat ajan hengen mukaisia yhteiskunnallisia muutosvoimia. Osaaminenkin tuntuu hakeutuvan sinne, missä on mielihyvä- ja viihtyvyyspääomaa. Virkestys- ja mielihyväpääoman kehittäminen edellyttää puolestaan osaamis- ja finanssipääomaa. Itä-Suomen viihtyvyys- ja virkestyspääoma on sitoutunut alueen luonnonoloihin ja palvelutarjontaan, mikä puolestaan motivoi ihmisiä liikkumaan rajan yli.

Jos lähialuesuhteissa on ongelmia, ne heijastuvat välittömästi molemminpuolisen liikkuvuuden esteinä. Liikkuvuutta säännellään erilaisin maiden välisin sopimuksin ja kansallisella lainsäädännöllä. Liikkuvuuden edellytyksenä on tietysti myös toimiva infrastruktuuri.

Itä-Suomen logistinen sijainti ja rajan ylittävä perusrakenne rajanylityspaikoiheen tarjoavat jo nykyisellään kohtuullisen fyysisen perustan lähialueyhteistyölle, vaikkakin väylästöjen laadussa on vielä parantamisen varaa. Ja lentoliikenneyhteys odottaa vielä vakiintumistaan. Itä- ja Kaakkois-Suomi ovat pystyneet käyttämään kohtuullisessa määrin EU:n instrumentteja rajanylityspaikkojen ja liikenneväylästöjen kehittämiseen.

Seuraavassa käydään lyhyesti läpi eri mobiliteetin eri sektorit ja niiden ongelmat ja sitten keskitytään ihmisten liikkuvuuteen lähialueyhteistyön osoittimena. Tavarain ja rahan liikkeet heijastavat "finanssipääoman" kasautumisen logiikkaa, "kovaa" taloutta:

- 1) **Tavaraliikenteen** osalta nykyiset rajanylityspaikat ja Suomen puoleinen perusrakenne palvelevat hyvin liikennetarvetta, mutta tulli- ja liikennesääntösten vaihtelevat tulkinnat ovat lisänneet rajan ylittävän liikenteen ennakoimattomia tekijöitä ja jarruttavat Itä-Suomea saamasta täysimittaista etua omasta strategisesta sijainnistaan. Tulliyhteistyöhankkeet (mm. Tedim -hankekokonaisuuden EuroRussia ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskukseen koordinoima Tullitermihanke) pyrkivät kehittämään tavaraliikennettä rajan yli.

- 2) **Rahan liikkeiden** rajoitteena ovat Venäjän pankkilainsäädännön ja -järjestelmien kehittymättömyys, sekä mm. investointisuojaopimuksen kaatuminen mm. Venäjän pelkoihin erityisesti oman metsäteollisuuden asemasta kiristyvässä kansainvälisessä (suomalaisessa) kilpailussa.
- 3) Mielihyvä-, virkistys ja viihtyvyyispääoma liikuttaa ihmisiä. Rajan yli tapahtuvassa **ihmisten liikkuvuudessa** venäläisten ja suomalaisten rooli ja vaikutus raja-alueyhteistyössä muuttuu sen mukaan, miten pitkäkestoista ja pitkämatkaista liikkuminen on. Samalla kun he ovat kuluttajia ja he tuovat myös osaamistaan ja kartuttavat samalla itäsuomalaista osaamispääomaa.

Rajan molemmin puolin myös ruohonjuuritason ymmärtämys lisääntyy ja mahdolliset ennakkoluulot lientyvät. Tietysti molemminpuolinen kielitaidon puute rajoittaa yhteistyön mahdollisuuksia.

- a) Päivittäiseen *työmatkaliikenteeseen* (pendelöintiin) osallistuvat toistaiseksi suhteellisen harvat venäläiset ja suomalaiset; rajan läpäisevyys ei tällaista toimintaa vielä tue. Suomalaisten suururakat rajan pinnassa ovat toistaiseksi historiaa.
- b) Lyhytkestoisia (vähintään yksi yöpyminen) työmatkoja rajan molemmin puolin tehdään runsaasti, yli puolet kaikista yöpymisen sisältävistä matkoista. Ne suuntautuvat Kaakkois-Suomeen ja pääkaupunkiseudulle.
- c) *Matkailijoina* venäläiset ovat ruotsalaisten jälkeen tärkein matkailijaryhmä. 1.5 milj. venäläistä kävijää (työmatkat mukaan lukien) jättää Suomeen yli 600 milj € (TAK 2003), eli lähes Suomen korkeakoulubudjetin verran. Venäläisille on ominaista suuri *ostoksia* tekevien päiväkävijöiden määrä. Omalla autolla liikkuvina Itä-Suomen kaupungit ovat heille luonnollinen kohde (erityisesti Etelä-Karjala). Venäläisten osuus mökinvuokraajinakin kasvaa. Itäisen Suomen *vapaa-ajan matkailun* vetovoimatekijät, luontoaktiviteetit ja turvallisuus ovat arvostettuja sekä pietarilaisten että moskovalaisten perheiden parissa. Vuosittain venäläisen tekevät Itä-Suomeen n. 100 000 matkaa, johon sisältyy ainakin yksi yöpyminen. Potentiaalisesti venäläisten *sukulaisvierailut* ovat matkailuelinkeinon näkökulmasta heikosti hyödynnetty resurssi. On lähiajan kysymys, milloin venäläiset liittyvät suomalaisten 460 000 *mökinomistajan* joukkoon. Ehkä pitemmän ajan kysymys on, milloin suomalaiset ovat Luoteis-Venäjällä datshan omistajia.
- d) Venäläisten merkitys näkyy Itä-Suomessa myös maaseudun *kausityöläisyydessä*. Vuosittain n. 5000 venäläistä työskentelee itäsuomalaisilla marjatiiloilla. Mutta ehkä matkailukin kaipaisi omat kausityöläisensä matkailun laatua nostamaan venäläisten asiakkaiden näkökulmasta. Venäläiselle kieli on laattua. Inkeriläisten *paluumuuttajien* ja venäläisten *maahanmuuttajien* roolista ja asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa on puhuttu paljon. Heidän sijoittumisensa suomalaiseen työelämään ei ole ollut helppo kotoutumistoinenpiteidenkään avulla. Heidän kotimaassaan hankkima ammattitaito sekä venäläisen kulttuurin ja talouden tuntemus ovat kuitenkin arvokas lisä Itä-Suomenkin osaamispääoman kasvattamisessa. Itä-Suomessa tällä hetkellä lienee n. 5000-8000 venäjän kansalaista ja inkeriläistä. Tarkkaa lukumää-

rää on vaikea arvioida, koska venäläisten muuttoalttius on myös heidän Suomessa asuessaan suurta, ja useat maahanmuuttajat oleskelevat myös vaihtelevanpituisia jaksoja Venäjällä.

Tietenkin mielihyvääpääoma liikuttaa myös suomalaisia rajan yli Venäjälle, ja esimerkiksi suomalaisten matkailijoiden määrä Pietarissa, Leningradin oblastin alueella ja Karjalassa on samaa luokkaa kuin venäläisten Suomen puolella (n. 1.5 milj.). Myös suomalaisten työmatkoilla on merkittävä osansa tapahtuvassa liikkuvuudessa erityisesti Kaakkois-Suomessa.

- 4) Myös **tiedot ja osaaminen** liikkuvat yli rajan ja rikastuttavat monipuolisesti lähialueyhteistyötä. Poliittisten delegaatioiden aika on ohi, mutta kansainvälistymisstrategioitaan toteuttavien itäsuomalaisyriyten, alue- ja talouselämän organisaatioiden, kansalaisjärjestöjen sekä kulttuuri- ja koulutusyksiköiden yhteistyö rajan yli on vakiintunut. Tärkeä osaamisala kaikille tahoille on Venäjä itse. Potentiaalisesti itäsuomalaisten pitäisi olla jo sijaintinsakin vuoksi Venäjän tuntijoita ja osaajia.

Itä-Suomen omien korkeakoulujen ja täällä toimivien muiden korkeakouluyksiköiden välisen tutkimus- ja koulutusyksiköiden yhteistyön tiivistäminen myös lähialuekysymyksissä vahvistaa alueen korkea-asteen osaamista. Petroskoin ja Pietarin korkeakoulujen kanssa tehtävän vakiintuneen yhteistyön rinnalle ovat syntyneet filiaalit sekä Sortavalaan että Viipuriin. Näillä yksiköilläkin on merkittävä paikkansa lähialueyhteistyön osaamisperustaa vahvistettaessa talouden, kulttuurin ja matkailun alalla.

Eriyinen piirre tiedon ja osaamisen välittymisessä on itäsuomalaisten kyvyssä hyötyä venäläisten korkeakulttuurin osaajien kulttuurielämää rikastuttavasta vaikutuksesta Mikkelissä ja Savonlinnassa. Itäsuomalaisella virkistys- ja viihtyvyyispääomallakin on osansa tässä kompetenssin siirrossa. Asian-tuntijavaihto sekä koulu-

Kuva 10. Petroskoin valtion yliopiston filiaali Sortavalassa. Kuva: Arvo Peltonen

ja tutkimusyhteistyö ovat erityisesti EU:n yhteisöohjelmien ja puiteohjelmien myötä aktivoituneet. Seuraavassa paneudutaan esimerkinomaisesti näihin kysymyksiin.

Kokemuksia ja yhteistyöpyrkimyksiä

Itäsuomalaiset yhteisöt ja organisaatiot ovat melko hyvin pystyneet käyttämään hyväksi EU:n raja-alueiden väliseen yhteistyöhön soveltuvia instrumentteja (mm. lähialuevarat, Interreg ja Tacis cbc -ohjelmat) kompetenssin siirron parantamiseen tähtäävin toimenpitein.

Itä-Suomen yliopistot ja korkeakoulut toteuttavat osaltaan alueen tahtoa mm. Venäjän tutkimuksen ja Venäjän osaamisen vahvistamisessa olemalla mukana esimerkiksi osaamiskeskusohjelmissa. Mm. Kaakkois-Suomen osaamiskeskuksen Venäjän osaamisalan piiriin kuuluvien osahankkeiden vaikuttavuuden arviointiin on osallistunut myös kaakkoissuomalaisten korkeakoulujen Venäjän asiantuntijoita mm. Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta ja Joensuun yliopistosta sekä Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson ammattikorkeakouluista ja vielä niitä lähellä olevista teknologiakeskuksista. Kareltek koordinoi Kaakkois-Suomen osaamiskeskuksen toimintaa. EuroRussia- ja Tedim-hankkeet ovat edellisellä ohjelmakaudella alkaneita ja edelleen teknis-kaupallisia lähialueyhteistyötä edistäviä laajoja hankekokonaisuuksia.

Kansallinen matkailuelinkeino ja erityisesti Itä-Suomen matkailutalous asettavat matkailun verkostomuotoiselle osaamiskeskukselle (MOSKE) kovia haasteita. Joensuun yliopiston Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksella (SKK) ja matkailualan verkostoyliopistolla (MAVY) oli merkittävä rooli MOSKE-toiminnan ja hankkeen valmistamisessa. MOSKE:a hallinnoi Savonlinnan innovatiokeskus Oy ja se toteuttaa kehittämishankkeita yhteistyössä Savonlinnan matkailualan osaamiskeskittymän eri yksiköiden kanssa. Näitä ovat mm. SKK, MAVY sekä Mikkelin ammattikorkeakoulu. Niiden tulee osaltaan vahvistaa MOSKE:n toimintaan niveltymen, ja myös itsenäisesti, itäsuomalaista matkailualan osaamisperustaa ja innovatiivisuutta myös Venäjän matkailuun liittyvissä kysymyksissä.

Matkailualan verkostoyliopisto (MAVY) tarjoaa kansainvälistä ja kansallista osaamistaan ja tietopalveluitaan MOSKE:n käyttöön. MAVY pyrki kehittämään matkailualan itäsuomalaisten ja lähialueiden kouluttajien ja tutkijoiden yhteistyötä osallistamalla SKK:n hallinnoimaan Interreg-hankeeseen, Matkailun Venäjä-foorumiin. Yhteistyön tuloksiin on luettava tämänkin Muuttuvan Matkailun Karjala-numeron syntyminen. Foorumilla suomalais-venäläisten teematyöryhmien avulla pyrittiin nostamaan esiin matkailun ajankohtaiskysymyksiä ja integroimaan mm. Interregin ja Tacis-ohjelman tavoitteet molemminpuolisia intressejä toteuttaviksi yhteishankkeiksi. Uudet hankeaihiot ovat kypsymässä matkailun Venäjä-foorumin hankevaiheen päätyttyä vuoden 2004 lopulla.

Foorumi kehitti yhteistyötä myös muiden itäsuomalaisten matkailunkin kanssa toimivien tahojen kanssa. Pietarin kaupungin elimen, BIZCONin (Pietarin yrityskontaktikeskuksen) kanssa aktivoitiin suomalais-venäläistä matkailuyritysten yhteistyötä. Rakennus- ja laivanrakennusteollisuuden ja energiatalouden lisäksi foorumi vaikutti osaltaan siihen, että esimerkiksi liikematkailukin nousi yhdeksi Pietarin kaupungin ja Suomen välisen taloudellisen yhteistyön muodoksi.

The International Academy for the Study of Tourism piti v. 2003 kokouksensa Savonlinnassa MAVY:n isännöimänä. Akatemian delegaatio koostui n. 50 matkailualan kansainvälisestä huippututkijasta sekä matkailuelinkeinon johtopaikoilla olevasta henkilöstä. Kokouspaikan valintaan vaikuttivat myös MAVY:n kokemukset tutkimus- ja koulutusyhteistyöstä Venäjän matkailututkijoiden (Venäjän kansallisen matkailuakatemian) kanssa. Lähialueyhteistyön toimintatapa ja tulokset kiinnostavat myös ”kolmatta osapuolta”.

Joensuun yliopisto koordinoi myös kansainvälistä raja-alueiden tutkimusta harjoittavaa verkkoa (Network of Border Expertice, NEBEX 2002), joka tuottaa tutkimustietoa ja tietoja hyvistä käytännöistä raja-alueyhteistyön lisäämiseksi. Karjalan tutkimuslaitoksella on vakiintunut lähialueyhteistyökonsseptinsa, mikä on tuottanut runsaasti lähialuetta koskevaa tutkimustietoa myös Itä-Suomen käyttöön. MAVY:n partnereina ovat myös Mikkelin yliopistoyksiköiden (yliopistokeskuksen) Venäjän osajat. Uutena lähialueyliopistojen yhteistyön muotona on hahmottumassa ns. Cross-Border University, jonka ohjelmaan kuuluvat mm. Venäjän (ja EU:n) tuntemusta lisäävät maisteriohjelmat. Valitettavasti matkailu ei tässä yhteydessä saanut suunnittelemaansa englanninkielistä maisteriohjelmaansa tähän rakenteeseen.

Lähialueyhteistyö ja pohjoinen ulottuvuus

Kuten edellä todettiin Suomen ”pohjoisen ulottuvuuden” aloite on pitkälti Suomen lähtökohdista syntynyt konsepti, jonka EU on saattanut ulkosuhteisiin kuuluvaan toimenpideohjelman muotoon. Ohjelman toteutumiseen sinänsä ei tule lisäpanostusta, mutta se suuntaa EU:n huomion Itä-Suomenkin kannalta tärkeisiin operatiivisiin teemoihin:

- 1) olemassa olevan politiikan ja kehittämisinstrumenttien koordinoitu käyttö Itämeren piirissä ja Barentsinmeren alueella,
- 2) Luoteis-Venäjän energiavarjojen hyödynnyksen ja siirtojärjestelmien tutkiminen,
- 3) ympäristönsuojelun ja ydinturvan tehostamiseen liittyvät toimenpiteet,
- 4) raja-alueyhteistyön kehittäminen,
- 5) kaupan esteiden poistaminen Itämeren neuvoston ja Barentsin Euro-Arktisen neuvoston valmistelujen pohjalta,
- 6) kuljetusverkoston kehittäminen, tietoliikenteen ja postin infrastruktuurin kehittäminen ja
- 7) kansanterveyden parantaminen.

Pohjoisen ulottuvuuden konsepti elää, vaikkei se kovin näkyvää asemaa EU:n 12 ”tärkeimmän” kehittämisteeman osalta olekaan saanut. Konseptia on kritisoitu sen ”materialistisen” näkökulman ja konkreettisten toimenpideohdotusten puuttumisen vuoksi. Ehkä se mitä pohjoisen ulottuvuuden konsepti tällä hetkellä tarvitsee, on aloitteen ”alueellistaminen”.

Alueellisia konsepteja onkin muodostunut. Tällaisia ovat mm. Keski-Pohjan käytävä, Suomenlahden kasvukolmio, ja Karjalan Euroregio. Kaakkois-Suomi (Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) onkin laatinut oman pohjoisen ulottuvuuden strategiansa v. 2001. Paikallistasolla esimerkiksi Imatran ja Svetogorskin ”kaksoiskaupunki” toimii myös uusien lähialueyhteistyön toimintatapojen mallina.

Mutta tehostuisiko muun Itä-Suomen lähialueyhteistyö siitä, että kehittämissuunnitelmat ja resurssien instrumentit sidottaisiin ylikansalliseen aluekonseptiin, joka lähialueyhteistyön intressejä korostaen samalla tukevoittaisi pohjoisen ulottuvuuden aloitetta myös Itä-Suomen näkökulmasta? ”Suur-Saimaan - Laatokan euroregio” edellyttäisi ainakin joustavampia rajanylityskäytäntöjä ja yhteistä tahtotilaa myös Suomenlahden matkailun ”kasvukolmiosta” on puhuttu.

Lähialueyhteistyö ja itälaajentuminen

EU:n itälaajentuminen ja uusien jäsenmaiden mukaan tulo v. 2004 EU:n ”arkkitehtuuriin” muuttaa lähivuosina todennäköisesti olennaisesti unionin lähialuepolitiikan tavoitteita ja rakenteita. Laajentumisvyöhyke kulkee pitkin poliittis-historiallista ”Cordon Sanitairea”. EU on saanut ”uusiksi” itänaapureikseen mm. Moldovan, Ukrainan ja Valkovenäjän. Tässä vaiheessa myös Itä-Suomen lähialueyhteistyön toimivista malleista voitaisiin ehkä ottaa oppia ja mahdollisia virheitä voitaisiin välttää.

On todennäköistä, että EU suuntaa entistä enemmän huomiota, kuka ties myös resurssiaan, omaan lähialuepolitiikkaansa, jolloin itäsuomalaisella osamisella on käyttöä myös EU-tason idän politiikkaa muotoiltaessa. Ja voihan olla, että tällöin myös itäsuomalaisella lähialueyhteistyölle tarjoutuvat resurssitkin kasvavat. Tähän Itä-Suomen tulee olla valmis.

Lähialue – uhka, riski vai mahdollisuus?

Itä-Suomelle lähialue on selvästi mahdollisuus, alueen logistinen ja strateginen asema tarjoaa alueelle oivat mahdollisuudet oman lähialuestrategiansa pohjalta pohtia, millä tavoin tulevaisuudessa voitaisiin entistäkin tehokkaammin käyttää hyväksi sijaintietua. Todellisten ympäristöriskien uhka tosin vaikuttaa tähän etuun. Itä-Suomen kansainvälisissäkin yhteyksissä on kiinnitettävä erityistä huomiota Euroopan pohjolaa koskeviin ympäristökysymyksiin silloin, kun kehittämistoimenpiteiden riskit saattavat valtion tai EU:n tasolla jäädä taka-alalle. Ympäristöön kohdistuvat uhat syövät nopeasti alueen viihtyvyys- ja mielihyvääntuottavan mm. ympäristöarvoja arvottavalta kansainväliseltä matkailulta.

On selvää, että Itä-Suomen tulee kehittää entisestään Venäjän osaamistaan ja täyttää ne odotukset, joita jo nyt Euroopan ytimeistä ja laajemmastakin kansainvälisestä yhteydestä (mm. Japanista) alueelle suuntautuu. Alueelle kannattaa sijoittaa Venäjän operaatioita varten, koska alueella tunnetaan perin-

jaisesti Venäjän olot. Mutta tunnetaanko? Itä-Suomen Venäjän osaaminen ja tuntemus joutuvat koetukselle viimeistään nyt, kun Baltian maat ja muutkin KIE-maat ovat liittyneet EU:iin. Itä-Suomen tulisi panostaa, muutenkin kuin lyhytkestoisiin hankkeihin, Venäjän osaamiseensa yleisesti ja lähialueiden tuntemukseen erityisesti, jotta logistinen sijaintietu tuottaisi hyvää korkoa myös tulevaisuudessa.

Lähteet

- Kaakkois-Suomen Pohjoisen ulottuvuuden strategia ja toimenpideohjelma 2001-2006 (*sine anno/2001*).
- NEBEX (2002). Info Bulletin 1/2002. Network of Border Expertise, University of Joensuu.
- Pine, J. & J. Gilmore (1999). The Experience economy. Work is theatre and evert business a stage: goods and services are no longer enough. Harvard Business School Press, Boston.
- Raja-alueen kehittämissuunnitelma: Itä-Suomi ja Karjalan tasavalta (1995), Pohjois-Karjalan liitto, Joensuu.
- TAK (2003). Venäläiset matkailijoina Suomessa. TAK Oy, tammikuu 2003.
- UM: Suomen lähialueyhteistyön toimintastrategia; tarkistus. Ulkoasiainministeriö, itälinja, lähialueyhteistyön yksikkö 8.3.1999.
- VN kanslia (2003). Tulevaisuusfoorumit 2002, tulevaisuus luodaan yhteistyössä. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2003/3.

Internetviitteet

- <http://www.tedim.com> [Telematics in Foreign Trade Logistics and Delivery Management]
- <http://virtual.finland.fi/ministry/suopmi/lahialue.htm> [Suomen lähialueyhteistyö]

Arvo Peltonen
 Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos (Matkailualan verkostoyliopisto)
 Joensuun yliopisto, PL 78, 57101 Savonlinna
 Puh. (015) 5117628, fax (015 5117690)
 arvo.peltonen@joensuu.fi
 www.tourismuninet.org